

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tomáš Černý

Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele

Diplomová práce

Olomouc 2015

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele
vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 23. března 2015

.....

Tomáš Černý

Na tomto místě bych rád poděkoval za odborné vedení a cenné připomínky k mé diplomové práci JUDr. Václavu Bednářovi, Ph.D. Rád bych rovněž poděkoval paní notářce Ludmile Těhníkové za poskytnutí cenných rad a informací v rámci rozhovorů.

Obsah

Úvod	6
1 Obecně o povinnosti	8
2 Odmítnutí a neodmítnutí dědictví.....	9
2.1 Podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.....	9
2.2 Podle zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník.....	11
3 Předpoklady povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele.....	15
3.1 Podmínky.....	15
3.2 Zjištění majetku a dluhů (aktiv a pasiv)	15
3.3 Soupis aktiv a pasiv	18
3.4 Spory o aktiva a pasiva.....	19
4 Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele při zastavení řízení	21
5 Konvokace věřitelů.....	23
5.1 Konvokace věřitelů podle OZ a OSŘ.....	23
5.2 Konvokace věřitelů podle NOZ a ZZŘ	25
6 Legislativní možnosti povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele.....	28
7 Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele pro viribus hereditatis.....	31
7.1 Povinnost dědiců k úhradě dluhů zůstavitele podle OZ	31
7.2 Povinnost dědiců k úhradě dluhů zůstavitele podle NOZ	34
7.2.1 Soupis pozůstalosti a jeho výhrada.....	35
7.3 Povinnost státu k úhradě dluhů zůstavitele podle OZ	43
7.4 Povinnost státu k úhradě dluhů zůstavitele podle NOZ	45
7.5 Povinnost nadace, zřízené závětí, k úhradě dluhů zůstavitele podle OZ.....	45
7.6 Povinnost nadace, zřízené závětí, k úhradě dluhů zůstavitele podle NOZ.....	47
8 Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele cum viribus hereditatis	49
8.1 Dohoda dědiců a věřitelů o přenechání předluženého dědictví věřitelům na úhradu jejich pohledávky za zůstavitelem podle OZ.....	49
8.2 Dohoda dědiců a věřitelů o přenechání předluženého dědictví věřitelům na úhradu jejich pohledávky za zůstavitelem podle NOZ.....	53
8.3 Likvidace dědictví podle OZ a OSŘ	53
8.4 Likvidace pozůstalosti podle NOZ a ZZŘ.....	64
9 Odloučení pozůstalosti od jmění dědice	71
9.1 Podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.....	71

9.2 Podle zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník.....	71
Závěr.....	75
Seznam použitých zdrojů.....	78
Shrnutí.....	81
Seznam klíčových slov.....	83

Seznam použitých zkratk

OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZZŘ	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
SJM	společné jmění manželů

Úvod

Odvětví dědického práva, stejně jako ostatní soukromoprávní obory, doznalo účinností nového občanského zákoníku mnoha změn. Nejinak je tomu i v rámci dluhů, které postihují dědice. V souvislosti se smrtí zůstavitele nedochází pouze k přechodu práv a majetku, nýbrž i k přechodu povinností a dluhů. Právě povinnost k jejich úhradě je tématem této diplomové práce. Se skonem osoby je tak, vedle této smutné události, která postihne nejbližší členy rodiny a přátele zesnulého, spojena i otázka, do jaké výše jsou dědici povinni uhradit dluhy zůstavitele, případně jak je možné tuto povinnost omezit, či se jí úplně vyhnout.

Cílem této práce je právě zodpovězení stanovené otázky, která hraje při rozhodování potencionálního dědice významnou roli. Otázka přijetí nebo odmítnutí dědictví bude tak pro něho zcela zásadní. Než k ní však dojde, je zapotřebí, aby došlo ke splnění dalších předpokladů, které stanoví zákon. Vzhledem k výše zmíněné účinnosti NOZ je odpověď na uvedenou otázku rozebírána rovněž z pohledu občanského zákoníku, který tuto problematiku upravoval do 31. 12. 2013, a jeví se jako vhodné poukázat na rozdíly, pokud vůbec k nějakým došlo, z pohledu obou úprav.

Z tohoto důvodu je pro práci využita metoda komparace, pomocí níž dochází ke srovnání současné a předchozí úpravy vybraného institutu. S ohledem na další metody byla komparační metoda zvolena zejména z důvodu přehlednosti, vhodnosti a tedy jednoduché orientace v textu. Jednotlivé kapitoly jsou tedy uspořádány tak, že objasňují nejdříve danou problematiku z pohledu OZ, a na něj navazuje úprava podle NOZ.

Z hlediska koncepčního je práce rozdělena do několika kapitol, resp. podkapitol, které se nejdříve věnují tématům předcházejícím samotné povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele, na něž navazuje část věnující se variantám, které legislativa v této oblasti připouští. Jedná se o dvě možnosti, a to o povinnost hradit dluhy zůstavitele veškerým svým majetkem, kdy dochází ke splnutí majetku nabytého z dědictví a majetku patřícímu dědici, a o povinnost hradit dluhy zůstavitele z dědictví, tedy pouze z majetku zůstavitele. Poslední kapitola pojednává o odloučení pozůstalosti, jež s daným tématem úzce souvisí obzvláště poté, co nabyl účinnost NOZ.

Práce vychází ze studia odborné literatury, které je k dané problematice dostatek. V souvislosti s NOZ je možné využít i prvorepublikové literatury z důvodu znovuzavedení některých institutů, které znal obecný zákoník občanský z roku 1811. Dále jsou použity články z odborných časopisů, relevantní internetové zdroje, právní předpisy. Nedílnou součástí práce jsou i jednotlivá rozhodnutí soudů.

Dědické právo je odvětvím práva, které souvisí jak s minulostí, přítomností, tak i s budoucností. Je nepochybně spjato s každým z nás, ať už se s ním setkáme v pozici dědice, či se nás dotkne jako zůstavitele. Jedná se o takovou oblast práva, o které má většina lidí alespoň nějaké právní povědomí. Každý z nás by rád, pokud už taková nepříjemná situace nastane, aby nabyt část pozůstalosti jako dědictví v poklidu, bez nějakých sporů mezi případnými dědici. Ne vždy tomu tak ale je. Právě otázka dědění leckdy vyvolá v dříve nenarušeném soužití spory mezi dědici. Nikdo nechce přijít o hodnotu, kterou dědictví představuje, zvláště když jde o velký majetek. Naproti tomu v případě, kdy je dědictví zatížené dluhy, nejeví o akt dědění nikdo zájem. Kdo by také chtěl nabýt dědictví, které je zatížené velkými dluhy.

1 Obecně o povinnosti

Občanský zákoník z roku 1964 upravoval přechod dluhů na dědice pouze ve třech ustanoveních, a to § 470 až 472 OZ. Této problematice se tedy nevěnoval v takovém rozsahu, jakou by si zaslouhovala. To ostatně platilo o celé úpravě dědického práva. Samotný přechod dluhů je však nesmírně důležitý pro další průběh dědického řízení, neboť představuje odvrácenou stranu majetkového prospěchu, jehož se dědicům dostává.¹

Koncepce přechodu dluhů podle OZ vycházela z povinnosti hradit dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví. Jako problém, který potvrdila i praxe, se ukázalo, že předmětem pozůstalosti bylo jen to, co dědicové museli nezbytně přihlásit. Šlo zejména o nemovitosti, vklady na účtech, atd. Naproti tomu movité věci, např. sbírkové předměty, drahé obrazy, starožitnosti, atd., dědicové ve velké většině případů nepřiznávali a tím docházelo ke zkrácení práv věřitelů. Za takové jednání však dědicům nehrozil prakticky žádný postih. Jestliže se věřiteli podařilo prokázat, že do pozůstalosti nebylo zahrnuto vše, znamenalo to pro dědice, že došlo pouze k rozšíření pozůstalosti o ty věci, u kterých věřitel prokázal, že patřily zůstaviteli, a povinnost k úhradě dluhů se rozrostla jen o jejich hodnotu.

Nový občanský zákoník se právě z toho důvodu, aby nedocházelo ke zvýhodnění dědiců na úkor věřitelů, přiklání ke koncepci, jež je obvyklá v tradičních právních řádech. Pozice věřitelů je podle NOZ posílena tím, že k přechodu povinnosti k úhradě dluhů dochází v plném rozsahu. Znamená to tedy, že dědic má za povinnost uhradit dluhy zůstavitele i nad rozsah nabytého dědictví, a to ze svého výlučného majetku. Na druhou stranu umožňuje zákon dědicům ochranu prostřednictvím výhrady soupisu. Tímto jednáním ze strany dědice dojde k ohraničení rozsahu povinnosti k úhradě zůstavitelových dluhů. To má za následek, že dědic bude povinen k úhradě dluhů zůstavitele jen do nabytého dědictví, nikoliv však v plné výši. Vypadá to, že oproti úpravě v OZ nedochází v případě vyhrazení soupisu ve vztahu k věřiteli k žádnému posunu v jeho prospěch. Tomu tak ale není. V situaci, kdy dědic vědomě neuvede do soupisu pozůstalosti některé předměty a zároveň se jejich existenci podaří věřiteli prokázat, bude dědic povinen uhradit dluhy v plné výši. Přestane tedy platit ochrana dědice, kterou mu poskytoval soupis pozůstalosti.

NOZ se neomezil v případě dluhů postihujících dědice pouze na tři ustanovení, jak tomu bylo v OZ, ale věnuje jim patřičnou pozornost v ustanoveních § 1701 až 1713 NOZ.²

¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 37.

² *Informační brožura k dědickému právu vydaná Ministerstvem spravedlnosti ČR* [online].

obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_dedicke_pravo.pdf>

2 Odmítnutí a neodmítnutí dědictví

2.1 Podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Událost, která zakládá dědickou posloupnost, vyplývá z ustanovení § 460 OZ, že dědictví se nabývá smrtí zůstavitele. Zákon však dává tomu, komu svědčí dědické právo, možnost podle ustanoveních § 463 až 468 OZ dědictví odmítnout. Nelze tedy dědice proti jeho vůli nutit, aby vstoupil do postavení, o které sám nestojí. Proto by bylo možno úvodní tezi poupravit tak, že dědictví se nabývá smrtí zůstavitel, ale s výhradou, že povolaným dědicem nebude odmítnuto.³

Projev vůle, kterým se má dědictví odmítnout, lze platně učinit až po smrti zůstavitele. Odmítnutí, případně výslovné přijetí dědictví, je jednostranným, výslovným a adresným projevem vůle, který má nezvratné hmotněprávní účinky. Musí být učiněno vůči soudu (notáři jako soudnímu komisaři), a to ústně do protokolu nebo písemně. Dojde-li k odmítnutí, je nerozhodné, zda měl dědic dědit ze zákona nebo ze závěti. Potom se na dědice, který dědictví právně účinným způsobem odmítl, hledí, jako by se smrti zůstavitele nedožil. V tomto případě pak místo něj nastupuje, jedná-li se o dědění ze závěti náhradní dědic, jestliže bylo na takovou situaci v závěti pamatováno, nebo dojde k dědění ze zákona. Pokud jde o dědice ze zákona, dědí se podle dědické posloupnosti stanovené zákonem.⁴

Odmítnout či neodmítnout dědictví patří k ryze osobním právům dotčeného dědice. Takové prohlášení může dědic učinit sám nebo prostřednictvím svého zástupce, jenž však potřebuje k provedení tohoto úkonu zvláštní plnou moc, která jej k němu výslovně opravňuje. Při odmítnutí dědictví prostřednictvím zákonného zástupce nebo opatrovníka musí být takový projev vždy schválen soudem podle § 28 OZ. K prohlášení o neodmítnutí není podle judikatury potřeba souhlasu ze strany soudu. Současně je však potřeba zmínit ustanovení § 22 odst. 2 OZ, podle kterého může zastupovat jiného jen ten, jehož zájmy nejsou v rozporu se zájmy zastoupeného.⁵ V případě, že byl na majetek povolaného dědice vyhlášen konkurs, může podle § 246 odst. 4 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, odmítnout dědictví pouze se souhlasem insolvenčního správce.⁶

Lhůta, ve které může dědic odmítnout dědictví, trvá jeden měsíc a počíná běžet následující den po dni, kdy byl v úvahu přicházející dědic soudem vyrozuměn o dědickém

³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 28.

⁴ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1404.

⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 29.

⁶ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 33.

nápadu, poučen o možnosti dědictví odmítnout a o následcích odmítnutí. Jde o lhůtu hmotněprávní, kterou lze na žádost dědice prodloužit, požádá-li o to před jejím uplynutím.⁷ Podle usnesení vydaného Městským soudem v Praze neučiní-li dědic, který byl o svém dědickém právu, o možnosti odmítnout dědictví a o následcích tohoto odmítnutí, ve lhůtě podle § 464 OZ žádné prohlášení, hledí se na něho po marném uplynutí lhůty stejně, jako by prohlásil, že dědictví neodmítá.⁸ Činí-li prohlášení o odmítnutí dědictví za dědice jeho zástupce, kdy tento právní úkon vyžaduje k účinnosti schválení soudu, není při posuzování odmítnutí dědictví rozhodující, že ke schválení soudu došlo až po lhůtě k odmítnutí dědictví, protože účinky schválení nastávají ke dni prohlášení zástupce. Zmeškání lhůty má obdobné účinky, jako kdyby dědic prohlásil, že dědictví neodmítá.⁹

K odmítnutí dědictví však nedojde za situace, jestliže dal dědic svým počínáním najevo, že dědictví nechce odmítnout. Mezi takové jednání dědice lze považovat nakládání s majetkem, které je předmětem dědění, např. jeho převodem na jiné osoby, podáním žaloby na vydání dědictví od nepravého dědice, atd. Aby dědic mohl dědictví odmítnout, je potřeba se od takového jednání, které by mohlo být i mlčky učiněným projevem, distancovat.¹⁰ To ostatně vyjádřil ve svém usnesení i Městský soud v Praze, podle něhož dědic, který z prostředků náležejících do dědictví platil dluhy zůstavitele, nemůže odmítnout dědictví. Pro nepřípustnost odmítnutí není rozhodující, zda si takto dědic počínal před poučením o dědickém právu a možnosti odmítnout dědictví nebo až po tomto poučení. Nakládá-li s majetkem zůstavitele dědic, který je zároveň zákonným zástupcem nezletilého dítěte jako dalšího dědice, nelze z toho bez dalšího dovozovat, že si jako dědic počínal i za nezletilé dítě.¹¹ Od tohoto jednání je třeba odlišit počínání, při kterém jde vlastně o odvrácení hrozící újmy, o ochranu zanechaného majetku, např. zpeněžení věcí podléhajících rychlé zkáze.¹²

Projev o odmítnutí dědictví musí být jednoznačný a nelze k němu připojit podmínky nebo výhrady. Rovněž nemůže být dědictví odmítnuto jen zčásti. Taková prohlášení by znamenala, že dědic dědictví neodmítl. Prohlášení o odmítnutí dědictví nebo jeho neodmítnutí je neodvolatelné.¹³

⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3.* 5. akt. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 270.

⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. srpna 1996, sp. zn. 24 Co 214/96

⁹ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1405.

¹⁰ MIKEŠ, Jiří, MUŽIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo.* 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 30.

¹¹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. listopadu 1999, č. j. 24 Co 321/99-171

¹² MIKEŠ, Jiří, MUŽIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 34.

¹³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3.* 5. akt. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 271.

2.2 Podle zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

V porovnání úpravy obsažené v OZ s úpravou v NOZ se institut odmítnutí dědictví pojmově ani obsahově příliš neliší. Pokud by však měl dědic nabýt dědictví na základě dědické smlouvy, šlo by o tzv. smluvního dědice, pak může odmítnutí dědictví dědická smlouva vyloučit. Jinak je zcela na dědici, aby se svobodně rozhodnul, zda dědictví přijme nebo odmítne. Právě volná možnost dědice rozhodnout se, že dědictví odmítá, je významná z důvodu zásady universální sukcese dědiců, na něž přecházejí dluhy zůstavitele. Jedinou možností, jak se z těchto dluhů nyní vyvázat, je dědictví odmítnout. Prohlášení o odmítnutí dědictví je neodvolatelné a konečné. Takové prohlášení si později nemůže dědic rozmyslet. Dědictví je možné na rozdíl od zřeknutí se dědictví odmítnout jen jako celek. Není možné odmítnout dědictví pod podmínkou nebo s výhradou nebo jen z části.¹⁴

Nicméně lze spatřovat rozdílnou právní úpravu v oblasti týkající se schvalování právního jednání za nezletilého. Právní úprava obsažená v § 28 OZ požadovala k odmítnutí dědictví skrze zákonného zástupce souhlas soudu. Naopak k prohlášení o neodmítnutí nebylo podle judikatury zapotřebí souhlasu soudu. Ustanovení § 898 NOZ však tuto koncepci mění, když v odstavci druhém uvedeného znění stanoví, že souhlasu soudu je třeba zejména k právnímu jednání, kterým dítě nabývá dar, dědictví nebo odkaz nikoli zanedbatelné majetkové hodnoty, nebo takový dar, dědictví nebo odkaz odmítá, nebo takový dar nebo dar představující nikoli nepodstatnou část jeho majetku poskytuje. Pokud se jedná o nabývání dědictví, je nutné rozlišovat situace, kdy dochází k nabytí dědictví nikoliv zanedbatelné hodnoty, a situaci, kdy je nabýváno dědictví zanedbatelné majetkové hodnoty. V tomto druhém případě není k právnímu jednání rodičů nutný souhlas soudu, a tedy s ohledem na ustanovení § 36 NOZ je dítě způsobilé vzhledem ke stupni dosažené svéprávnosti toto dědictví přijmout i samo. Totéž platí i pro nabývání odkazu a odmítnutí dědictví nebo odkazu. V těchto situacích je tedy možné, aby dítě samo platně, pokud je k tomu vzhledem ke stupni dosažené svéprávnosti způsobilé, v některých případech učinilo právní jednání týkající se svého majetku, případně aby je za dítě učinili rodiče bez nutnosti schválení soudu.¹⁵ Co by však mohlo v praxi činit obtíže, je samostatná dikce § 898 odst. 2 písm. c) NOZ. V ní se hovoří o nabývání daru, dědictví nebo odkazu. Avšak podle ustanovení § 185 ZZŘ dochází k nabytí dědictví rozhodnutím soudu. Znamená to tedy, že samotný souhlas soudu k právnímu

¹⁴ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 18-19.

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo. § 655-975. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 988-989.

jednání, které činí rodiče za dítě, ještě není nabytím dědictví, nýbrž pouhý souhlas soudu k neodmítnutí dědictví, resp. k jeho přijetí. Pokud by tomu tak bylo, jednalo by se o případy, kdy rozhodnutí jednoho soudu, které mělo být podkladem pro rozhodnutí soudu druhého, by vlastně suplovalo rozhodnutí druhého soudu ve věci samé. Toto zřejmě nebylo úmyslem zákonodárce. Jako vhodná by se nabízela formulace, která by v praxi nemusela činit případné výkladové rozpory, a to např. přijímá, dar, dědictví nebo odkaz, namísto platného znění nabývá dar, dědictví nebo odkaz. Jestli bude zmíněné ustanovení problematické, ukáže až následná aplikační praxe.

V souvislosti s odmítnutím dědictví je zapotřebí odlišovat dva staronové instituty, a to zřeknutí se dědického práva (renunciace) a vzdání se dědictví, proto se o nich práce zmiňuje. Dědického práva je možné se zříci za života zůstavitele, a to tak, že zůstavitel a potencionální dědic mohou uzavřít smlouvu, kterou se dědic svého dědického práva zcela nebo zčásti zřekne.¹⁶ Renunciace tedy nespočívá pouze v projevu vůle čekatele dědického práva, ale vyžaduje se, aby došlo k uzavření smlouvy se zůstavitelem. Smlouva musí mít formu veřejné listiny, protože se jedná o úpravu majetkových záležitostí mezi nejbližšími příbuznými do budoucna, a tu nezřídka provázejí emoce a napětí. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby při uzavírání smlouvy působila neutrální osoba, která může veřejnou listinu vyhotovit. Práva a povinnosti vyplývající ze smlouvy lze následně zrušit jednak ve formě veřejné listiny, tak i v prosté písemné formě.¹⁷ V tomto ohledu jde o novinku, kterou OZ neznal a umožňoval pouze dědici svobodně se rozhodnout, zda dědictví přijme či nikoliv, ale až po smrti zůstavitele. Tedy teprve až v rámci projednávání dědictví mohl dědic učinit rozhodnutí, zda dědictví přijmout nebo odmítnout. Tento institut je praktický zejména v těch případech, kdy zůstavitel ještě za života věnuje dědici dar, který by se jinak započel na jeho povinný díl. Tímto se má předejít sporům s ostatními dědici.

Z jednotlivých ustanovení potom plyne, že zřeknutí se dědického práva působí i vůči potomkům, není-li ujednáno ve smlouvě něco jiného. Platí tedy, že místo dědice, který se dědického práva zřekl, nedědí ani jeho potomci. Lze však ve smlouvě mezi zůstavitelem a dědicem ujednat i opak, že na místo dědice nastupují jeho potomci. V případě, že je dědic tzv. nepominutelným dědicem, zřiká se smlouvou dědického práva jako celku, včetně práva na povinný díl. Pokud se nepominutelný dědic zřekl pouze práva na povinný díl, neznamená to,

¹⁶ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 17-18.

¹⁷ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

že by se zřekl práva na dědický podíl podle zákonné dědické posloupnosti.¹⁸ Problematictější otázkou však je, zda i zřeknutí se práva na povinný díl působí (bez dalšího) vůči potomkům renuncianta, neboť zákon toto výslovně neřeší. Za použití logického výkladu a *maiori ad minus* lze dojít k závěru, že pokud působí zřeknutí se dědického práva proti potomkům, pak i zřeknutí se práva na povinný díl musí působit proti potomkům.

Zřeknutí se dědického práva působí proti všem potomkům renuncianta, a to jak vlastním, tak i osvojeným. Východiskem pro řešení této otázky je doba smrti zůstavitele, smlouva o zřeknutí se dědického práva bude tedy dopadat rovněž na ty potomky, kteří v době uzavření smlouvy ještě nežili, ale žili až v době smrti zůstavitele.¹⁹

I když to v zákoně není výslovně stanoveno, lze dovodit, že je možné zřici se jen části dědictví nebo části povinného dílu. Je rovněž umožněno, aby se dědic dědického práva zřekl za úplatu (odbytné) nebo jiné protiplnění. Zřici se lze dědického práva také ve prospěch jiné osoby, avšak pouze za toho předpokladu, že se tato osoba stane následně dědicem. Pokud se obmyšleným dědicem nestane, nastoupí se svým dědickým právem ten, kdo se jej v její prospěch zřekl.²⁰ Zřeknutí se dědictví není darováním ani jiným majetkovým převodem, protože dědické právo v době uzavření smlouvy ještě neexistuje. Proto se nemohou věřitelé presumptivního dědice domáhat její neúčinnosti přes odpůrcí právo.

Institut vzdání se dědictví se snaží vyjít vstříc dosavadní praxi, která při řešení jednotlivých případů bez zákonné úpravy tápe. Proto je výslovně v nové úpravě stanoveno, že dědic, který dědictví neodmítl, má právo se dědictví vzdát před soudem ve prospěch jiného dědice. Jedná se tedy o zvláštní případ zcizení dědictví. Podmínkou však je, že i druhá strana musí s nabytím dědického podílu souhlasit, protože jí nelze vnutit dědictví projevem vůle jiné osoby. Vzdá-li se dědic svého dědictví ve prospěch jiného dědice, jedná se o projev vůle, do kterého jeho potomci zasahovat nemohou, jelikož jde o nakládání dědice se svým majetkem. Dojde-li ke vzdání se dědictví ze strany nepominutelného dědice, vyvěrá otázka jeho práva na povinný díl. Proto příslušné ustanovení říká, že pokud tak nepominutelný dědic učiní, vzdává se práva na povinný díl. Aby nedocházelo k pochybnostem, je tomu tak i v případě jeho potomků, kteří nemají právo na povinný díl

¹⁸ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 17.

¹⁹ MUŽIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 4, s. 9-10.

²⁰ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 18.

tohoto dědice.²¹ Vzdát se dědictví může dědic, který má nabýt dědictví ze zákonné posloupnosti, ale i dědic, jenž jej má nabýt na základě pořízení pro případ smrti, ať už jde o závětního nebo smluvního dědice. V případě, že se chtěl snad vzdát dědictví dědic, který byl na základě poslední vůle zůstavitele obtížen příkazem, nařízením odkazu nebo jiným opatřením, které může splnit jen on sám, nezbavuje jej vzdání se dědictví povinnosti splnit uložené opatření. Pro případ, kdy by se chtěl dědic vzdát dědictví s cílem, aby zkrátil své věřitele, kteří by se jinak mohli uspokojit ze zděděného majetku, mají dědicovi věřitelé právo namítnout tzv. relativní neúčinnost právního jednání dědice (dlužníka).²²

²¹ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

²² NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 19-20.

3 Předpoklady povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele

3.1 Podmínky

Základními předpoklady, aby k samotnému právnímu nástupnictví podle ustanovení dědického práva mohlo dojít, jsou: smrt fyzické osoby (zůstavitele), existence pozůstalosti, způsobilý dědic, dědický titul (dědická smlouva, závěť, zákon), neodmítnutí dědictví povoláním dědicem, absence překážky v nabytí dědictví (započtení, dohoda o vypořádání dědictví). Z výše uvedeného tedy vyplývá, že samotná existence jen některého z předpokladů není k dědění dostačující a je potřeba, aby k ní přistoupily i předpoklady ostatní. Teprve dojde-li k jejich naplnění, bude mít dědic zároveň povinnost uhradit dluhy zůstavitele nebo nastane povinnost k úhradě dluhů zůstavitele z majetku, který náleží do dědictví.²³

3.2 Zjištění majetku a dluhů (aktiv a pasiv)

Zjišťování majetku a dluhů je nedílnou součástí řízení o pozůstalosti. Jedná se o majetkovou funkci pozůstalostního řízení, která na rozdíl od funkce legitimační, spočívající v konečném a relativně spolehlivém zjištění okruhu dědiců, je nepoměrně slabší. Majetková zjištění totiž nemusí být vždy konečná, úplná a koneckonců ani zcela správná.²⁴ Způsoby šetření majetku a dluhů, jež probíhají prakticky po celé dědické řízení, jsou spojeny především s těmito úkony:

Bylo-li šetřením v evidenci závětí zjištěno, že zůstavitel zanechal závěť, která byla sepsána notářským zápisem nebo uložena v úschově notáře, zjistí její stav a obsah notář, který ji má v úschově, v ostatních případech soud. Závěť může totiž zahrnovat, a často také zahrnuje, údaje o majetku, případně i o dluzích zůstavitele. Někdy v ní může zůstavitel pořídit o konkrétních věcech, které dělí mezi jednotlivé dědice, vypočítávat majetek, který má být předmětem dědictví nebo může obsahovat údaje o nemovitostech zůstavitele či o účtech zůstavitele a bankách, kde byly tyto účty vedeny.²⁵

Dále půjde o zjišťování majetku ze seznamů a systémů, kde jsou evidována právní jednání nebo skutečnosti významné pro řízení, zejména z katastru nemovitostí. Podle § 88 odst. 2 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, je-li pro to v řízení důvod, soudní komisař provede dálkovým přístupem zjišťování údajů vedených ve formě počítačových souborů v katastru nemovitostí tak, aby bylo zjištěno vlastnictví zůstavitele k nemovitým věcem evidovaným v katastru nemovitostí. Zjišťování provádí

²³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 13.

²⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 257.

²⁵ Tamtéž s. 261-262.

zejména vyhovením přehledů vlastnictví a výpisů z listu vlastnictví. Nelze-li údaje z katastru nemovitostí získat tímto způsobem bezplatně, požádá soudní komisař o jejich poskytnutí katastrální pracoviště katastrálního úřadu, v jehož obvodu působnosti se nemovité věci nacházejí.²⁶

Majetek může být zjištěn také za pomoci třetích osob, které znají pro řízení o pozůstalosti významné skutečnosti nebo mají u sebe zůstavitelova pořízení pro případ smrti nebo jiné listiny. Ti mají za povinnost takové dokumenty pro řízení poskytnout a zároveň mají právo na náhradu nákladů, které jim tím vzniknou.

Soudní komisař může tedy dospět k potřebným zjištěním pouze procesními prostředky. Zákon je k tomuto účelu označuje jako předběžná šetření. Předběžným šetřením se nerozumí jen výslech osoby, která zná poměry zůstavitele, resp. je o nich informována (např. nejbližší příbuzní), ale i všechna další šetření, která jsou potřebná k relevantním zjištěním.²⁷ V rámci předběžného šetření soudní komisař rovněž vyrozumí vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti, jestliže je zůstavitel povolal, a vyzve je, aby se ujali své funkce, nebo může nařídit závěru pozůstalosti či může usnesením zakázat výplaty z účtu nebo vkladní knížky, pokud zjistí, že zůstavitel byl majitelem účtu nebo vkladní knížky, nebo může rozhodnout o návrhu věřitele na odloučení pozůstalosti.²⁸

Pokud měl zůstavitel s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění manželů, budou majetkové povinnosti a práva manželů předmětem řízení o pozůstalosti ve dvou případech, a to zaniklo-li manželství smrtí jednoho z manželů, resp. byl-li prohlášen za mrtvého, nebo bylo-li zrušeno, zaniklo-li nebo bylo-li zúženo společné jmění zůstavitele a jeho manžela ještě za jeho života, ale nebylo-li vypořádáno do jeho smrti.

V prvním případě, pokud jde o zánik SJM smrtí jednoho z manželů, zákon předpokládá, že poté, co soudní komisař určí obecnou cenu majetku, který tvoří společné jmění manželů, dojde k vypořádání zaniklého společného jmění manželů dohodou dědiců a pozůstalého manžela a soudní komisař tuto dohodu schválí za předpokladu, že dohoda není v rozporu s pokyny zůstavitele pro případ smrti nebo se zákonem. V případě, že k vypořádání zaniklého společného jmění manželů nedojde tímto způsobem, soudní komisař provede vypořádání podle zásad v občanském zákoníku, kdy z vypořádání vyplyne, jaký majetek patří

²⁶ vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 400.

²⁸ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 129-130.

do pozůstalosti a jaký náleží pozůstalému manželovi.²⁹ Nedokážou-li se však dědicové s pozůstalým manželem shodnout ani na rozhodných skutečnostech o tom, co vše náleží do společného jmění manželů, tak se ke spornému majetku nepřihlíží. Je pak na stranách sporu, aby si v rámci standardního civilního řízení vyřešily spornou otázku, a podle výsledku řízení pak bude buď majetek zahrnut do pozůstalosti, nebo dodatečně vypořádán jako součást společného jmění manželů.³⁰ Byl-li dodatečně zjištěn majetek, který patří do společného jmění manželů dříve, než je řízení o pozůstalosti pravomocně skončeno, soudní komisař vychází z původního usnesení.³¹

V situaci zaniklého, zrušeného nebo zúženého, ale nevypořádaného společného jmění manželů bude předmětem pozůstalostního řízení právo na vypořádání. Nutno ještě dodat za podmínky, že nedošlo k tomuto vypořádání ze zákona podle § 741 NOZ.³² Otázkou je, zda v případě, kdy např. při projednání dědictví po rozvedeném zůstaviteli vyjde najevo, že doposud nebylo vypořádáno společné jmění, je možné jeho smluvní vypořádání. I když některý z bývalých manželů zemřel, lze dohodu uzavřít. Jediným omezením smluvního vypořádání je jen plynutí času. Pro uzavření této dohody je zákonem stanovena lhůta tří let od zániku společného jmění manželů, jejímž marným uplynutím dochází k vypořádání ze zákona. Právo smluvně si vypořádat zaniklé společné jmění manželů přechází na dědice cestou univerzální sukcese. Dohodu by potom uzavírali namísto zemřelého bývalého manžela dědici jako jeho právní nástupci. Jestliže by podle dohody nabývala práva zemřelá osoba, pak by dle § 574 ve spojení s § 17 odst. 2 NOZ obstála jako platná, přičemž práva a povinnosti by se přičetly dědicům zůstavitele, zatímco podle OZ by byla absolutně neplatná.³³

Může nastat i situace, kdy je společné jmění manželů, resp. zůstavitele a pozůstalého manžela předloženo, avšak samotná pozůstalost předložena není. To nastane v případě, že zůstavitel měl ve svém výlučném vlastnictví četné množství majetku a naopak byly vysoké závazky ve společném jmění manželů. Následně je tedy společné jmění manželů předloženo, ale závazky, které z jeho vypořádání spadnou do pasiv pozůstalosti, hodnota aktiv

²⁹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 402-403.

³⁰ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 131.

³¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 275.

³² ŠEŠINA, Martin. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 3, s. 3.

³³ ŘÍHA, Martin. Nevypořádané společné jmění manželů a smrt jednoho z bývalých manželů. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 4, s. 8-10.

pozůstalosti převyšší. Nastat může ale i případ opačný, tedy že společné jmění zůstavitele a pozůstalého manžela není předloženo, ale následně je předložena pozůstalost.³⁴

3.3 Soupis aktiv a pasiv

Na základě uvedených šetření o majetku a dluhách je proveden soupis aktiv a pasiv soudním komisařem. Aktiva a pasiva tvoří pozůstalost, která musí být pro účely řízení o pozůstalosti zjištěna.³⁵ Podle nové právní úpravy se zjištěná aktiva pozůstalosti pojmu do jednoho ze čtyř seznamů, přičemž pro pořízení každého z nich platí jiné podmínky, o kterých je pojednáno v kapitole Soupis pozůstalosti a jeho výhrada. Těmito seznamy jsou:

- soupis pozůstalosti
- seznam pozůstalostního majetku vyhotovený správcem pozůstalosti
- společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku
- shodné údaje dědiců o zůstavitelově majetku.³⁶

Předmětem aktiv pozůstalosti je majetek zůstavitele, který v den své smrti vlastnil. Patří sem však i pohledávky a majetková práva, které sice vznikly teprve po smrti zůstavitele, avšak mají původ v právních skutečnostech, které nastaly za jeho života a jež by mu patřily, kdyby nezemřel, např. úroda na pozemku. Stejně tak sem náleží i právo na vypořádání společného jmění manželů, které zaniklo, bylo zrušeno, nebo zúženo, ale dosud ještě nebylo vypořádáno.

Stranu pasiv pozůstalosti tvoří dluhy zůstavitele, které měl v době smrti, ale i dluhy, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž by měl plnit zůstavitel, pokud by mu v tom nezabránila smrt. Dále pak mezi pasiva pozůstalosti náleží rovněž náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další dluhy, jejichž úhradu zákon ukládá z pozůstalosti.³⁷ V šesté kapitole jsou potom zmíněny jednotlivé dluhy podrobněji.

Do pozůstalosti tak může (vedle nákladů pohřbu jako výslovné a záměrné výjimky) náležet jen majetek a dluhy, které měl zůstavitel v době svého úmrtí. Tato aktiva a pasiva jsou součástí pozůstalosti i tehdy, jestliže přesný rozsah majetkového práva náležející do aktiv vyšel najevo až po úmrtí zůstavitele nebo pokud byla výše dluhu náležejícího do pasiv vyčíslena teprve po zůstavitelově smrti. Tento závěr vyplývá, i s ohledem na dosavadní

³⁴ TREMLOVÁ, Renata. *Odpovědnost za dluhy zůstavitele*. Praha, 2013. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra občanského práva. Vedoucí rigorózní práce Jan Dvořák.

³⁵ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 403-404.

³⁶ BARTOŠ, Jiří. Nová procesní úprava dědického práva. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 20.

³⁷ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 132.

převážně konstantní judikaturu, z ustáleného výkladu příslušných ustanovení zákona, a proto není nutné ani vhodné v procesní úpravě dědického práva zdánlivě „rozšiřovat“ rozsah pozůstalosti s poukazem na „původ v právních skutečnostech, které nastaly za života zůstavitele“. Inspirací pro tvůrce procesní úpravy dědického práva byl bezpochyby rozsudek Nejvyššího soudu.³⁸ Podle něho jsou zůstavitelovými dluhy, které ve smyslu § 470 OZ přecházejí na dědice, nejen povinnosti (závazky), které se zakládají na důvodu, jenž nastal ještě za života zůstavitele, ale i povinnosti (závazky), které mají původ v právním úkonu, v protiprávním úkonu nebo jiné právní skutečnosti, z nichž by měl plnit (svému věřiteli nebo jiné oprávněné osobě) zůstavitel, kdyby tomu nezabránila jeho smrt. Česká kancelář pojistitelů je oprávněna postížit právo na náhradu toho, co vyplatila z garančního fondu, uplatnit (do výše nabytého dědictví) i proti dědicům toho, kdo za škodu odpovídá, ačkoli plnění poskytla až po jeho smrti.³⁹

Nejčastěji bude nejspíše soud vyhotovovat „seznam aktiv“ tvořený z údajů dědiců, k němuž bude možné přistoupit v případech, kdy soud není povinen nařídít soupis pozůstalosti. Tento seznam je evidentně obdoba soupisu aktiv podle právní úpravy obsažené v OZ. Pasiva pozůstalosti soud uvede v „seznamu pasiv“, který nahradí soupis pasiv podle předchozí právní úpravy. Tento je vytvářen především z údajů dědiců.⁴⁰

Ke spornému majetku, resp. ke sporným dluhům se v řízení a při projednání pozůstalosti nepřihlíží. Je tedy na účastníkovi, který má zájem na zařazení sporného majetku do pozůstalosti, aby tak učinil prostřednictvím žaloby v rámci občanskoprávního soudního řízení.⁴¹

3.4 Spory o aktiva a pasiva

V řízení o pozůstalosti se může objevit mezi dědici spor o aktiva a pasiva. Může se týkat jednak toho, zda zůstavitel měl pohledávku či dluh, vlastnil určitou věc, tak i otázky, zda věc (pohledávka, dluh) byla ve společném jmění manželů nebo náležela jen zůstaviteli. Je třeba však rozlišovat mezi spory, které mají právní poklad, a těmi, jejichž podklad je skutkový. Pokud jde o spor, který má právní povahu, soud si spornou otázku posoudí sám v rámci řízení o pozůstalosti na podkladě právní úvahy, např. v situaci, kdy některý z účastníků řízení trvá na tom, aby daná nemovitost byla zařazena mezi aktiva pozůstalosti,

³⁸ BARTOŠ, Jiří. Otazníky nad zachováním zásady nabývání dědictví smrtí zůstavitele. *Ad Notam*, 2012, roč. 18, č. 6, s. 16.

³⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. listopadu 2011, sp. zn. 31 Cdo 3905/2008

⁴⁰ BARTOŠ, Jiří. Nová procesní úprava dědického práva. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 21.

⁴¹ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 132.

kteřou zůstavitel převedl do vlastnictví jiné osoby v souladu s platnou právní úpravou, podle které byl povolen vklad do katastru nemovitostí.⁴² Vedle toho tvrzení dědiců, resp. dalších účastníků pozůstalostního řízení, o aktivech a dlužích (pasivech) představují výchozí podklad pro zjištění jejich existence po skutkové stránce. Jsou-li taková tvrzení ohledně aktiv a pasiv mezi dědici sporná, soudní komisař k nim nepřihlíží. Případný spor mezi dědici, resp. mezi třetími osobami a dědici, je nutno vyřešit prostřednictvím soudu v nalézacím řízení, který má pravomoc autoritativně posoudit sporné skutkové otázky, na rozdíl od soudního komisaře.⁴³ Zákon tedy předpokládá, že se soudní komisař v řízení o pozůstalosti omezí jen na zjištění spornosti a že při určení obvyklé ceny majetku a jiných aktiv pozůstalosti, výše dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a čisté hodnoty pozůstalosti, případně výše předlužení ke sporným položkám nepřihlíží.⁴⁴ Městský soud v Praze ve svém usnesení uvedl, že o spornost aktiv či pasiv dědictví jde jen tehdy, uvedou-li účastníci odchýlné skutkové verze o majetku (dluhu), přičemž verze alespoň jednoho účastníka odůvodňuje zařazení a verze jiného účastníka nezařazení majetku či dluhu do aktiv či pasiv dědictví. Pouhá rozdílná tvrzení účastníků, bez jejich odlišného skutkového zdůvodnění, nelze ještě považovat za spor ve smyslu § 175k odst. 3 občanského soudního řádu, dále jen „OSŘ“.⁴⁵ V řízení o dědictví, ve kterém nebyl majetek nebo dluh zůstavitele zařazen do aktiv a pasiv dědictví v důsledku postupu podle § 173k odst. 3 OSŘ nebo podle ustanovení § 175l odst. 1 OSŘ věty druhé, soud o takovém majetku nebo dluhu (dodatečně) řízení o dědictví neprovede, i kdyby byl v původním řízení o dědictví učiněn závěr o jejich spornosti v rozporu se zákonem; to neplatí, pokud byla původní spornost tohoto majetku nebo dluhů odstraněna mimo řízení o dědictví, aniž by současně došlo ve vztahu k tomuto majetku nebo dluhu rovněž ke konečnému vyřešení vztahu dědiců (dědiců a pozůstalého manžela).⁴⁶ Soud v řízení o pozůstalosti při zjišťování zůstavitelova majetku a jeho dluhů vychází ze shodných tvrzení účastníků, která poskytují spolehlivý (z hlediska pro rozhodnutí významných skutečností) základ pro právní posouzení, zda určitá věc nebo jiné majetkové právo, popřípadě dluh, patřily zůstaviteli.⁴⁷

⁴² MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 234-235.

⁴³ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 406.

⁴⁴ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1234.

⁴⁵ usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. června 2002, č. j. 24 Co 127/2002-72

⁴⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 1221/2011

⁴⁷ FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, s. 181.

4 Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele při zastavení řízení

Pokud mají smrtí zůstavitele přejít jeho dluhy na dědice, je nezbytné, aby tento přechod dluhů byl zároveň doprovázen přechodem majetkových práv na osobu, jež má ve vztahu ke třetím osobám nahradit zemřelého. Nutnou podmínkou je proto existence věcí či práv, které mají majetkovou hodnotu.⁴⁸

Jako bezcenné se označují předměty, které vzhledem ke své povaze, stavu a stupni opotřebení se jeví jako neprodejně pro naprostý nezájem ze strany eventuálních zájemců o koupi. Jedná se zejména o staré šatstvo, nábytek, atd. Pokud jsou zde tyto předměty, o nichž lze mít za to, že jsou bezcenné, má se za to, že zemřelý majetek nezanechal. Pak není dán důvod k projednání dědictví a soud řízení o dědictví na návrh soudního komisaře zastaví, aniž by se dále zabýval otázkou, kdo a jak by byl oprávněn s těmito věcmi naložit.

Stejně tomu bude i tehdy, jestliže zůstavitel zanechal jen nepatrný majetek.⁴⁹ O majetek nepatrné hodnoty se jedná obecně tam, kde majetek zůstavitele podstatně nepřesahuje přiměřené náklady vynaložené na zůstavitelův pohřeb. O majetek nepatrné hodnoty se jedná zpravidla tehdy, jestliže výše aktiv dědictví nepřesáhne částku pohybující se okolo 10 000 až 15 000 Kč. K případným pasivům se nepřihlíží.⁵⁰ Tato částka však neodpovídá současné praxi, kdy se náklady vynaložené na pohřeb zůstavitele pohybují okolo 25 000 Kč. K zastavení řízení tedy dochází i v případě, že majetek je vyšší hodnoty než té, která byla zmíněna.

Tento majetek je pak vydán vypraviteli pohřbu, který ho nenabývá dědictvím, ale spíše jako přednostní věřitel. Z tohoto důvodu tedy nemohou věřitelé proti vypraviteli pohřbu uplatňovat své pohledávky, a to ani v případě, kdyby jinak vypravitel pohřbu přicházel v úvahu i jako dědic.⁵¹ Vypravitel pohřbu nabývá vlastnické právo k vydanému majetku nikoliv z titulu dědění, ale na základě rozhodnutí státního orgánu, tedy soudu. Vypravitel pohřbu není zůstavitelovým dědicem, není povinný k úhradě případných dluhů zůstavitele, a to ani do výše hodnoty převzatého majetku.⁵² Stejně tak i usnesení Nejvyššího soudu, podle něhož za dluhy zůstavitele neodpovídá ten, kterému státní notářství (nyní soud) vydalo nepatrný majetek zůstavitele podle ustanovení § 32 odst. 2 notářského řádu (nyní podle §

⁴⁸ ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Občanský zákoník – komentář*. II. díl. Praha: Panorama, 1987, s. 670.

⁴⁹ KUČERA, Robert. *Dědictví*. Praha: Linde, 2001, s. 39-40.

⁵⁰ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1219.

⁵¹ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 601.

⁵² DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1219.

175h odst. 2 OSŘ.⁵³ K vydání nepatrného majetku zůstavitele však nemůže dojít proti vůli toho, kdo se o pohřeb postaral. Vydání se musí vztahovat na veškerý majetek zůstavitele, nikoli jen na jeho některé části.⁵⁴

Jestliže vypravitel pohřbu nesouhlasí s tím, aby mu byl vydán zůstavitelův majetek nepatrné hodnoty, musí být rovněž nepatrný majetek projednán jako dědictví. V takovém případě nejsou splněny podmínky pro zastavení řízení podle § 175h OSŘ.

Při rozhodování o tom, jestli bude řízení v konkrétním případě zastaveno, soudní komisař (soud) přihlíží nejen k výši aktiv dědictví, ale také k zájmům dědiců, zejména zda mají vůli převzít i nepatrný majetek zůstavitele.⁵⁵

Rozhodnutí o zastavení dědického řízení pro nepatrnost majetku je procesním rozhodnutím, jež nezakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté s hmotněprávními důsledky. Pokud se po právní moci rozhodnutí podle § 175h odst. 2 OSŘ zjistí, že řízení bylo zastaveno, přestože majetek zanechaný zemřelým nebyl nepatrný, je potřeba tento nikoliv nepatrný majetek projednat.⁵⁶

Nová právní úprava týkající se zastavení řízení o pozůstalosti obsažená v § 153 a 154 ZZŘ dosavadní právní úpravu doplňuje, zpřesňuje. Pokud dle této nové úpravy vyjde při předběžném šetření najevo, že zůstavitel nezanechal žádnou pozůstalost, popřípadě že zanechal pouze majetek bez hodnoty nebo pouze majetek nepatrné hodnoty, není tu důvod pro zjišťování dědického práva, protože tu není majetek, který by mohl dědic nabýt. Majetek bez hodnoty nebo pouze nepatrné hodnoty se vydá vypraviteli pohřbu zůstavitele proto, aby mu alespoň zčásti byly nahrazeny náklady, které mu v souvislosti s pohřbem zůstavitele vznikly.

Majetek bez hodnoty nebo majetek nepatrné hodnoty se nevydává vypraviteli pohřbu zůstavitele, jestliže zákon stanoví, že takový majetek nabývají jiné osoby, jako je tomu např. u movitých věcí tvořících základní vybavení rodinné domácnosti, k nimž nabývá vlastnictví pozůstalý manžel (§ 1667 NOZ).⁵⁷

⁵³ usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. února 1967, sp. zn. Pls 1/67

⁵⁴ ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Občanský zákoník – komentář*. II. díl. Praha: Panorama, 1987, s. 670.

⁵⁵ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1219-1220.

⁵⁶ usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 1995, sp. zn. 24 Co 16/95

⁵⁷ *Důvodová zpráva k zákonu o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb.* [online]. beck-online.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <<http://beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mrzgjpw16rnnga>>.

5 Konvokace věřitelů

5.1 Konvokace věřitelů podle OZ a OSŘ

Smrt zůstavitele nemá sama o sobě žádný vliv na věřitelovo právní postavení v případě, že zůstavitel neuhradil během svého života všechny své dluhy. Ten, kdo má povinnost uhradit dluhy zůstavitele, je v rozsahu své povinnosti přebírá ve stavu, v jakém byly v době smrti zůstavitele, a po právní postavení věřitele je samo o sobě nerozhodné, zda je povinen pohledávku uspokojit jako dlužník zůstavitel nebo ten, kdo je povinný k úhradě zůstavitelových dluhů.

Pro uplatnění pohledávky věřitele tedy nemá právní význam sama o sobě skutečnost, jestliže dlužník zemřel, jinak řečeno okolnost, zda věřiteli má pohledávku uspokojit samotný dlužník nebo dědic (stát) v rozsahu své povinnosti za dluhy zůstavitele. Neuplatnil-li věřitel svoji pohledávku u soudu nebo u jiného příslušného orgánu ještě v době, kdy byl zůstavitel naživu, nemůže s tím vždy vyčkávat až do pravomocného skončení řízení o dědictví po dlužníku; k uplatnění svého práva u soudu nebo jiného orgánu je věřitel často nucen ještě v době, kdy probíhá řízení o dědictví po dlužníkovi kromě zájmu na co možná nejrychlejším splnění (uspokojení) pohledávky zejména nebezpečím možného promlčení nebo prekluze práva.

Konvokace věřitelů neboli jejich svolání znamená výzvu věřitelům, aby přihlásili své pohledávky za zůstavitelem. Tento postup podle § 175n OSŘ je namíste zejména tehdy, je-li dědictví předloženo a dědici uvažují o tom, že dědictví přenechají věřitelům k úhradě dluhů nebo že navrhnou likvidaci dědictví. Rovněž stát může požadovat konvokaci (svolání) věřitelů, kterému má dědictví připadnout podle § 462 OZ, jestliže uvažuje o tom, že navrhne likvidaci dědictví pro předložení dědictví nebo podle § 472 odst. 2 OZ.

Důvodem samotné konvokace věřitelů je vyjasnění okruhu osob, které uplatňují pohledávky vůči zůstaviteli, ochrana dědiců (státu) vůči věřitelům, kteří se nepřihlásí, a také upozornění neznámých věřitelů, že dlužník zemřel a že je potřeba přihlásit pohledávku za ním.

Ke konvokaci věřitelů může tedy dojít dvojitým způsobem, a to buď na návrh dědiců, nebo na návrh státu, jemuž má dědictví připadnout podle § 462 OZ. Návrhu na konvokaci věřitelů, který je podán v souladu se zákonem, je soudní komisař povinen vyhovět. Svolání věřitelů se provádí usnesením, v němž zejména vyzve věřitele k tomu, aby oznámili soudnímu komisaři své pohledávky, které mají za zůstavitelem (včetně jejich výše), dále jim určí k tomu lhůtu (jde o soudcovskou lhůtu) a také poučí věřitele o tom, že dědici (stát) neodpovídají

věřitelům, kteří své pohledávky neoznámili, bude-li uspokojením pohledávek ostatních věřitelů vyčerpána cena dědictví.

Takovéto usnesení je zapotřebí vyvěsit na úřední desce soudu. Desátým dnem po vyvěšení nastane účinek, že bylo usnesení doručeno účastníkům, kteří nejsou soudu známi nebo jejichž pobyt není znám nebo kterým se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, anebo právnické osobě, která jako účastník řízení nemůže před soudem vystupovat proto, že tu není osoba oprávněná za ni jednat nebo že je sporné, kdo je osobou oprávněnou za ni jednat. Tím však není dotčena povinnost soudu doručit usnesení soudu známým účastníkům řízení (včetně známých věřitelů).

Byla-li provedena konvokace věřitelů, soudní komisař zjišťuje všechny dluhy zůstavitele, které věřitelé ve stanovené lhůtě přihlásili, i když dosud nebyly známy, neboť je účastníci (dědici) do té doby sami neuvedli. Pokud budou dluhy zjištěny, zařadí je soudní komisař do soupisu pasiv dědictví, i kdyby s tím dědici (stát) nesouhlasili.

Vůči věřitelům, kteří se i přes konvokaci nepřihlásí, spočívá ochrana dědiců (státu) zejména v tom, že k jejich pohledávkám nelze přihlížet při uzavírání (a schvalování) dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům k úhradě dluhů a že dědic (stát) není povinen ve smyslu § 470 OZ (§ 472 odst. 1 OZ) uspokojit pohledávky nepřihlášených věřitelů, byla-li uspokojením přihlášených pohledávek vyčerpána cena nabytého dědictví. Nepřihlášenému věřiteli není rovněž umožněno, aby vznášel proti postupu dědice (státu), který uspokojil přihlášené věřitele a vyčerpal tím cenu nabytého dědictví, námitky v tom smyslu, že měl oproti uspokojeným věřitelům, případně některým z nich, výhodnější právo na uspokojení své pohledávky, a proto požadovat po dědici (státu) její úhradu.⁵⁸

V případě, že jde o postup podle ustanovení § 36 notářského řádu (nyní podle ustanovení § 175n), nelze považovat za správnou praxi, při níž státní notářství (nyní soud v řízení o dědictví) vyzývá vyhláškou věřitele ve všech případech, v nichž dědictví připadá podle ustanovení § 462 OZ státu, a to na základě „obecného“ návrhu příslušného správního orgánu (nyní příslušné organizační složky státu), který o tento postup požádal ve všech věcech, v nichž dědictví připadá státu. Notářský řád (nyní občanský soudní řád) nezná generální návrh bez vztahu k určité projednávané věci. I stát je povinen v každé jednotlivé věci podat návrh na svolání věřitelů.⁵⁹

⁵⁸ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1254-1255.

⁵⁹ FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, s. 186.

5.2 Konvokace věřitelů podle NOZ a ZZŘ

Konvokace věřitelů v NOZ je přebrána do značné míry z úpravy, kterou obsahoval obecný zákoník občanský. NOZ se tím snaží předejít situaci, kdy by dědic nevěděl a nemohl zjistit, jaké dluhy zanechal zůstavitel a jaké dluhy má tedy povinnost plnit.⁶⁰ Účelem svolání věřitelů je zjištění stavu pozůstalostních dluhů. Na zjištění tohoto stavu dluhů má právě zájem dědic vyhradivší si soupis.⁶¹ Proto mu zákon umožňuje navrhnout soudu vyhledání zůstavitelových dluhů. Pokud pozůstalost stačí na úhradu pohledávek věřitelů, kteří se na základě soudní výzvy přihlásí, uhradí se pohledávky z pozůstalosti. V opačném případě, kdy je pozůstalost předlužena, se provede likvidace dědictví nebo věřitelé přijmou předluženou pozůstalost jako úhradu svých pohledávek.

Samotné vyhledání zůstavitelových dluhů probíhá tak, že soud vyzve věřitele zůstavitele, aby v přiměřené lhůtě oznámili a doložili své pohledávky. Tento návrh může soudu učinit pouze dědic, který si vyhradil soupis a dále také osoba, která pozůstalost spravuje. Návrh však musí být podán soudu před rozhodnutím o potvrzení dědictví. Dědic ani osoba, jež spravuje pozůstalost, nemá za povinnost uspokojovat věřitele do doby, dokud není takto zavedené řízení o vyhledávání dluhů zůstavitele skončeno.

Pokud tedy došlo k vyhrazení soupisu dědicem, znamená to pro něj, že má povinnost uhradit dluhy zůstavitele jen z pozůstalosti, resp. jeho dědického podílu. V tomto ohledu se tedy stává pozůstalost majetkem, z něhož mají být hrazeny zůstavitelovy dluhy.⁶²

V případě předlužení pozůstalosti důvodová zpráva stanovuje, že musí být provedena soudní likvidace pozůstalosti a uspokojeny pohledávky, které jsou přihlášeny. Likvidace pozůstalosti probíhá podle procesních předpisů. Při likvidaci předlužené pozůstalosti jsou přihlášeny pohledávky věřitelů uspokojeny v závislosti na poměru dluhů a aktiv, které na dědice ze zůstavitele přešly, jakož i na zařazení pohledávek věřitelů do jednotlivých skupin.⁶³

Výzva, kterou učinil soud v souvislosti s vyhledáním zůstavitelových dluhů, ochraňuje dědice před tím, že by se dodatečně domáhal plnění pohledávky nějaký zůstavitelův věřitel, o kterém dědici při projednávání dědictví neměli povědomí. NOZ totiž určuje, že věřitel, který se ve vymezené lhůtě nepřihlásí, nemá nárok na uhrazení své pohledávky proti dědici za

⁶⁰ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 107.

⁶¹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. III. díl. Praha: V. Linhart, 1936, s. 551.

⁶² NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 108.

⁶³ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

předpokladu, že pozůstalost je vyčerpána uhrazením ohlášených pohledávek.⁶⁴ V usnesení o svolání věřitelů je nutné věřitele upozornit na následky nepřihlášení pohledávek.⁶⁵ Takto by se však nepostupovalo, pokud by nepřihlášený věřitel prokázal, že dědic o jeho pohledávce věděl nebo pokud je jeho pohledávka zajištěna zástavním nebo jiným věcným právem k věci náležející do pozůstalosti. V případě, že nebude přihlášenými pohledávkami pozůstalost zcela vyčerpána, potom samozřejmě zůstává věřitelům nárok zachován a může dojít pouze k jeho promlčení podle obecné úpravy promlčení pohledávek.

Svým jednáním nesmí dědic žádného věřitele krátit. NOZ proto stanoví případy, ve kterých je dědic povinen dorovnat plnění věřiteli i ze svého majetku, a to alespoň do výše, která by tomuto věřiteli náležela při likvidaci pozůstalosti. Jedná se o situaci, kdy dědic o výzvu věřitelům soud nepožádal, nebo v situaci, kdy dědic uspokojil některého z přihlášených věřitelů bez ohledu na práva ostatních věřitelů, kteří byli přihlášení. Nedojde-li z tohoto důvodu k uspokojení pohledávky některého jiného věřitele z pozůstalosti v plné výši, dědic odpovídá tomuto věřiteli nad rámec svého dědického podílu, tedy do výše, který by jinak věřitel získal při likvidaci pozůstalosti.⁶⁶ Důvodová zpráva v této souvislosti upozorňuje na to, že by dědic jednal proti zásadě poměrného uspokojení věřitelů, jestliže by - přes fakt předlužení pozůstalosti - některého z věřitelů o své vůli uspokojil takovým způsobem, že by tím zkrátil práva ostatních věřitelů. Následně se takto poškození věřitelé budou moci vůči dědici domáhat z jeho ostatního majetku takového uspokojení svých pohledávek, jakého by se jim dostalo při likvidaci pozůstalosti, a to i přesto, že pozůstalost byla mezitím vyčerpána. V tomto případě tedy dědic nebude ochráněn výhradou benefícia inventáře.⁶⁷ Z ekonomického hlediska to pro dědice znamená, že v důsledku svého protiprávního jednání uhradí ze svých prostředků to, oč upřednostněním jiného věřitele ostatní věřitele zkrátil.

Aby se dědic vyhnul tomuto následku mařícímu výhody, kterých hleděl dosáhnout výhradou soupisu a soudně provedeným soupisem pozůstalosti spočívající v obraně dědice proti tomu, aby byl povinen hradit na dluhy zůstavitele více, než činí jeho dědický podíl, poskytuje se mu právo dosáhnout svolání (konvokace) věřitelů. Jestliže soud vyhoví návrhu dědice a vyzve věřitele, aby v určené lhůtě přihlásili a doložili své pohledávky, zjistí dědic,

⁶⁴ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 108.

⁶⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. III. díl. Praha: V. Linhart, 1936, s. 553.

⁶⁶ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 108.

⁶⁷ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

které dluhy musí uhradit ze svého dědického podílu. K dalšímu posílení ochrany dědice slouží možnost vyjádřit se k přihlášeným pohledávkám. Současně bude mít dědic garantováno, že při vyčerpání pozůstalosti na úhradu přihlášených pohledávek se nemůže dodatečně objevit žádný další nepřihlášený věřitel, který by mohl vznášet nároky vůči dědici a jeho majetku.⁶⁸

⁶⁸ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 109.

6 Legislativní možnosti povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele

Lze rozlišovat dvojí právní úpravu povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele. Jejich rozdíl spočívá v tom, že buď je dědic povinen k úhradě dluhů zůstavitele celým svým majetkem, tzn. nejen majetkem, jenž dědic nabyt z dědictví, nebo je povinný k úhradě dluhů pouze majetkem z dědictví. Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele tedy rozeznáváme **pro viribus hereditatis**, nebo **cum viribus hereditatis**.

V jedné z předchozích kapitol již bylo uvedeno, že mezi dluhy postihující dědice se zařazují nejen dluhy zůstavitele, ale zároveň je dědic zavázán i k úhradě nákladů zůstavitelova pohřbení a opatření jeho hrobového místa. Jedná se o závazek, který přirozeně v době života zůstavitele vzniknout nemohl, tedy o závazek spojený s nápadem dědictví.

Na dědice přecházejí jen dluhy soukromoprávní povahy, které zůstavitele zavazovaly v době smrti, jestliže nezanikají jeho smrtí. Mezi ně nepatří závazky či dluhy, jejichž obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno samotným zůstavitelem.⁶⁹ Není rozhodující, zda dluhy byly již splatné nebo zda byla v době úmrtí zůstavitele již přesně známa jejich výše, ale jen to, zda existovaly v době zůstavitelovy smrti. Skutečnost, že až po smrti zůstavitele lze přesně určit jejich výši a že v době úmrtí zůstavitele ještě nemohl věřitel požadovat splnění dluhu, neznamená, že by se nejednalo o dluhy, které jsou dědici povinni hradit.⁷⁰

K závazkům, které zanikají smrtí povinného, patří povinnost poskytnout výživné, povinnost uhradit nedoplatky výživného však nezaniká. Dále pak zanikají povinnosti zaměstnance vůči zaměstnavateli, s výjimkou práv zaměstnavatele, o kterých bylo pravomocně rozhodnuto nebo která byla zaměstnancem před jeho smrtí uznána písemně co do důvodů i výše a s výjimkou práv na náhradu škody způsobené úmyslně. Povinnosti zůstavitele jako příkazníka z příkazní smlouvy nepřecházejí na dědice s výjimkou vydání prospěchu, jehož bylo dosaženo v zájmu příkazníka. I povinnost zhotovení díla zaniká, nikoli však povinnost vydat svěřený materiál nebo poskytnutou zálohu.

Zásadně přecházejí na dědice pouze závazky majetkoprávní, a sice nejen ty, které se dovršily během života zůstavitele, ale i nehotové ve stádiu zrodu nebo doposud neukončené, stejně tak jako závazky podmíněné nebo uskutečnitelné v budoucnosti. Mohlo by jít o závazky, které se završí až v osobě dědice, jestliže by zůstaviteli vznikly, kdyby před jejich dokončením nezemřel. Také případné závazky z bezdůvodného obohacení nebo ze způsobené škody přecházejí na dědice, i když skutečnosti zakládající tyto povinnosti vyjdou najevo

⁶⁹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 38-40.

⁷⁰ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 605.

teprve po smrti zůstavitele, např. došlo-li při smrtelné nehodě zůstavitele jako řidiče ke způsobení škody jiným osobám.⁷¹

Zůstavitelovy dluhy mohou tedy mít velice rozmanitou podobu. Rovněž tak věřitelé mohou být rozliční, může se jednat o fyzické nebo právnické osoby, dokonce může nastat i situace, že se zůstavitelův věřitel stane současně jeho dědicem. Pak by se uplatnilo ustanovení o splnutí závazku. Jiná je situace u zařazení solidárního dluhu mezi pasiva. I když s přechodem na dědice nedochází na povaze závazku k žádné změně, byl judikaturou zaujat postoj, že se dluh do pasiv zařadí pouze poměrnou částí odpovídající podílu zůstavitele na společném dluhu.⁷² Nic to ovšem nemění na postavení dědiců, na něž tato povinnost přechází včetně její solidární povahy.

Ke dluhům zůstavitele se řadí i závazky zůstavitele vyplývající ze smluv, které směřují ke vzniku věcného práva jiných osob, pokud se vznik věcného práva za života zůstavitele nedovrší a zůstalo tak jen u závazkového právního vztahu. Nejčastěji jde o závazky ze smluv, jež se týkají věcných práv k nemovitostem, kdy k uzavření smlouvy došlo ještě za života zůstavitele, avšak během jeho života již nebyl podán návrh na vklad do katastru nemovitostí.

Mezi dluhy zůstavitele náleží i dluhy zařazené do pozůstalosti v souvislosti s vypořádáním SJM. Pokud tedy zůstavitel žil v manželství, je nutné zvažovat, zda určitý dluh, který vznikl za trvání manželství, je společným dluhem manželů náležejícího do jejich SJM nebo samostatným dluhem zůstavitele nebo samostatným dluhem pozůstalého manžela. V závislosti na dané situaci se pak odvíjí povinnost dědiců hradit tento dluh.⁷³

K přechodu povinnosti uhradit dluhy zůstavitele dochází sice již dnem úmrtí, avšak postihuje v úvahu připadající dědice teprve až tehdy, když při splnění všech zákonem požadovaných předpokladů pro nabytí dědictví je jisto, že dědictví neodmítl nebo nemůže odmítnout. To je možné výhradně v rámci řízení o pozůstalosti, pokud nedojde k jeho zastavení pro nedostatek majetku nebo pro přenechání majetku nepatrné hodnoty tomu, kdo se postaral o pohřeb zůstavitele.

Z ustanovení zákona není na první pohled patrné, zda spolu s přechodem majetku ze zůstavitele na dědice dochází ke splnutí děděného majetku s majetkem samotného dědice (*confusio bonorum*), aniž by se o to dědic nějak přičinil. Proto může být dědic i při omezené povinnosti k úhradě dluhů do výše ceny zanechaného majetku vystaven riziku, že věřitelé

⁷¹ MIKEŠ, Jiří, MUŽIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 38-39.

⁷² KUČERA, Robert. *Dědictví*. Praha: Linde, 2001, s. 104-105.

⁷³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník – Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 1190-1192.

zůstavitele při uplatnění svých pohledávek a jejich vymáhání dají přednost majetku dědice, který je snadněji postižitelný než hodnotám pocházejícím z dědictví.

Co se týče nákladů spojených se zůstavitelovým pohřbem, mají povahu pohledávky za podstatou. Tím, že mají tyto náklady takovou vlastnost, řadí se k pohledávkám, které by měly být uspokojeny přednostně.⁷⁴ Náklady pohřbu nejsou dluhem zůstavitele, neboť k jejich vzniku dochází až po jeho úmrtí. Jedná se však o náklady, které jsou se smrtí zůstavitele spojeny. Úhrada těchto nákladů odráží morální povinnost dědiců zajistit zůstaviteli, jehož majetek nabývají, přiměřený pohřeb.⁷⁵ Pro posouzení nákladů spojených s pohřbem zůstavitele je pak významné především společenské postavení zůstavitele, místní zvyklosti, skladba a cena majetku. Za náklady spojené s pohřbem zůstavitele se považují jak náklady samotného pohřbení, tak náklady na pořízení pohřebiště.⁷⁶

NOZ rozlišuje dluhy zůstavitele a jiné povinné výdaje, které mají být hrazeny z pozůstalosti. Naproti tomu ZZŘ používá termínu pasiva pozůstalosti, jejichž součástí jsou rovněž dluhy zůstavitele. Je možné uvést, že zbytek pasiv po odečtení dluhů zůstavitele lze ztotožnit s jinými povinnými výdaji ve smyslu § 1631 NOZ. Přesnější je tedy rozeznávat dluhy zůstavitele a jiné povinné výdaje, mezi které jsou řazeny např. náklady pohřbu, náklady na pořízení soupisu pozůstalosti, náklady správce atd.⁷⁷

⁷⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 39-40.

⁷⁵ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 604.

⁷⁶ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1421.

⁷⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 569.

7 Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele pro viribus hereditatis

7.1 Povinnost dědiců k úhradě dluhů zůstavitele podle OZ

Podle úpravy obsažené v OZ odpovídá dědic do výše ceny nabytého dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí.⁷⁸ K přechodu zůstavitelových dluhů na dědice dochází univerzální sukcesí do všech práv a povinností předchůdce, jestliže jeho smrtí nezanikají nebo nepřecházejí na jiné subjekty jinak než cestou dědění, např. na základě zvláštního zákona. Pokud nabývá dědic majetkových práv při dědění bez rozlišení, jsou-li mu taková práva známa či nikoli, zároveň tak vstupuje chtě nechtě, vědomě či nevědomě do zůstavitelova postavení jako dlužníka. Základem pro rozhodování v těchto věcech je skutkový a právní stav, který tu byl ke dni smrti zůstavitele. Souhlasí-li dědic se zařazením určitého dluhu do soupisu, nemá jeho souhlas povahu uznání dluhu podle ustanovení § 558 OZ, neovlivní ani běh promlčecí lhůty, která pokračuje nerušeně dál vzdor změně nositele aktiv či pasiv. Podle ustanovení § 111 OZ nemá totiž změna v osobě věřitele nebo dlužníka vliv na běh promlčení lhůty.

Pro českou právní úpravu, jak už bylo zmíněno, je charakteristické, že povinnost k úhradě dluhů je limitována výší ceny nabytého dědictví. V důsledku události, kterou je zůstavitelova smrt, se stává měřítkem povinnosti dědice cena nabytého dědictví, o jehož skladbě nemusí být věřiteli nic známo, namísto zůstavitelovy ničím neomezené povinnosti k úhradě dluhů.

Jde o to, jak si při omezené povinnosti k úhradě dluhů tížící dědictví vytvořit představu o tom, kde se nachází uvedené rozhraní. Při sestavování soupisu aktiv a pasiv a šetření obvyklé ceny mohou být základem hlavně údaje samotných dědiců, kteří jsou jako jediní v této fázi účastníky dědického řízení. Zůstavitelovi věřitelé mohou výsledky prováděného šetření ovlivňovat jen vzdáleně a nepřímou z toho důvodu, že nejsou účastníky řízení, takže ve většině případů, pokud nejde o pohledávky zajištěné např. zástavními právy, záleží pouze na dědicích, jestli upozorní na jejich nároky. Podmínkou je však v tomto ohledu shoda dědiců, protože jinak by se k tvrzeným aktivům a pasivům při soupisu, a tím ani při rozhodování o obvyklé ceně aktiv a pasiv nepřihlíželo (§ 175k odst. 3 OSŘ).⁷⁹

Zjištění majetku zůstavitele a jeho dluhů je v řízení o dědictví předpokladem pro vyhotovení soupisu aktiv a pasiv dědictví; pro stanovení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a

⁷⁸ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 37-40.

čisté hodnoty dědictví, případně výše předlužení dědictví v době smrti zůstavitele, pro rozhodnutí o dědictví, eventuálně pro zvolení jiného způsobu skončení dědického řízení (např. likvidace předluženého dědictví).⁸⁰

Vzhledem k tomu, že shora zmíněné rozhodnutí vydané v řízení, ve kterém věřitelé nemají postavení účastníků, pro ně nepředstavuje věc rozhodnutou, mohou se domáhat žalobou svého práva (§ 175y odst. 2 OSŘ) a dokazovat, že stav aktiv a výše jejich obvyklé ceny je vyšší, než bylo stanoveno ve shora uvedeném rozhodnutí. Při rozhodování o této žalobě si soud musí otázku míry povinnosti žalovaného dědice vyřešit nezávisle na zmíněném rozhodnutí jako předběžnou otázku. Ani sám zákon uvedenému rozhodnutí nepřikládá konečný, nezměnitelný význam, když je možné ještě před skončením řízení o dědictví provést jeho opravu (§ 175o odst. 2 OSŘ), nebo dokonce i po skončeném řízení vyvolat dodatečné řízení a rozhodnutí o této otázce (§ 175x OSŘ).

Při uspokojování pohledávek zůstavitelových věřitelů by dědic, i při uvedeném limitu povinnosti k úhradě dluhů dědictví tížící, neměl přehlédnout, jaká přednost či pořadí by té které pohledávce náležely v případě likvidace dědictví. Vyplývá to z ustanovení § 471 odst. 2 OZ, podle něhož povinnost dědiců plnit dluhy dědictví tížící, se řídí ustanoveními o likvidaci dědictví dle OSŘ. Věřitelé, kteří své pohledávky neoznámili přesto, že je k tomu soud vyzval na návrh dědiců, mají v případě úhrady jejich dluhů smůlu, pokud je uspokojením pohledávek ostatních věřitelů cena dědici nabytého dědictví vyčerpána.

Dědic by uvedeného ustanovení, které mu zákon v § 175n OSŘ nabízí, měl využít. Protože k zveřejnění takové výzvy dochází pouze vyvěšením na úřední desce soudu, mají naději zachovat se podle ní jen ti věřitelé, jimž se naskytne možnost seznámit se s výzvou při návštěvě soudu a zachovat se podle ní. Důležitost výzvy podle zmíněného ustanovení je možné demonstrovat na následujícím příkladě (pohledávky věřitelů jsou pro zjednodušení zařazeny ve stejné skupině, do které by náležely při likvidaci dědictví).⁸¹

„Dědici (dědic) zůstavitele nabyli (nabyl) majetek v ceně 300 000 Kč. Do pasiv dědictví byly zařazeny dluhy ve výši 450 000 Kč (vůči věřiteli A ve výši 300 000 Kč, vůči věřiteli B ve výši 150 000 Kč). Podle pravidel platných při likvidaci dědictví (§ 175v odst. 1 OSŘ) dědici uhradí tyto dluhy poměrně, tzn. věřiteli A, jehož pohledávka představuje 2/3 známých pohledávek (tj. $300\,000/450\,000 = 2/3$), uhradí 200 000 Kč (2/3 ceny dědictví) a věřiteli B, jehož pohledávka představuje 1/3 známých pohledávek (tj. $150\,000/450\,000 = 1/3$),

⁸⁰ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1420.

⁸¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 35-36.

uhradí 100 000 Kč (1/3 ceny dědictví). Tím je vyčerpána cena jimi nabytého dědictví, tj. 300 000 Kč. Dodatečně se však objeví věřitel C, který měl vůči zůstaviteli pohledávku ve výši 450 000 Kč. Důsledky takovéto situace jsou pro dědice různé podle toho, zda byla nebo nebyla učiněna výzva podle § 175n OSŘ:

1) V případě, že výzva podle § 175n OSŘ nebyla učiněna:

Podle pravidel platných pro likvidaci dědictví měli dědici uhradit pohledávky nikoli v poměru 300 000 : 150 000, ale vzhledem k dodatečně objevené pohledávce v poměru 300 000 (věřitel A) : 150 000 (věřitel B) : 450 000 (věřitel C). Při předloženém dědictví, jehož cena činí 300 000 Kč, a při celkové výši dluhů 900 000 Kč, měl tedy věřitel A právo na poměrné uspokojení v rozsahu 300 000/900 000 (tj. 1/3), věřitel B na poměrné uspokojení v rozsahu 150 000/900 000 (tj. 1/6) a věřitel C na poměrné uspokojení v rozsahu na 450 000/900 000 (tj. 3/6). Věřiteli A proto mělo být vyplaceno 100 000 Kč (1/3 ceny dědictví), věřiteli B 50 000 Kč (1/6 ceny dědictví) a věřiteli C 150 000 Kč (1/2 ceny dědictví).

Protože nebyla učiněna výzva podle § 175n OSŘ, odpovídají dědici i věřiteli C, a musí mu uhradit pohledávku do výše, která by mu náležela podle pravidel platných při likvidaci dědictví, tj. v tomto případě 150 000 Kč.

Skutečnost, že dědici již celou cenu dědictví vyčerpali úhradou pohledávek dědiců A a B, nemá v tomto případě žádný vliv na právo věřitele C.

Nemají-li být dědici poškozeni, museli by se na věřitelích A a B domáhat vrácení rozdílu mezi tím, co těmto věřitelům skutečně vyplatili, a tím, co jim vzhledem k další pohledávce náleželo (věřiteli A uhradili 200 000 Kč, náleží mu však jen 100 000 Kč, tzn., že by měl 100 000 Kč vrátit; věřiteli B uhradili 100 000 Kč, náleží mu však jen 50 000 Kč, tzn., že by měl vrátit 50 000 Kč);

2) V případě, že byla učiněna výzva podle § 175n OSŘ a věřitel C se ve stanovené lhůtě nepřihlásil:

Protože uspokojením věřitelů A a B byla vyčerpána cena nabytého dědictví, tj. 300 000 Kč, dědici za dluh vůči věřiteli C neodpovídají.⁸²

Pokud tedy dědici nedodrží tam, kde nedošlo k přenechání předluženého dědictví věřitelům ani likvidaci dědictví, stanovená pravidla pro pořadí a rozsah uspokojování věřitelů, mohou po nich věřitelé, kteří nebyli uspokojeni odpovídajícím způsobem, požadovat úhradu své pohledávky v rozsahu, které vyplývá z těchto pravidel. To ovšem neplatí, jestliže se jedná

⁸² MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 41-42.

o věřitele, kteří neoznámili svoje pohledávky v určené lhůtě na základě výzvy soudu podle § 471 odst. 2 OZ a § 175n OSŘ.⁸³

Dlužno ještě dodat, že povinnost více dědiců k úhradě dluhů dědictví tížící nemá povahu povinnosti solidární. Proto je každý z více dědiců povinný k úhradě dluhů jen v rozsahu ceny svého dědického podílu. Měřítkem uvedené povinnosti však není podíl, k jakému byl k dědění povolán, ale podíl, kterého se mu dostalo podle potvrzení o nabytí dědictví, případně podle schválené dohody o vypořádání dědictví.⁸⁴

7.2 Povinnost dědiců k úhradě dluhů zůstavitele podle NOZ

NOZ vychází ze zásady, že dědice postihují všechny dluhy zůstavitele. Povinnost k úhradě dluhů se však rozlišuje podle toho, zda si dědic vyhradil soupis pozůstalosti nebo zda výhradu soupisu neuplatnil.

Podle výslovné zákonné úpravy přechází na dědice jak dluhy zůstavitele, tak i povinnost vyrovnat náklady pohřbu zůstavitele počítaje v to i náklady na zřízení pohřebiště, ledaže byly tyto náklady už vyrovnány z pozůstalosti. Jaký chce mít člověk pohřeb, si má právo sám rozhodnout. Proto může ve svém pořízení pro případ smrti, případně v jiné listině obsahující jeho poslední vůli, zanechat pokyny pozůstalým ohledně svého pohřbu nebo je se svým přáním týkajícím se pohřbu seznámit ústně. Jestliže zůstavitel žádné instrukce nezanechal, rozhoduje o pohřbu manžel zesnulého a pokud zemřelý manžela neměl, rozhodují jeho děti. Není-li dětí zůstavitele, rozhodují o pohřbu jejich děti, tedy vnuci zůstavitele, a jestliže ani jich není, pak kterákoli osoba blízká zůstaviteli. V případě, že je zůstavitel opuštěným člověk, který nemá žádné blízké osoby, rozhoduje o pohřbu obec, na jejímž území zemřel.

Jak bylo uvedeno výše, náklady pohřbu a opatření pohřebiště se hradí z pozůstalosti. Nestačí-li pozůstalost ke krytí takového pohřbu, jaký si zůstavitel přál, stanoví NOZ, aby byl pohřben alespoň slušným způsobem podle místních zvyklostí.

Tomu, koho jako dědice povolá zůstavitel svým pořízením pro případ smrti, může být zůstavitelem uloženo i splnění určitých povinností. Osobě, která by jinak byla dědicem v zákonné posloupnosti, nedává zákon možnost, aby se vyhnul splnění uložené povinnosti tím, že ze zůstavitelova pořízení dědictví odmítne a uplatní své právo jako zákonný dědic. Takové jednání zákon výslovně zakazuje. Zákonodárce tím opět vyjadřuje prioritu vůle zůstavitele a zakazuje, aby dědic nějakým svým jednáním obcházel tuto vůli. Dědic má tedy

⁸³ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 616-617.

⁸⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 40.

dvě možnosti, buď musí dědictví přijmout s těmi povinnostmi, které mu zůstavitel uložil, nebo jej odmítnout. Pak jej ale odmítá i jako dědic v zákonné posloupnosti.⁸⁵ Není však vyloučeno, existují-li pro to věcné důvody, namítnout neplatnost pořízení pro případ smrti (závěti nebo dědické smlouvy), a bude-li tato neplatnost také vyslovena, nastoupit pak jako dědic podle zákonné posloupnosti. Zvláštní postavení má ale nepominutelný dědic, který může dědictví jako povoláný dědic odmítnout a žádat vyplacení povinného dílu.⁸⁶

K velmi významnému posunu oproti úpravě OZ dochází v ustanovení § 1703 NOZ týkajícího se práv věřitelů před potvrzením dědictví. Podle něho dokud soud dědici nabytí dědictví nepotvrdí, mohou věřitelé vymáhat plnění jen vůči tomu, kdo pozůstalost spravuje, a domáhat se uspokojení svých pohledávek jen z majetku, který náleží do pozůstalosti. Věřitelé nemohli dle předcházející právní úpravy do doby pravomocného skončení dědického řízení požadovat úhradu svých pohledávek (jestliže nebyl ustanoven správce dědictví) a často, aby zabránili negativním účinkům promlčení, žalovali u soudu své pohledávky proti všem v úvahu připadajícím dědicům. Rovněž tak v případech, že byl mezi dědici spor ohledně rozdělení pozůstalosti, měl i ten dědic, který by byl jinak k dobrovolnému splnění dluhu svolný, obavy použít pozůstalost na úhradu dluhu. Dnes je tedy výslovně určeno, vůči komu mohou věřitelé zůstavitele uplatňovat své pohledávky do doby skončení řízení o pozůstalosti i to, z jakého majetku je možné plnit dluhy věřitele do této doby.⁸⁷

7.2.1 Soupis pozůstalosti a jeho výhrada

Inventářem se rozumí zevrubný a úplný seznam veškerého movitého a nemovitého jmění, které náleželo zůstaviteli v době jeho smrti.⁸⁸ Smyslem soupisu pozůstalosti je tedy zjistit pozůstalostní jmění a stanovit čistou hodnotu majetku po smrti zůstavitele. Ustanovení § 495 NOZ pak v druhé větě definuje jmění jako souhrn majetku a dluhů určité osoby.⁸⁹ Při soupisu pozůstalosti mohou být přítomny osoby stanovené zákonem pod podmínkou, že tím nebude ohroženo včasné provedení soupisu. Těmito osobami jsou při splnění podmínky vykonavatel závěti a správce dědictví a každý potencionální nebo nepominutelný dědic, tedy každý, kdo tvrdí a osvědčí své dědické právo nebo právo na povinný díl, i ten, o kom je

⁸⁵ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 103-104.

⁸⁶ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

⁸⁷ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 104.

⁸⁸ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 88.

⁸⁹ ŠVESTKA, Jirí, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 488.

známo, že mu takové právo zřejmě náleží. Právo účastnit se soupisu pozůstalosti má také věřitel, který si vyžádal odloučení pozůstalosti, ačkoli jinak není účastníkem řízení o pozůstalosti. Se souhlasem soudu může být i jiná osoba přítomna soupisu, pokud na tom prokáže právní zájem, např. odkazovník, ale ten však jen tehdy, jestliže hrozí, že bude muset poměrně přispět na povinný díl. Všechny uvedené osoby mají možnost také vznášet při soupisu dotazy a připomínky.

O nařízení soupisu rozhoduje soud a dojde k němu vždy za situace, kdy některý z dědiců uplatní výhradu soupisu a také tehdy, jestliže je to nutné pro výpočet povinného dílu. Dalším důvodem, kdy dochází k nařízení soupisu, je skutečnost, že některý z dědiců je „pod zvláštní ochranou“. Jedná se o dědice, který není plně svéprávný (ať už pro nezletilost nebo pro omezení svéprávnosti soudem), není známý nebo přítomný a dále půjde o právnickou osobu veřejně prospěšnou nebo zřízenou ve veřejném zájmu. Soud nařídí soupis pozůstalosti také v případě, že panuje nejistota o tom, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem, pokud žádá věřitel o odloučení pozůstalosti, případně jestliže věřitel osvědčí, že je dán jiný vážný důvod pro provedení soupisu pozůstalosti.⁹⁰ O místě a době provedení soupisu vyrozumí soudní komisař všechny osoby, které mají právo být přítomny soupisu a vznášet dotazy a připomínky, a to nejméně 15 dnů předem, pokud se nejedná o naléhavý případ. Není nutné, aby se soupis pozůstalosti konal například v bytě zůstavitele, ale může se uskutečnit i v notářské kanceláři soudního komisaře. V odůvodněných případech, obzvláště pokud je to zapotřebí k ochraně práv věřitelů, však přesto bude vhodné provést soupis pozůstalosti způsobem, jakým se podle dosavadních předpisů provádí soupis na místě samém; zpravidla to bude tehdy, jestliže byla nařízena závěra pozůstalosti.⁹¹

Náklady spojené se soupisem pozůstalosti jdou k tíži pozůstalosti, ať už se provádí soupis z jakéhokoli důvodu, a to poměrně k tíži dědických podílů těch dědiců, jimž je soupis ku prospěchu. Znamená to, že když si ze tří dědiců vyhradí soupis pouze jediný z nich, jdou náklady na soupis za ním. Pokud není dost dobře možné hradit náklady na soupis z pozůstalosti, např. proto, že v pozůstalosti nejsou finanční prostředky, ale pouze nemovitá a movitá věc, soud uloží těm dědicům, kteří jsou povinni nést tyto náklady, poměrně přispět na jejich úhradu. Totéž platí i v případě, kdy bude soupis nařízen za účelem výpočtu povinného dílu a nebude tedy možné uhradit náklady přímo z pozůstalosti. V opačném případě jdou náklady poměrně k tíži všech dědiců a osoby, která má právo na povinný díl. Jakým

⁹⁰ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 115-116.

⁹¹ BARTOŠ, Jiří. *Nová procesní úprava dědického práva. Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 21.

způsobem se vypočte „poměr“, ve kterém se více osob podílí na nákladech soupisu, NOZ neřeší. Zcela jistě půjde o poměr stanovený podle dědických podílů, resp. povinného dílu. Žádá-li však někdo soupis pozůstalosti, aniž pro to má vážný důvod, uloží mu soud, aby nesl náklady soupisu ze svého.⁹²

Není však za všech okolností nutné, aby soupis pozůstalosti prováděl soud za každé situace. Z toho důvodu má soud možnost, aby v určitých případech rozhodl, že se soudní soupis pozůstalosti nahradí společným prohlášením dědiců o majetku, který do pozůstalosti spadá, anebo seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotoví správce pozůstalosti a který dědici potvrdí. Prokáže-li se však následně, že jsou v takovém prohlášení nebo seznamu podstatné nesprávnosti, jdou zásadně k tíži dědiců, jejichž povinností bylo dbát o to, aby byl seznam úplný.⁹³ Rozdíl oproti soupisu by měl spočívat pouze v tom, jak byl získán přehled o jmění zůstavitele, kvalita, tedy úplnost údajů o jmění zůstavitele by měla být totožná. Ustanovení § 1687 NOZ hovoří v obou případech o pozůstalostním majetku, avšak podle ustanovení § 1684 odst. 1 NOZ má být soupisem zjištěno pozůstalostní jmění. Pokud má seznam nebo prohlášení plnohodnotně nahradit soupis, měly by obsahovat veškeré údaje o jmění (aktivech a pasivech) zůstavitele.⁹⁴ I když se výše uvedené ustanovení zmiňuje pouze o pozůstalostním majetku, neměl by případný nedostatek spočívající v neuvedení pasiv činit problémy. Při splnění zákonných předpokladů, kdy může být soupis pozůstalosti takto nahrazen, je hlavním účelem takového seznamu nebo prohlášení především uvedení veškerých aktiv zůstavitele. Je pak na věřitelích zůstavitele, aby své pohledávky vůči němu prokázali a uplatnili. To, že je právní úprava v tomto směru neúplná, neznamená, že s ní budou spojeny aplikační potíže, zejména pak přihlédne-li se k účelu, ke kterému má daný institut sloužit.

Nahradit soupis pozůstalosti společným prohlášením dědiců lze, pokud ho dědici předloží soudu, což by případně bylo možné interpretovat i tak, že společné prohlášení dědiců není možné učinit ústně do protokolu u pověřeného soudního komisaře. Aby bylo možné toto společné prohlášení dědiců soudnímu komisaři předložit, musí ho k němu přinést, a to v ústní podobě nejde. Notář tedy pravděpodobně bude muset v řadě případů společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku sepsat a dědici poté předloží takto vyhotovené společné

⁹² NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 115-116.

⁹³ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

⁹⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 502.

prohlášení notáři. Pokud dědici souhlasné prohlášení vyhotoví sami, může snadno dojít k tomu, že si jeho nedostatky vynutí doplnění či upřesnění prohlášení při jednání u soudního komisaře; takové doplnění či upřesnění sice nemá přímou oporu v zákoně a možná jde do určité míry i proti jeho smyslu, ale v této situaci lze těžko najít jiné realizovatelné řešení.⁹⁵

Dědici je volno, jestliže uplatní své dědické právo s výhradou soupisu pozůstalosti nebo bez ní. Oprávnění vyhradit si soupis patří mezi nezadatelné právo dědice. Znamená to, že se jej dědic nemůže vzdát, a ani mu ho zůstavitel nemůže odejmout.⁹⁶ Dědic může uplatnit právo výhrady soupisu prohlášením, které buď učiní ústně u soudu, nebo jej soudu zašle v písemné formě. Prohlášení o uplatnění výhrady soupisu nebo o tom, že dědic výhradu soupisu neuplatňuje, musí být učiněno bezpodmínečně a bez ohledu na to, co případně ke svému prohlášení dědic připojil.

Právo vyhradit si soupis musí dědic uplatnit v době do jednoho měsíce od okamžiku, kdy jej soud o tomto právu vyrozuměl. Tuto, svou povahou hmotněprávní, prekluzivní lhůtu může soud prodloužit, existují-li pro to důležité důvody.

U dědiců svéprávných, známých a přítomných, kteří přitom nejsou manželem, předkem nebo potomkem zůstavitele, nastává uplynutím lhůty, ve které se nevyjádří, zda si vyhrazuje právo soupisu pozůstalosti, nevyvratitelná domněnka, že výhradu soupisu neuplatňuje.⁹⁷ Jiné dědice, zejména tedy manžela, potomka nebo předka zůstavitele, kteří jsou otřesení smrtí blízkého člověka a také osoby pod zvláštní ochranou, musí soudní komisař předvolat (ledaže se dotyčný ujme plné správy pozůstalosti, aniž je k tomu oprávněn, čímž ztratil právo uplatnit výhradu soupisu) a v předvolání je poučit, že pokud se na předvolání nedostaví, aniž by se řádně omluvili, platí, že výhradu soupisu neuplatňují. Z ustanovení § 176 odst. 2 ZZŘ věty třetí plyne, že úkon, k němuž se tento dědic předvolává, má charakter jednání. Při tomto jednání soudní komisař vyhlásí usnesení, jímž uvedeného dědice vyrozumí o právu výhrady soupisu, poučí ho, jakým způsobem má uplatnit toto právo a o následcích jeho neuplatnění a stanoví mu jednoměsíční lhůtu k uplatnění výhrady soupisu; potom si od dotyčného dědice vyžádá výslovné vyjádření o tom, jestli uplatňuje výhradu soupisu, a zároveň ho poučí o tom, že pokud se v protokolu o uplatnění či neuplatnění výhrady soupisu nevyjádří, platí, že výhradu soupisu neuplatňuje. Zákon tedy ve své podstatě od dědice vyžaduje, aby se k otázce výhrady soupisu vyjádřil ihned (pod pohrůzkou ztráty možnosti

⁹⁵ BARTOŠ, Jiří. Nová procesní úprava dědického práva. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 21.

⁹⁶ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

⁹⁷ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 112-113.

výhradu soupisu uplatnit), a zároveň mu dává jednoměsíční lhůtu k vyjádření. Proto by měl mít dědic možnost se k této otázce vyjádřit do protokolu rovněž tak, že pokud bude výhradu soupisu uplatňovat, učiní tak v jednoměsíční lhůtě stanovené soudním komisařem.⁹⁸

Ještě je zapotřebí dodat, že kdo si soupis pozůstalosti nevyhradil nebo prohlásil, že neuplatňuje právo výhrady soupisu, nemůže si tento dodatečně vyhradit. Z tohoto je možné a contrario dovodit, že pokud dědic uplatní výhradu soupisu, může později prohlásit, že ji nadále neuplatňuje, a tím změnit svoji povinnost k úhradě dluhů zůstavitele na povinnost neomezenou. Tím by došlo k tomu, že u tohoto dědice odpadne důvod pro provedení soupisu, pro krácení odkazů, pro konvokaci věřitelů.⁹⁹

Dědic by si měl velmi dobře rozmyslet, jestli má o pozůstalosti dostatek informací a zda tedy postoupí rizika spojená s tím, že výhradu soupisu neuplatní. Potom totiž hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu.¹⁰⁰ Dědic tak vstupuje právně na místo zůstavitelovo a stává se subjektem veškerých jeho závazků a práv. Zejména je pasivním subjektem všech dluhů zůstavitelových a věřitelé zůstavitelovi se mohou domáhat uspokojení z celého dědicova jmění bez omezení.¹⁰¹ V případě, že je dědiců, kteří takto jednali více, hradí tito dědici dluhy zůstavitele společně a nerozdílně. Každý z věřitelů pak může požadovat úhradu celé své pohledávky po kterémkoli z dědiců nebo po nich všech a všichni jsou také povinni pohledávku věřitele splnit.

V situaci, kdy jsou k dědictví povoláni dva dědici, z nichž jeden z nich uplatní výhradu soupisu a druhý nikoli, dojde k tomu, že prvně uvedený dědic je povinný k úhradě dluhů zůstavitele do výše svého dědického podílu, naproti tomu druhý dědic má neomezenou povinnost k úhradě dluhů.

K neuplatnění výhrady soupisu pozůstalosti by měl dědic přistoupit pouze tehdy, když má jistotu, že je mu znám majetek, který zdědí i s dluhy zůstavitele. V takovém případě pak nepochybně odpadnou náklady spojené s oceněním a sepsáním pozůstalostního majetku. Jestliže by však tuto jistotu neměl, je jistě méně riskantní přikročit na úhradu těchto nákladů než na sebe vzít neomezenou povinnost k úhradě neznámých dluhů zůstavitele.

Výhrada soupisu však nemůže plně chránit pozůstalého manžela zůstavitele, pokud podléhalo zákonnému režimu jejich společné jmění manželů, kdy jeho součástí jsou dluhy

⁹⁸ BARTOŠ, Jiří. Nová procesní úprava dědického práva. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 20.

⁹⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 454.

¹⁰⁰ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 104-105.

¹⁰¹ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 88.

převzaté za trvání manželství. Pozůstalý manžel je pak solidárním spoludlužníkem ve vztahu k věřitelům, a to i po zániku manželství smrtí jednoho z manželů.

Dědic, který uplatní výhradu soupisu (*beneficium inventarii*), je chráněn tím, že nebude povinný k úhradě dluhů zůstavitele ve větším rozsahu, než je hodnota jeho dědického podílu. Bude tedy povinný do výše ceny nabytého dědictví.¹⁰² Jedná se ustanovení, které vychází z OZO, podle něhož dědic jest pak zavázán věřitelům zůstavitelovým a odkazovníkům jen potud, pokud stačí pozůstalost.¹⁰³ V jeho pojetí šlo o dědickou přihlášku s výhradou právního dobrodiní soupisu a dědic byl zavázán veškerým svým majetkem do uvedené výše.¹⁰⁴

Podle ustanovení § 1707 NOZ každý z dědiců, který uplatní výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně s ostatními dědici, věřitel však může po každém z dědiců vyhradivšímu si soupis požadovat plnění jen do výše odpovídající jeho dědickému podílu.¹⁰⁵

Tato speciální úprava povinnosti dědiců vyhradivších si soupis stanoví, že povinnost dědice vůči věřiteli je dána nikoliv výší celého dluhu, ale je limitována výší nabytého dědického podílu. Dědickým podílem se přitom rozumí to, co dědic z dědictví skutečně nabyl, respektive cena tohoto dědického podílu ke dni smrti zůstavitele. Již tedy nemá platit, že pro dědice je jeho povinnost vůči věřiteli limitována poměrem jeho dědického podílu k celému dědictví (pokud nabudu třetinu dědictví, odpovídám za třetinu každého dluhu), respektive tato zásada platí pouze mezi dědici navzájem. Vůči věřiteli (věřitelům) platí povinnost vždy až do výše plnění jeho dědického podílu.

JUDr. Václav Bednář, Ph.D. zastává názor, že dědic by měl věřitele uspokojit v pořadí, v jakém jej požádají o splnění dluhu, a to do vyčerpání ceny svého dědického podílu. Po jeho vyčerpání uspokojí dalšího věřitele až poté, co v důsledku regresu vůči ostatním dědicům svůj dědický podíl znovu doplní. Takový postup by byl možný pouze v případě, kdyby existovala solidarita i na straně věřitelů. Tak tomu ale očividně není. Současně v zákoně není plnění dědiců věřitelům vázáno na úspěšnost uplatnění regresu proti ostatním dědicům a uplatnění regresu na povinnost dědice vůči věřitelům nemá vliv. Není možné dovodit, že dědic uspokojí dalšího věřitele až tehdy, co mu na to přispějí ostatní dědicové na

¹⁰² NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 104-105.

¹⁰³ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 89.

¹⁰⁴ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 16.

¹⁰⁵ zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

základě jím uplatněného regresu. Mělo by tedy platit, že dědic nesmí žádného z věřitelů zvýhodnit či znevýhodnit. Ustanovení § 1707 NOZ ve spojení s § 1708 NOZ i tak nabízí více možných výkladů, jak by měl dědic postupovat při uspokojování dluhů věřitelů v reálném čase. Ve výsledku by dědic neměl zaplatit více, než připadá poměrně na jeho dědický podíl, ale v případě neúspěšného regresu vůči ostatním dědicům se to může stát.

Pravděpodobně ani plnění nad výši dědického podílu není možné považovat vzhledem k solidaritě dědiců za plnění bez právního důvodu. Dědicové si mohou dohodnout vzájemně jinou povinnost k úhradě dluhů, než která vyplývá z jejich dědických podílů. Taková dohoda však vyvolá účinky pouze mezi dědici. V tomto případě není dohoda dědiců o vypořádání dluhů zůstavitele vůči věřitelům účinná a povinnost dědiců se nadále řídí zákonnými pravidly. Záleží pouze na aktivitě dědiců, aby si případně zajistili předem souhlas věřitele.¹⁰⁶

Důvodová zpráva potom vysvětluje solidární (společnou a nerozdílnou) povinnost dědiců k úhradě dluhů zůstavitele v případě plurality dědiců tak, že nelze zhoršit postavení věřitele konstrukcí, že každý z dědiců bude mít vůči věřiteli jen dílčí závazek. Naopak se vychází ze zásady solidarity dědiců s tím, že ti se mezi sebou vypořádají podle ustanovení o solidárních závazcích stejně jako ti, kdo jsou povinni k úhradě dluhu společně a nerozdílně. Věřitel se tedy bude moci domáhat po každém ze spoludědiců splnění celého dluhu, ten je však chráněn právem postihu. Pokud na něm věřitel bude žádat splnění celého dluhu, má spoludědic již v tomto momentu právo předběžného postihu (preventivního regresu), který tíživost jeho postavení zmírňuje. Má totiž právo po ostatních spoludědicích požadovat, aby ho zprostilí povinnosti plnit i ve prospěch jejich podílů, tedy chtít po nich, aby splnili věřiteli, co na ně připadá, popřípadě aby ho v tomto rozsahu jinak zbavili povinnosti plnit. Jestliže spoludědic splní věřiteli na dluhu více, než na něho připadá, vznikne mu právo následného postihu (postihového regresu). Uspokojením věřitele mu vznikne ze zákona právo, aby mu ostatní spoludědici nahradili, co plnil na jejich podíly.¹⁰⁷ Ustanovení o společných dluzích stanoví, že nemůže-li některý ze spoludlužníků splnit, rozvrhne se jeho podíl poměrným dílem na všechny ostatní, a tím dojde ke zmírnění rizika solventního dědice. Věřitel se totiž logicky se svým nárokem obrátí na toho z více dědiců, u něhož bude dána nejvyšší míra pravděpodobnosti, že splní dluh, tedy na dědice, který má snadno zjistitelný majetek. S ohledem na konstrukci povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele to však nemusí být nutně jen

¹⁰⁶BREJLOVÁ, Kateřina. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 15.

¹⁰⁷ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. občanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

majek nabytý z pozůstalosti. Pokud je ve skupině spoludědiců naopak jiný, který nemá nic, který obratem ze svého dědického podílu uspokojil své věřitele, pak by bylo nespravedlivé, aby podíl na dluhu připadající na tohoto nesolventního spoludědice nesl toliko ten jediný, jenž splnil pohledávku věřitele. Riziko se rozkládá také na ostatní spoludědice, takže se budou muset v rámci oboustranného vyrovnání všichni dědicové na dědice neschopného splnit svou část dluhu „složit“.¹⁰⁸

Na závěr je nutné dodat, že pokud se podle ustanovení § 1681 NOZ ujme dědic, aniž je k tomu oprávněn, plné správy pozůstalosti, ruší se tím od počátku účinky výhrady soupisu, pokud ji případně učinil. To platí rovněž tehdy, prokáže-li se, že dědic pozůstalostní majetek úmyslně zatajil, smísí-li dědic část pozůstalosti s částmi svého majetku, aniž lze rozlišit, komu patří, ledaže tomu tak bylo již před smrtí zůstavitele. Stejný účinek vzhledem k výhradě soupisu nastane také vůči tomu z dědiců, v jehož přímém či nepřímém zastoupení někdo jiný pozůstalost spravoval, a to včetně osoby blízké. Toto neplatí, pokud si dědicové rozdělí ještě před potvrzením nabytí dědictví pouze písemnosti, podobizny nebo záznamy a jiné věci rodinné či upomínkové povahy.¹⁰⁹

Nabízí se však otázka, zda dědic, který se choval některým z uvedených způsobů ještě před tím, než mu bylo dáno poučení o právu na výhradu soupisu, ji poté ještě může uplatnit, nebo jestli výše zmíněné platí, až když se uvedenými způsoby choval poté, co právo na výhradu soupisu uplatnil.

V případě úmyslného zatajení majetku, může tento důvod, který vede ke ztrátě práva na výhradu soupisu, nastat až poté, co byl dědic vyslechnut soudním komisařem při sepisování protokolu o předběžném šetření o aktivech a pasivech pozůstalosti a zejména při sestavování seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti dle § 172 a 173 ZZŘ. Ustanovení § 1681 odst. 1 NOZ se překrývá, co se týče sankce s § 1688 odst. 1 NOZ, avšak prvně zmíněné ustanovení váže tento účinek na úmyslné zatajení majetku, zatímco v druhém případě nastane takový účinek, až pokud se prokáže, že prohlášení nebo seznam podle § 1687 NOZ neodpovídají skutečnosti v rozsahu nikoli nepodstatném, úmyslné zatajení majetku zde musí být prokazováno pouze osobě pod zvláštní ochranou. Ostatní dědici, jež učinili prohlášení nebo potvrdili seznam, mohou zrušení účinků výhrady soupisu odvrátit tím, že prokážou, že nezavinili neúplnost seznamu nebo prohlášení. Na případy uvedené v § 1687 NOZ platí v tomto případě speciální úprava § 1688 odst. 1 písm. a) NOZ. Sankce uvedená v § 1681

¹⁰⁸ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 106.

¹⁰⁹ zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

NOZ platí na případy, kdy byl dědic vyslechnut notářem o aktivech a pasivech pozůstalosti při sestavování seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti, a rovněž na případy, kdy byl proveden soupis pozůstalosti podle § 1685 NOZ, dědici ovšem musí být prokázáno v obou těchto případech úmyslné zatajení majetku.¹¹⁰

Otázka, jestli pominuly účinky soupisu, však není předmětem dědického řízení a neúčinnost výhrady soupisu může navrhnout pouze věřitel ve sporném soudním řízení, ve kterém se bude domáhat splnění své pohledávky. Závěr soudu o neúčinnosti výhrady soupisu bude dopadat pouze na vztah mezi dědici nebo jen některými z nich a tímto konkrétním věřitelem, nikoliv do účinků výhrady soupisu ve vztahu k celému dědictví.¹¹¹

7.3 Povinnost státu k úhradě dluhů zůstavitele podle OZ

Státu může připadnout majetek z dědictví nebo jeho část buď jako dědici ze závěti, jestliže je v ní za dědice povolán, nebo jako subjektu, jemuž je vyhrazeno právo k věcem, případně jiným majetkovým hodnotám, které nemají vlastníka, resp. oprávněný subjekt. V takovém případě se přechod dědictví na stát označuje jako odúmrť (caducum).

Je-li stát povolán za závětního dědice, má stejné postavení jako jiný dědic, je tedy povinný k úhradě dluhů zůstavitele a přiměřených nákladů spojených s jeho pohřben do výše ceny nabytého dědictví a může i dědictví odmítnout. Právo odmítnout dědictví mu však nepřisluší, případně-li mu dědictví, které nenabyl žádný dědic.¹¹²

Při doslovném výkladu § 470 OZ by byli povinni hradit dluhy zůstavitele a přiměřené náklady pohřbu pouze dědici, a nikoli stát, kterému dědictví připadlo podle § 462 OZ, protože stát ho nenabývá na základě dědického práva, ale jako odúmrť. Ustanovení § 472 OZ však předchází pochybnostem v tomto směru tím, že ukládá státu stejnou povinnost k úhradě dluhů zůstavitele a přiměřených nákladů jeho pohřbu jako dědicům. Výjimku oproti dědicům zde představuje zvýhodnění státu při plnění dluhů, pokud jde o způsob jejich úhrady. Na rozdíl od dědiců, kteří jsou povinni k úhradě dluhů a přiměřených nákladů pohřbu zůstavitele i svým vlastním majetkem, platí stát peněžité dluhy především penězi z dědictví. Jestliže není možné takto peněžité dluh uhradit buď vůbec, nebo je ho možné penězi z dědictví uhradit pouze zčásti, může stát použít k úhradě dluhů i věci, které z dědictví nabyt a které svou hodnotou

¹¹⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 484.

¹¹¹ BREJLOVÁ, Kateřina. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 16.

¹¹² ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1428.

odpovídají výši dluhu. Věřitel však není povinen takové plnění přijmout. Na druhou stranu se ale nemůže domáhat zaplacení dluhu z jiného majetku státu, jako v případě povinnosti dědiců. Odmítne-li věřitel přijetí těchto věcí na úhradu své pohledávky, může stát navrhnout, nebylo-li dědictví již pravomocně skončeno a připadá-li státu dědictví jako celek, likvidaci dědictví.¹¹³ Podle rozsudku Nejvyššího soudu může soud, na návrh státu podle ustanovení § 472 odst. 2 OZ věty druhé, nařídit likvidaci dědictví jen tehdy, jestliže peníze z dědictví nepostačují k úhradě přiměřených nákladů spojených s pohřbem zůstavitele a všech zůstavitelových peněžitých dluhů, za něž stát odpovídá podle § 472 odst. 1 OZ, jestliže stát nabídl věřitelům k úhradě jejich pohledávek věci z dědictví a jestliže věřitel (některý ze zůstavitelových věřitelů) tuto nabídku odmítl, a jen v případě, byl-li návrh podán před pravomocným skončením projednání dědictví. Potvrdil-li soud usnesením, že dědictví připadá státu (§ 175q odst. 1 písm. b OSŘ), nelze po právní moci tohoto usnesení na návrh státu podle ustanovení § 472 odst. 2 OZ věty druhé, nařídit likvidaci dědictví.¹¹⁴

Řešení s využitím likvidace však není podmíněno předlužeností dědictví. Na návrh státu, odůvodněný tím, že věřitel odmítl přijmout věc z dědictví na úhradu svojí pohledávky, lze nařídit likvidaci i dědictví nepředluženého. Otázka možnosti uspokojení věřitelovy pohledávky z majetku zůstavitele je pro posouzení důvodnosti návrhu na likvidaci dědictví otázkou rozhodnou.¹¹⁵ V těchto případech, kdy se státu umožňuje převést na věřitele některé věci z dědictví, např. nemovitou věc, přitom nejde o dohodu o přenechání dědictví věřiteli namísto placení, jejíž platnost by byla podmíněna v rámci dědického řízení schválením soudu, při níž by se změna v osobě vlastníka vyznačila v katastru nemovitostí záznamem. Jedná se o soukromoprávní úkon, jenž je právním důvodem k vyvolání věcně-právní změny ve vlastnictví věci. K takovému úkonu je stát legitimován potvrzením o nabytí dědictví vydaným za trvání řízení o dědictví na závěr projednávání dědictví (§ 175s OSŘ).¹¹⁶

Ustanovení § 472 OZ platí rovněž tehdy, pokud státu připadne jen část dědictví, protože část dědictví nabyli dědici. To lze jen u dědění ze závěti, kdy se např. závěť vztahuje jen na část dědictví. Poměr, v jakém je za této situace povinen uhradit dluhy zůstavitele a přiměřených nákladů jeho pohřbu stát a v jakém jednotliví dědici, bude následně nutné posuzovat podle § 470 odst. 2 OZ.¹¹⁷

¹¹³ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 618-619.

¹¹⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 2143/2000

¹¹⁵ rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 15. července 1970, sp. zn. 6 Cz 40/70

¹¹⁶ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 44-45.

¹¹⁷ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 618.

7.4 Povinnost státu k úhradě dluhů zůstavitele podle NOZ

Konstrukce § 1634 NOZ, podle které, nelze-li dědice určit podle pořízení pro případ smrti a není-li tu jiný dědic ani podle zákona, případně pozůstalost státu, odpovídá předchozí úpravě obsažené v § 462 OZ. Než však bude pojednáno o povinnosti státu k úhradě dluhů zůstavitele, je vhodné zmínit se o institutu odúmrtě v NOZ.

Nová úprava právní se od dosavadního pojetí odlišuje v tom, že opouští koncepci odúmrti jako výrazu práva státní majetkové výsosti vyplývajícího ze státní svrchovanosti, tedy opatření veřejnoprávní povahy. Problém předchozí úpravy odúmrti byl v tom, že práva a povinnosti založené odúmrtím nárokem státu nespádají do oblasti dědického práva, ale do sféry veřejného práva, což vyvolává ten důsledek, že vylučuje aplikaci pravidel mezinárodního práva soukromého o kolizních normách dědického práva. Proto se nová právní úprava přiklání k tendenci novějších kodexů, které státu i v tomto případě přiznávají postavení zákonného dědice. Po vzoru německého zákoníku a v duchu zásady, že soukromý majetek má zůstat spíše v soukromých rukou než v rukou státu, je však vyloučeno, aby státu svědčilo pravidlo druhé věty § 1634 odst. 1 NOZ, podle něhož zákonnému dědici případně odkaz věci, ohledně níž zůstavitel určil, že ji dědic povoláný pořízením pro případ smrti dědit nemá. Ve shodě s předchozí úpravou stát nemá právo dědictví odmítnout.

Podle druhého odstavce výše zmíněného ustanovení může státu připadnout i pozůstalost zatížená dluhy. Z toho důvodu je stanoveno, že stát má ze zákona totéž právní postavení, jaké má dědic, který si vyhradil soupis pozůstalosti. Znamená to tedy, že stát bude povinný k úhradě dluhů zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví.¹¹⁸

7.5 Povinnost nadace, zřízení závětí, k úhradě dluhů zůstavitele podle OZ

Ustanovení § 477 odst. 2 OZ umožňuje zůstaviteli zřídit nadaci závětí. O povinnosti nadace hradit zůstavitelovy dluhy však zákon mlčí. Nadace zřízená závětí má zvláštní postavení v tom ohledu, že v době pořízení závěti nemá nejen právní subjektivitu, ale nemá ji ani dokonce v době úmrtí zůstavitele.¹¹⁹ Není tedy způsobilá mít práva a povinnosti, ani povinna hradit dluhy.¹²⁰

Pokud se zůstavitel rozhodne pro toto jednání, musí být ve formě notářského zápisu a musí splňovat podmínky stanovené zákonem o nadacích a nadačních fondech. V závěti musí

¹¹⁸ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

¹¹⁹ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 664-665.

¹²⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník – Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 1188.

zůstavitel určit název nadace nebo nadačního fondu, vymežit její účel, k němuž je zřizuje, určit hodnotu majetkového vkladu, přičemž celková hodnota nadačního jmění nesmí být menší než 500 000 Kč. Musí rovněž stanovit podmínky pro poskytování nadačních příspěvků a určit pravidla pro nakládání s majetkem nadace nebo nadačního fondu a dále určit osobu, která jmenuje členy orgánů nadace nebo nadačního fondu, jestliže jejich jména nejsou v závěti již uvedena. Podle uvedeného zákona může zůstavitel zřídit závěti vedle nadace i nadační fond.¹²¹ Závěť, jež by nesplňovala zmíněné požadavky, by byla v části, obsahující zřízení nadace či nadačního fondu, neplatná. Nadace nebo nadační fond vzniká až dnem zápisu do nadačního rejstříku, který vede rejstříkový soud. V případě, že by nedošlo ke vzniku nadace, je vykonavatel závěti povinen vydat majetkový vklad oprávněným dědicům.

Právní úpravu obsaženou v § 477 odst. 2 OZ je nutné považovat za speciální ve vztahu k § 460 OZ, neboť nadace nenabývá smrtí zůstavitele dědictví ani nevzniká, pouze se vytvářejí předpoklady pro její vznik. K tomu dojde až dnem zápisu do nadačního rejstříku v důsledku úkonů vykonatele závěti, učiněných dokonce až po skončení projednávání dědictví, tedy po právní moci usnesení o dědictví. Není možné vyloučit ani to, že nadace nevznikne, pokud návrhu na zápis do nadačního rejstříku nebude vyhověno.

Přestože tato speciální úprava nemá doposud odpovídající odraz v ustanoveních občanského zákoníku o dědickém právu hmotném, v našem případě v § 470 a násl. OZ, není možné, aby nadace nebyla povinna hradit dluhy zůstavitele.¹²² Tím by totiž došlo k výraznému zásahu do práv věřitelů na uspokojení jejich pohledávky. Pokud tedy dojde ke vzniku nadace, bude povinna hradit zůstavitelovy dluhy způsobem, který je stanoven zákonem pro dědice nebo stát. V opačném případě, tedy za situace, že nadace nevznikne, nabudou majetkový vklad dědici nebo stát, eventuálně věřitelé při uzavření dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům nebo bude předmětem zpeněžení při likvidaci dědictví. Povinnost hradit dluhy je potom řešena tak, jak to pro ten který případ určuje zákonná úprava.¹²³

¹²¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 83.

¹²² HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 671-672.

¹²³ Tamtéž s. 611.

7.6 Povinnost nadace, zřízení závětí, k úhradě dluhů zůstavitele podle NOZ

NOZ nezměnil nic na tom, že zůstavitel může závětí, případně i jiným pořízením pro případ smrti, zřídit nadaci. Založení nadace pořízením pro případ smrti zůstavitele však není upravena v části týkající se dědického práva, nýbrž v obecné části občanského zákoníku.¹²⁴

S ohledem na možnost ustavení nadace pořízením pro případ smrti je řešena otázka, jakým způsobem je vnášen vklad do nadace. Tento je vnášen buď povoláním nadace za dědice, nebo v případě ustavení nadace odkazem, nařízením odkazu. V tomto případě se však nadace nestává dědicem zůstavitele, ale pouze dědici vzniká závazek vůči nadaci a nadaci pohledávka vůči dědici. Nadace je tedy odkazovníkem ve smyslu § 1477 NOZ.

Pokud je nadace ustavena pořízením pro případ smrti nabývá účinnosti smrtí zůstavitele. Aby však nastaly předpokládané účinky a založení nadace nabylo očekávané účinnosti, je nezbytné, aby samotné pořízení pro případ smrti mělo potřebné náležitosti, tedy aby byly splněny podmínky minimálního obsahu nadační listiny podle § 311 odst. 2 NOZ a současně byla splněna forma pořízení, tedy forma veřejné listiny. Zatímco povinné údaje nadační listiny dle § 310 NOZ je možné následně v souladu s § 312 NOZ doplnit, nedostatek v otázce formy pořízení zhojit po smrti zůstavitele již nelze.¹²⁵

Zřízení nadace závětí vychází ze zákonné úpravy obsažené v OZ v tom smyslu, že určité náležitosti, které musí obsahovat zakládací listina nadace, pořízení pro případ smrti obsahovat nemusí a mohou být upraveny posléze. Při zřízení nadace mortis causa se mohou objevit situace, kdy testátor nebude moci z různých důvodů stanovit některé náležitosti zakladatelského právního jednání (např. sídlo nadace). Pro tyto případy musí být stanovena osoba, která nadační listinu doplní a zařídí zápis nadace do veřejného rejstříku.¹²⁶

Takovou osobu zakladatel povolává, pokud předpokládá, že jeho vůli projevenou v pořízení pro případ smrti bude nutné (vhodné) ještě po jeho smrti doplnit. Jestliže nebude taková osoba v pořízení pro případ smrti identifikována, je k doplnění potřebných náležitostí zákonem povolán vykonavatel závětí, pokud bude zůstavitelem v závětí povolán.

¹²⁴ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 58.

¹²⁵ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka a kol. *Právníkové osoby v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 323-324.

¹²⁶ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. občanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

Jinak záleží jen na zakladateli (s ohledem na omezení, které stanoví zákon), co všechno v pořízení pro případ smrti stanoví a jaké parametry pro fungování nadace do budoucna nastaví.¹²⁷

Vzhledem k tomu, že zřízení nadace závětí je poměrně složitý proces, nabízí se otázka, zda není lepší, pokud chce zůstavitel přispívat na nějaké dobročinné účely, využít z jeho strany institutu odkazu. Tímto postupem by se vyhnul situaci, kdy nadace bude povinna hradit dluhy zůstavitele, protože odkazovník tuto povinnost nenese.¹²⁸

¹²⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část. § 1-654. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1374.

¹²⁸ TREMLOVÁ, Renata. *Odpovědnost za dluhy zůstavitele*. Praha, 2013. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra občanského práva. Vedoucí rigorózní práce Jan Dvořák.

8 Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele cum viribus hereditatis

8.1 Dohoda dědiců a věřitelů o přenechání předluženého dědictví věřitelům na úhradu jejich pohledávky za zůstavitelem podle OZ

Místo povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele pro viribus hereditatis připouští právní úprava v OZ i povinnost k úhradě cum viribus hereditatis, tj. toliko děděným majetkem. To je možné v případě, že se podaří mezi dědici a věřitelem či věřiteli dosáhnout dohody, podle které by se věřitelé namísto placení spokojili s přenecháním jednotlivých věcí či hodnot z majetkové podstaty dědění.

Podmínkou pro toto řešení je však situace, kdy vyjde najevo předluženost dědictví, tj. jsou-li pasiva dědictví vyšší než aktiva.¹²⁹ Znamená to, že pravomocným usnesením bylo vypořádáno společné jmění zůstavitele a jeho manžela (§ 175l OSŘ) a že v pravomocném usnesení, vydaném podle § 175o odst. 1, případně odst. 2 OSŘ, bylo určeno předlužení dědictví. Předpoklady pro přenechání dědictví věřitelům k úhradě dluhů dědictví nejsou splněny, pokud zůstavitel zanechal majetek nepatrné hodnoty. Pak dojde k tomu, že soud dědické řízení podle § 175h odst. 2 OSŘ zastaví. Další podmínkou k přenechání dědictví věřitelům je, že k němu může dojít jen na základě dohody mezi dědici. Z toho tedy vyplývá, že nesmí dojít k odmítnutí dědictví ze strany dědiců.

Dohodu o přenechání předluženého dědictví věřitelům k úhradě dluhů uzavírají na jedné straně dědici (jediný dědic, případně stát, má-li mu připadnout dědictví podle § 462 OZ) a na straně druhé věřitelé. Věřitelé mají v tomto případě postavení účastníků dědického řízení podle § 175b OSŘ.¹³⁰ V otázce, zda tuto dohodu může uzavřít i stát, došlo po novelizaci OSŘ k určitému „zatmění“, neboť byla nahrazena dosavadní formulace § 175p OSŘ, podle které se účastníci mohou dohodnout o tom, že předlužené dědictví bude přenecháno k úhradě dluhů, formulací dědici a věřitelé se mohou dohodnout o tom, že předlužené dědictví bude přenecháno k úhradě dluhů. Tato možnost byla dána ustanovením § 471 odst. 1 OZ jen dědicům a věřitelům a nikoli státu, který dědicem není a dědictví mu připadá podle § 462 OZ. Tento výklad není účelný a vytváří nerovné postavení účastníků řízení, včetně nerovného postavení věřitelů, kterým by byla upřena jedna ze zákonných možností, jak řešit předlužené dědictví tam, kde dědictví připadá státu. Rovněž je založen na absolutizaci doslovného

¹²⁹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 42-43.

¹³⁰ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1262.

výkladu pojmu dědic, který v minulosti nepřijala judikatura. Navíc je nesporné, že dohoda představuje jednodušší a rychlejší způsob ukončení dědického řízení než likvidace dědictví.

Zatímco okruh dědiců, resp. nabyvatelů dědictví vyplývá ze závěti či ustanovení zákona, je okruh věřitelů dán skutkovými okolnostmi a postojem nabyvatelů dědictví k uplatňovaným pohledávkám (k údajným dluhům zůstavitele).

Pokud dědicové zpochybňují existenci některých dluhů ze skutkových důvodů, jejichž zaplacení se věřitelé domáhají nebo vyšly v dědickém řízení najevo, nebude obvykle možné takové dluhy zahrnout do pasiv dědictví. Proti vůli dědiců by mohlo dojít k zařazení dluhů do pasiv dědictví pouze za předpokladu, kdy se jedná o dluh jednoznačně prokázaný, opírající se např. o veřejnou listinu, tedy spíše tam, kde jde o právní a nikoli skutkové posouzení.

Účastníky shora uvedené dohody budou tedy jen ti věřitelé, jejichž pohledávky byly zařazeny do pasiv dědictví jako dluhy zůstavitele.¹³¹ Záleží tak na dědicích (jediném dědici nebo státu, jemuž má připadnout dědictví podle § 462 OZ), se kterými ze zůstavitelových věřitelů dohodu uzavřou. Při svém rozhodování musí hledět zejména na to, aby se jednalo o věřitele, jejichž pohledávky byly v dědickém řízení prokázány, a aby uzavřeli dohodu se všemi věřiteli, jejichž pohledávky by mohly být uspokojeny při rozdělení výtěžku dosaženého zpeněžením známého majetku zůstavitele podle pravidel uvedených v § 175v odst. 2, 3 OSŘ alespoň částečně. Za tímto účelem se jeví jako vhodné využít postup dle § 175n OSŘ, tedy konvokaci věřitelů.

Subjekty dohody o přenechání dědictví tak nemusejí být ti věřitelé zůstavitele, jejichž pohledávky by při rozdělení výtěžku získaného zpeněžením známého majetku zůstavitele podle pravidel stanovených v § 175v odst. 2, 3 OSŘ nemohly být ani částečně uspokojeny, i když jejich pohledávky byly v dědickém řízení prokázány.¹³² Takovou dohodu vyloučit nelze. Ostatní věřitelé, kteří by dohodu neuzavírali nebo neuzavřeli, jsou však účastníky řízení podle § 175b OSŘ a muselo by jim být doručeno usnesení o schválení či neschválení této dohody soudem, proti němuž by měli právo se odvolat. Umožnění tohoto postupu může mít značný praktický význam v těch případech, kdy uzavření dohody zabraňuje pouze věřitelé, na které by se nedostalo ani při likvidaci dědictví, např. věřitel, jehož pohledávka patří mezi ostatní pohledávky podle § 175v odst. 1 písm. f) OSŘ, za situace, kdy byly do pasiv dědictví zařazeny pohledávky zajištěné zástavním právem, jež hodnotu zanechaného majetku převyšují.

¹³¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 297-298.

¹³² DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1262.

Pokud se na uzavření dohody podílejí všichni věřitelé, je přípustná i dohoda, podle které některý z nich (v hranicích své pohledávky) nabude majetek ve vyšší hodnotě, než kolik by mohl dostat při likvidaci dědictví, např. něco z majetku nabude na částečnou úhradu své pohledávky i věřitel tzv. ostatní pohledávky, věřitel přednostní pohledávky nabude méně, než kolik by se mu dostalo při likvidaci dědictví. Důvodem je shodný projev vůle všech zúčastněných osob.

Věřitelům musí být přenecháno celé předlužené dědictví. Není tedy možné, aby podle takové dohody nabývali majetek z dědictví také dědici. Výjimku představuje dědic, který je současně věřitelem, např. proto, že vypravil zůstaviteli pohřeb a má pohledávku na nákladech pohřbu. Majetek nenabude dohodou proto, že je dědicem, ale proto, že je věřitelem.¹³³ Dohoda se musí vztahovat na všechna známá aktiva dědictví. Dědicové, jak už bylo uvedeno, podle této dohody nemohou získat žádný majetek patřící do dědictví a ani nemohou za něj poskytnout do dědictví peněžitou náhradu (tj. ponechat si např. některou věc patřící do dědictví a věřitelům vyplatit její obvyklou cenu).

Dohoda o přenechání dědictví věřitelům musí být určitá a srozumitelná; mimo jiné z ní musí být zcela jasné, co který z věřitelů z dědictví nabývá (jaké jednotlivé majetkové položky, případně jaký spoluvlastnický podíl).¹³⁴ Vzhledem k tomu, že není pravděpodobné, že hodnota různých majetkových položek zařazených do dědictví bude v relaci k jednotlivým zařazeným dluhům, je možné i to, aby se věřitel, který převezme z dědictví věc ve vyšší hodnotě, než odpovídá jeho pohledávce, zavázal vyplatit peněžité částky ostatním věřitelům na uspokojení, resp. částečné uspokojení jejich pohledávek tak, aby nenabýval majetek v ceně převyšující jeho pohledávku a aby se odpovídajícím způsobem dostalo i na pohledávky ostatních věřitelů.¹³⁵

K platnosti dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům na úhradu dluhů je potřeba schválení soudu. Soud dohodu neschválí za předpokladu, že odporuje zákonu nebo dobrým mravům, např. proto, že dědictví ve skutečnosti není předluženo nebo nebyly splněny jiné podmínky pro přenechání dědictví věřitelům. Dále v případě, že k dohodě nebyli přibráni ti věřitelé, jejichž pohledávky by mohly být při rozdělení výtěžku dosaženého zpeněžením známého majetku zůstavitele podle pravidel uvedených v § 175v odst. 2, 3 OSŘ v rámci likvidace dědictví alespoň částečně uspokojeny, že dohoda byla uzavřena na újmu práv těch,

¹³³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 299.

¹³⁴ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1262.

¹³⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 255.

kteří by mohli být uspokojeni při likvidaci dědictví, že dohoda je neurčitá nebo nesrozumitelná apod.

O schválení či neschválení dohody rozhoduje soud usnesením, proti němuž je odvolání přípustné a doručuje se všem účastníkům řízení, tedy také věřitelům, včetně těch, kteří nebyli přibráni k dohodě. Za předpokladu, že soud dohodu neschválí, pokračuje po právní moci usnesení v dědickém řízení. To samozřejmě neznamená, že by v dalším řízení nemohla být uzavřena jiná (nová) dohoda o přenechání předluženého dědictví věřitelům na úhradu dluhů dědictví a že by ji soud nemohl schválit, pokud budou splněny všechny zákonné podmínky.

Objeví-li se kdykoliv po schválení dohody o přenechání dědictví věřitelům k úhradě dluhů (po pravomocném skončení dědického řízení) ještě další majetek (majetek, který dosud nebyl zahrnut do aktiv dědictví), který patřil zůstaviteli, mohou se dědici s dosud neuspokojenými či částečně uspokojenými věřiteli dohodnout, že také tento majetek jim bude přenechán na úhradu jejich pohledávek. O této dohodě platí vše, co již bylo uvedeno shora, včetně jejího schválení soudem.¹³⁶

Zákon nepočítá s tím, že v novém řízení ohledně nově zjištěného majetku nemusí k takové dohodě mezi věřiteli a dědici dojít nebo nemusí být soudem schválena. Pokud by k takové situaci došlo, bylo by nutné dědictví projednat. Z takto nabytého dědictví by dědici uspokojovali pouze doposud neuspokojené věřitele, a to pouze do výše ceny nabytého dědictví, a je-li dědiců více, podle poměru toho, co z dědictví nabyli, k celému dědictví.¹³⁷

Budou-li posléze plně uspokojeni všichni věřitelé, kterým jsou dědici povinni dluhy zůstavitele uhradit podle § 470 OZ, soud zbývající majetek, který již není třeba věřitelům přenechat, projedná jako dědictví a rozhodne o něm.¹³⁸

Tento způsob řešení věci přetrvává v zákonné úpravě více z historické setrvačnosti než s ohledem na potřeby života. Pokud se dědici, případně dědicům při předluženosti dědictví nedostává žádného prospěchu, lze stěží pochopit, proč by měli podstupovat tak náročnou cestu, aby se alespoň některým věřitelům zůstavitele dostalo něčeho k uspokojení jejich pohledávek, když se jim nabízí možnost odmítnout dědictví a uvedeným starostem se vyhnout.¹³⁹

¹³⁶ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1263.

¹³⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník – Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 1202-1203.

¹³⁸ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1263.

¹³⁹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 43.

8.2 Dohoda dědiců a věřitelů o přenechání předluženého dědictví věřitelům na úhradu jejich pohledávky za zůstavitelem podle NOZ

Dohoda o přenechání předluženého dědictví věřitelům je upravena v NOZ velice stroze. Prakticky se omezil pouze na formulaci, že pokud stačí pozůstalost na uspokojení dluhů, uhradí je dědic z pozůstalosti. V opačném případě, tedy je-li předlužena, provede se likvidace pozůstalosti. Z tohoto pravidla je připuštěna výjimka, a to tehdy, jestliže věřitelé přijmou předluženou pozůstalost na úhradu svých dluhů. Jiné normy týkající se této problematiky hmotněprávní úprava neobsahuje a odkazuje na procesně právní úpravu likvidace pozůstalosti upravenou v § 195 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.¹⁴⁰

8.3 Likvidace dědictví podle OZ a OSŘ

Vedle dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům je likvidace dědictví druhou možností, jak může soud postupovat v případě předluženého dědictví. Likvidace již před několika lety přestala být výjimečnou záležitostí a dnes je v praxi u předlužených dědictví běžným postupem. I u nepředlužených dědictví může být výjimečně likvidace nařízena, jestliže jsou splněny podmínky podle § 472 odst. 2 OZ.

Ve vztahu k likvidaci má mít uvedená dohoda, pokud je vůbec možná, vždy přednost. Pokud je tedy z postojů věřitelů či dědiců, kteří by měli dohodu uzavírat, jasné, že dohoda není možná, např. proto, že jsou v dědictví výhradně movité a nemovité věci a věřitelé požadují peněžité plnění, lze tuto situaci považovat za dostačující pro závěr, že nedošlo k dohodě.¹⁴¹

Cílem likvidace dědictví je uspokojení věřitelů zcela nebo zčásti z výtěžku dražebního prodeje majetku z dědictví.¹⁴² Je upravena v § 471 odst. 2 a § 472 OZ a procesně provedena v ustanovení § 175t až 175v OSŘ. Soud ji nařídí vždy na návrh za předpokladu, že dědictví je předluženo a nedošlo-li ve smyslu § 175p OSŘ k dohodě o tom, že předlužené dědictví bude přenecháno věřitelům k úhradě dluhů, nebo pokud to navrhne stát, kterému má připadnout dědictví podle § 462 OZ, jestliže není možné uhradit peněžitý dluh zůstavitele zcela nebo zčásti penězi z dědictví a věřitel odmítl přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví; v tomto případě nemusí být dědictví předluženo. Soud je povinen návrhu na likvidaci dědictví

¹⁴⁰ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

¹⁴¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 301-303.

¹⁴² Tamtéž s. 43.

vyhovět, pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky. Likvidaci dědictví lze v těchto případech nařídit i bez návrhu.¹⁴³

Při podání návrhu na likvidaci dědictví je třeba posoudit, zda byl podán osobou oprávněnou. Jedná se o otázku, která zůstává při likvidaci dědictví jedním ze základních problémů. Je nesporné, že návrh může podat kdokoli z dědiců, a tam, kde nejsou dědici, může návrh podat stát, jemuž má připadnout dědictví podle § 462 OZ. Otázkou je, zda návrh může podat sám věřitel, případně za jakých podmínek. Názory na tuto problematiku jsou odlišné. Podle Mikeše, Muzikáře mohou do průběhu řízení úspěšně zasahovat jen jeho účastníci. Podle ustanovení § 175b OSŘ je věřitel zůstavitele účastníkem řízení v případě § 175p OSŘ, dále když se vypořádává jeho pohledávka a při likvidaci dědictví. Nemůže jím však být dříve, než bylo pravomocně rozhodnuto o předluženosti dědictví podle § 175o OSŘ.

Při postupu, kdy nedošlo k dohodě podle § 175p OSŘ, je věřitel účastníkem řízení podle § 175b OSŘ pouze v případě, že k tomuto postupu má skutečně dojít, tzn., že dědici projeví ochotu takovou dohodu uzavřít, a to s určitými věřiteli, jejichž výběr závisí na dědicích. Jen tyto vybraní věřitelé jsou účastníky dědického řízení, a nedojde-li k dohodě či nebude dohoda schválena, nelze těmto věřitelům nepřiznat právo podat návrh na likvidaci dědictví.

Vyjádří-li dědici vůli nabýt i předlužené dědictví a s postupem podle § 175p OSŘ nesouhlasí, byl by věřitel účastníkem řízení, jen kdyby se vypořádávala jeho pohledávka dohodou dědiců jinak, než by odpovídalo § 470 OZ. Věřitelova účast je v tomto případě ohraničena pouze na souhlas s odchýlným vypořádáním jeho pohledávky. S návrhem na likvidaci dědictví by mohl být věřitel úspěšný, kdyby po zmaření dohody o vypořádání následoval neúspěšný postup podle 175p OSŘ.

Při předlužení dědictví, kdy dědici neprojevili vůli ho nabýt a vylučují dohodu podle § 175p OSŘ, je věřitel účastníkem až při likvidaci dědictví. Protože se o likvidaci dědictví může jednat až po jejím nařízení, stává se věřitel účastníkem až v tomto okamžiku, tzn., že předtím není účastníkem a návrh na likvidaci by nemohl úspěšně podat. Pak by bylo možné nařídit likvidaci jen na návrh dědice, případně státu nebo soudem bez návrhu.

Podle širšího výkladu je možné připustit, aby návrh mohl podat i věřitel, jehož dluhy byly v rozhodnutí podle § 175o OSŘ zařazeny do pasiv předluženého dědictví.

Nic nebrání tomu, aby soud zamítl návrh na likvidaci dědictví podaný neoprávněnou osobou. Pokud soud přistoupí k nařízení likvidace na základě vlastní úvahy, tedy bez návrhu,

¹⁴³ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1280.

mělo by to být jen v těch případech, kde se jeví toto řešení jako nejvýhodnější se zřetelem ke všem okolnostem.¹⁴⁴

Likvidaci dědictví nařizuje soud usnesením, které je zapotřebí doručit účastníkům, tj. nejen dědicům, případně státu, ale i všem známým věřitelům, kteří již přihlásili své pohledávky za zůstavitelem, do vlastních rukou a vyvěsit na úřední desce soudu.¹⁴⁵

V usnesení o nařízení likvidace dědictví musí být věřitelé vyzváni, aby oznámili soudu své pohledávky ve stanovené lhůtě, a musí být upozorněni, že pohledávky, které nebudou při likvidaci uspokojeny, zaniknou a že dědici (stát) neodpovídají věřitelům, kteří své pohledávky neoznámili, pokud bude uspokojením pohledávek ostatních věřitelů vyčerpána cena dědictví. Uvedená výzva je nedílnou součástí usnesení o nařízení likvidace dědictví, i když již dříve byla provedena konvokace věřitelů podle § 175n OSŘ.

Jakmile nabude usnesení o nařízení likvidace dědictví právní moci, nepřichází již v úvahu skončení dědického řízení jiným způsobem. Pravomocně nařízenou likvidaci dědictví není možné zrušit ani tehdy, kdyby se dodatečně ukázalo, že dědictví není předloženo.¹⁴⁶

Lhůta určená věřitelům k oznámení svých pohledávek je lhůtou soudcovskou, jejíž délku stanoví soudní komisař a může ji i prodloužit. Problémem je však povaha této lhůty, resp. důsledky jejího zmeškání. I když dojde k jejímu uplynutí, neznamená to, že došlo k zániku možnosti uplatnění pohledávky pro věřitele. Právní úprava neposkytuje oporu pro to, aby opožděně přihlášené pohledávky byly při rozvrhu výtěžku uspokojovány v jiném pořadí, než stanoví § 175v OSŘ.

Jednotný názor nepřevládá ani v otázce, zda věřitelé, kteří již přihlásili své pohledávky do dědictví před nařízením likvidace, je musí znovu oznámit na výzvu podle § 175t OSŘ. Mikeš a Muzikář se přiklánějí k přísnějšímu výkladu, že právo na uspokojení pohledávek mají při likvidaci dědictví jen ti věřitelé, kteří je znovu přihlásili na výzvu podle § 175t OSŘ. Přihlášení pohledávky do běžného dědického řízení ani její přihlášení na základě svolání (konvokace) věřitelů není možné pokládat za řádné uplatnění pohledávky věřitele ve smyslu § 112 OZ, neboť takové přihlášení pohledávky nezaloží věřitelovo právo, aby bylo o jeho pohledávce rozhodnuto v rámci dědického řízení, a nemá za následek stavení promlčecí lhůty. Naproti tomu oznámení pohledávky do likvidace dědictví již je řádným uplatněním této pohledávky podle § 112 OZ. Vzhledem k tomu, že se věřitelům, kteří přihlašovali své

¹⁴⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 303-305.

¹⁴⁵ MUZIKÁŘ, Ladislav. Likvidace dědictví. *Ad Notam*, 2010, roč. 16, č. 4, s. 12.

¹⁴⁶ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1281.

pohledávky již v dřívějším řízení, doručuje usnesení o nařízení likvidace, nebrání nic tomu, aby byli v usnesení poučeni o tom, že musí do likvidace přihlásit svoji pohledávku znovu, aby neutrpěli újmu na svých právech. V této souvislosti totiž není nevýznamné ani to, že během doby než byla nařízena likvidace dědictví, mohlo dojít k zaniknutí některých pohledávek, a to zcela nebo zčásti, mohla se změnit jejich výše a mohli zaniknout i někteří věřitelé.

Pro účast věřitele v řízení o likvidaci není podstatné, zda dědici v řízení přecházejícímu likvidaci dědictví jeho pohledávku uznali, zda byla zařazena do pasiv dědictví a projevila se v usnesení podle 175o OSŘ. Věřitel se stává účastníkem řízení po nařízení likvidace již tím, že oznámil svou pohledávku.

Jakmile nabude usnesení o nařízení likvidace dědictví právní moci, už nelze postupovat žádným ze způsobů stanovených v § 175p až § 175s. OSŘ.¹⁴⁷ Nařízením likvidace majetku se zásadně mění smysl a účel dědického řízení, neboť se zde již nejedná o zjištění a deklaraci dědického práva po zůstaviteli, ale o zajištění úhrady pohledávek zůstavitelových věřitelů.¹⁴⁸ Má tedy za následek, že se veškerý zůstavitelův majetek, tj. majetek zařazený do aktiv dědictví, zpeněží. Zpeněžení se provede rovněž u věcí, pohledávek a jiných majetkových práv, které by jinak nepodléhaly výkonu rozhodnutí (exekuci). Zpeněžení majetku zůstavitele provádí, organizuje a řídí soudní komisař. Zpeněžení se provede bez dalšího návrhu prodejem věcí, který je možný provést prodejem v soudní dražbě, ve veřejné dražbě, v dražbě provedené soudním exekutorem nebo prodejem z volné ruky, tj. prodejem mimo dražbu.¹⁴⁹

Při soudní dražbě se postupuje přiměřeně podle ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí a prodejem podniku. Při likvidaci dědictví je namíste aplikovat jen ta ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí a prodejem podniku, jež stanovují „technologii“ zpeněžení majetku a vypořádání věcných a nájemních práv, které na tomto majetku vážnou. Zpeněžení movitých věcí zůstavitele v soudní dražbě provede soudní komisař buď sám, nebo na jeho žádost vykonavatel působící u soudu, který pověřil soudního komisaře provedením úkonů v dědickém řízení.¹⁵⁰ Pokud soudní komisař přistoupí k této možnosti, je vhodné vždy požádat o součinnost vykonavatele soudu, který má s prodejem movitých věcí v dražbě opakované zkušenosti. Současně je však

¹⁴⁷ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 306-308.

¹⁴⁸ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1281.

¹⁴⁹ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1426.

¹⁵⁰ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1283.

potřeba zdůraznit, že vykonavatel není oprávněn vydávat žádná rozhodnutí a může činit pouze faktické úkony spojené s oceněním a dražbou věcí a vybráním peněz od vydražitelů.¹⁵¹

V případě zpeněžení nemovitostí v soudní dražbě vydává soudní komisař (jménem soudu) sám všechna usnesení, která bude potřeba vydat při tomto prodeji podle ustanovení OSŘ o výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti. Jde obzvláště o usnesení o ceně, usnesení o nařízení dražebního jednání (dražební vyhláška), usnesení o příklepu, rozvrhové usnesení, z něhož bude vyplývat, že rozvrh výtěžku získaného prodejem nemovitosti bude realizován při rozvrhu výtěžku likvidace dědictví. Nutnost vydání takového usnesení je dána jeho významem pro zánik případných práv třetích osob k prodané nemovitosti. Obdobný postup je namísto při zpeněžení podniku zůstavitele.¹⁵²

Zpeněžení majetku zůstavitele ve veřejné dražbě provádí dražitel k návrhu soudního komisaře, který je ve smyslu § 17 odst. 4 a odst. 1 zákona č. 26/2000 Sb. osobou oprávněnou předmět dražby na základě ustanovení § 175u OSŘ zcizit. Jde o dražbu dobrovolnou, kterou lze zpeněžit věci movité, nemovité i práva, jestliže nejsou podle zákona vyloučeny z dražby. K tomuto způsobu zpeněžení nepotřebuje soudní komisař souhlas soudu.¹⁵³

Rovněž může soudní komisař navrhnout soudnímu exekutorovi, aby provedl, v rámci tzv. další činnosti, dražbu podle ustanovení § 76 odst. 2 exekučního řádu, které odkazuje při provedení dražby na postup podle exekučního řádu. Exekuční řád ale výslovnou úpravu prodeje movitých věcí neobsahuje a odkazuje na úpravu provedenou v OSŘ. Soudní exekutor proto postupuje totožně, jako postupuje při zpeněžení movitých věcí soudní komisař společně s vykonavatelem soudu.¹⁵⁴ Exekutor je oprávněn disponovat s věcmi, které jsou předmětem dědictví. V exekuční dražbě je možné zpeněžit vedle věcí movitých i věci nemovité, práva i jiné majetkové hodnoty. Ani tento postup soudního komisaře nevyžaduje souhlas soudu.

Prodej mimo dražbu (z volné ruky) provede soudní komisař, a to smlouvou s nabyvatelem, kterou sám podepisuje.¹⁵⁵ Smlouvy o prodeji věcí, práv a jiných majetkových hodnot ze zůstavitelova majetku mimo dražbu jsou uzavírány soudním komisařem na vrub majetku patřícího do dědictví (do likvidační podstaty). V případě, že jsou předmětem smlouvy

¹⁵¹ KASÍKOVÁ, Martina. Jak skutečně zpeněžit majetek při likvidaci dědictví? *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 4, s. 16.

¹⁵² DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1283-1284.

¹⁵³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 311.

¹⁵⁴ KASÍKOVÁ, Martina. Jak skutečně zpeněžit majetek při likvidaci dědictví? *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 4, s. 18.

¹⁵⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 311-312.

nemovitosti, přechází podle nich vlastnické právo na nabyvatele vkladem do katastru nemovitostí. Při tomto prodeji lze majetek zůstavitele prodat i pod odhadní cenou.

Podle § 175zd odst. 2 OSŘ může prodej mimo dražbu soudní komisař uskutečnit pouze se souhlasem soudu. Při udělování souhlasu přihlédně soud zejména k vyjádření věřitelů, k době předpokládaného prodeje a k nákladům, které bude zapotřebí vynaložit na další udržování a správu věci v dědictví. Při udělení souhlasu může soud určit podmínky pro prodej. Při nedodržení soudem stanovených podmínek pro prodej nebo bez souhlasu soudu je smlouva o prodeji mimo dražbu neplatná, a to absolutně. Pro platnost smlouvy postačí i dodatečný souhlas, který je soudem udělen k již uzavřené smlouvě.

Při prodeji z volné ruky mohou být prodány věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty jednotlivě. Lze prodat reálnou část dědictví nebo je možné zpeněžit naráz veškerý zůstavitelův majetek jedinou smlouvou.

Jedinou smlouvou, ke které je rovněž nutný souhlas soudu, může soudní komisař prodat také podnik (věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, které slouží provozování podniku). Při uzavírání uvedené smlouvy se postupuje přiměřeně podle § 476 a násl. obchodního zákoníku.¹⁵⁶

Poněvadž platí, že čím více potenciálních zájemců se o prodávaném majetku dozví, tím větší je šance, že soudní komisař majetek prodá za co nejvyšší cenu, je vhodné ke každému konkrétnímu prodávanému majetku vytvořit a uveřejnit „informační memorandum“, tj. veřejnou výzvu k podávání nabídek na uzavření smlouvy. Informační memorandum by mělo zahrnovat zevrubný popis prodávaného majetku, podmínky uzavření smlouvy o prodeji majetku, lhůtu, do které je možné podávat nabídky na uzavření smlouvy o prodeji majetku, minimální náležitosti, které musí nabídka obsahovat, jako např. úřední ověření podpisu či výši nabízené ceny, informaci, zda majetek bude prodáván jako jeden celek jednou smlouvou či zda mohou být podávány i nabídky na část nabízeného majetku, informaci, jak soudní komisař oznámí všem zájemcům výsledky veřejné výzvy k podávání návrhů (nabídek) na uzavření smlouvy, atd.¹⁵⁷

K prodeji věci bezprostředně ohrožených zkázou či znehodnocením nebo věcí, které není možné uschovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů, nebude potřeba souhlasu soudu. Tento prodej má podle § 175e odst. 1 OSŘ povahu neodkladného opatření.

¹⁵⁶ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1284.

¹⁵⁷ ŠEDIVÝ, Petr. Zpeněžení majetku zůstavitele v likvidaci dědictví mimo dražbu. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 5, s. 23.

Peníze získané při likvidaci dědictví zpeněžením zůstavitelova majetku mimo dražbu, soudní komisař uloží na běžný bankovní účet dědického soudu.

Majetek, který se nepodařilo zpeněžit ani jedním z uvedených způsobů, připadá na základě rozhodnutí soudu státu s účinnosti ke dni smrti zůstavitele. K tomuto kroku by se nemělo přistupovat po prvním neúspěšném pokusu o zpeněžení, ale spíše výjimečně, po vyčerpání různých možností prodeje. Je potřeba mít na paměti, že likvidace dědictví je zpeněžení veškerého majetku zůstavitele a co nejúplnější uspokojení věřitelů. Příznivější pro zúčastněné je i řešení, když majetek je prodán „pod cenou“, než postup podle § 175u odst. 2 OSŘ, který vede pouze k vyřazení tohoto majetku ze zpeněžované podstaty, což může vést k poškození věřitelů, případně i dědiců. Zmíněný postup by měl být výsledkem jen u těch věcí, kde není reálná naděje, že by mohly být prodány.¹⁵⁸ Vlastnické právo k těmto věcem získává stát rozhodnutím státního orgánu (soudu) a hodnota tohoto majetku se nezapočítává na jeho eventuální dědický podíl ani na jeho případnou pohledávku za zůstavitelem.

Poté, co byl majetek zůstavitele zpeněžen, rozdělí se získaný výtěžek mezi zůstavitelovy věřitele k úhradě jejich pohledávek. Pravidla tohoto rozvrhu výtěžku jsou uvedena v § 175v odst. 2, 3 OSŘ.¹⁵⁹ Postupně se tedy podle těchto skupin uhrazují pohledávky věřitelů:

1. pohledávky nákladů řízení vzniklých státu v souvislosti se zpeněžením majetku;
2. pohledávky nákladů zůstavitelovy nemoci a přiměřených nákladů jeho pohřbu;
3. pohledávky zajištěné zástavním právem, zadržovacím právem, převodem práva nebo postoupením pohledávky;
4. pohledávky nedoplatků výživného;
5. pohledávky daní a poplatků, pojistného na veřejné zdravotní pojištění a pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pokud nebyly uspokojeny podle písmena c);
6. ostatní pohledávky.

Pohledávky zařazené do nižší (pozdější) skupiny mohou být uspokojeny, jen jestliže byly plně uspokojeny všechny pohledávky vyšší (dřívější) skupiny. Pokud nestačí získaný výtěžek k úhradě všech pohledávek patřících do stejné skupiny, uspokojí se tyto pohledávky podle zásady proporcionality, tedy poměrně. Pohledávky, které jsou zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, převodem práva nebo postoupením pohledávky, se však

¹⁵⁸ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 312-313.

¹⁵⁹ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1285-1286.

uspokojují dle zásady priority s výjimkou pohledávek zajištěných zadržovacím právem, které se uhradí před ostatními pohledávkami uvedenými v této skupině. Znamená to, že se bez ohledu na pořadí pohledávek uvedených v této skupině uspokojí nejprve pohledávky zajištěné zadržovacím právem a po plném uspokojení těchto pohledávek je možné teprve uhradit pohledávky zajištěné zástavními právy vzniklými ze zákona, na základě smlouvy, soudem schválené dědické dohody nebo na základě rozhodnutí soudu nebo správního úřadu, pohledávky zajištěné převodem práva a pohledávky zajištěné postoupením pohledávek, a to po sobě podle jejich pořadí (tj. podle pořadí vzniku těchto práv). Ještě před pohledávkami zajištěnými zástavním právem (a samozřejmě po uspokojení pohledávek zajištěných zadržovacím právem) se uspokojují bez ohledu na pořadí pohledávky zajištěné tzv. přednostním zástavním právem.¹⁶⁰ Jak dochází k uspokojení pohledávek, ukazuje následující příklad.

„Zpeněžením majetku zůstavitele při likvidaci dědictví byl získán výtěžek 1 500 000 Kč. V souvislosti se zpeněžením majetku vznikly státu náklady řízení ve výši 30 000 Kč (12 000 Kč náklady znaleckého posudku o ceně nemovitosti, 5 000 Kč náklady spojené s provedením dražby movitých věcí a 13 000 Kč náklady spojené s provedením dražby nemovitostí). Náklady pohřbu činí po odečtení pohřebného 8 000 Kč. Zůstavitel dlužil bance 880 000 Kč z neuhraného úvěru, který byl zajištěn zástavním právem na nemovitosti, dále dlužil výživné na nezletilou dceru ve výši 32 000 Kč, na dani z příjmu měl dluh vůči finančnímu úřadu ve výši 350 000 Kč, věřiteli X dlužil 600 000 Kč a věřiteli Y 200 000 Kč. Výtěžek bude rozdělen takto:

V plné výši se hradí náklady řízení, tj. 30 000 Kč (skupina 1.), náklady pohřbu ve výši 8 000 Kč (skupina 2.), pohledávka banky z úvěru zajištěného zástavním právem ve výši 880 000 Kč (skupina 3.), dlužné výživné ve výši 32 000 Kč (skupina 4.) a dluh na dani z příjmu ve výši 350 000 Kč (skupina 5.). Tím je cena dědictví vyčerpána celkem do částky $30\,000 + 8\,000 + 880\,000 + 32\,000 + 350\,000 = 1\,300\,000$ Kč. Vzhledem k výtěžku likvidace 1 500 000 Kč zbývá na uspokojení ostatních pohledávek $1\,500\,000 - 1\,300\,000 = 200\,000$ Kč. Z výtěžku likvidace mají být ještě uspokojeny dluhy v celkové výši 800 000 Kč (tj. vůči věřiteli X ve výši 600 000 Kč a vůči věřiteli Y ve výši 200 000 Kč). Oba tyto dluhy patří do skupiny ostatních pohledávek (skupina 6.) a nelze je plně uspokojit, neboť nevyčerpáno zůstává jen 200 000 Kč. Dluhy vůči věřiteli X a Y se proto uspokojí poměrně (v poměru $600\,000 : 200\,000 = 3 : 1$). To odpovídá poměru $\frac{3}{4}$ pro věřitele X a $\frac{1}{4}$ pro věřitele Y. Věřitel X obdrží $\frac{3}{4}$

¹⁶⁰ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1427-1428.

z 200 000 = 150 000 Kč a věřitel Y obdrží $\frac{1}{4}$ z 200 000 = 50 000 Kč. Tím je výtěžek vyčerpán. Ve zbývající části zůstanou pohledávky věřitelů X a Y neuspokojeny (u věřitele X jde o neuspokojenou část $600\,000 - 150\,000 = 450\,000$ Kč, u věřitele Y o neuspokojenou část $200\,000 - 50\,000 = 150\,000$ Kč).¹⁶¹

Po nařízení likvidace již není možný postup podle § 175k odst. 3 OSŘ, podle něhož soudní komisař nepřihlíží k těm aktivům a pasivům dědictví, jež zůstala mezi dědici sporná proto, že při likvidaci dědictví se zpeněžuje veškerý majetek zůstavitele a věřitelům není dána jiná možnost, jak dosáhnout uspokojení svých pohledávek, než právě při likvidaci dědictví. Není rovněž rozhodující, zda dědici uznávají jednotlivé dluhy zůstavitele. Závisí pouze na věřitelích, aby své pohledávky za zůstavitelem prokázali. Právo zpochybňovat existenci i výši pohledávek za zůstavitelem v této souvislosti přísluší nejen dědicům zůstavitele, případně státu, ale i ostatním věřitelům, kteří jsou účastníky řízení, a to včetně práva namítat, že byla pohledávka promlčena či prekludována. Závěr o tom, zda byla prokázána existence jednotlivých pohledávek a v jaké výši, eventuálně zda nedošlo k jejich promlčení či prekluzi, se projeví až v rozhodnutí soudního komisaře o rozvrhu výtěžku likvidace.¹⁶²

K rozvrhu výtěžku nařídí soudní komisař obvykle jednání, k němuž předvolá všechny účastníky řízení a další osoby, jejichž přítomnosti je třeba, za účelem projednání všech pohledávek zůstavitelových věřitelů, které byly přihlášeny nebo jinak vyšly najevo. Při jednání bude třeba mimo jiné provést všechny důkazy o pravosti, výši, skupině, popřípadě též pořadí jednotlivých pohledávek, a opatřit podklady pro posouzení námítky promlčení a jiných námitek věřitelů a umožnit účastníkům, aby své pohledávky prokázali a aby se vyjádřili k pohledávkám jednotlivých věřitelů po stránce skutkové a právní.

Rozvrh výtěžku získaného zpeněžením majetku zůstavitele provede soudní komisař usnesením, proti němuž je přípustné odvolání. K němu přistoupí zpravidla autoritativním rozhodnutím. Dohodu věřitelů o rozvrhu výtěžku zákon sice nevylučuje, nicméně ji soudní komisař schválí zřejmě jen tehdy, pokud je v souladu s kogentními ustanoveními, uvedenými zejména v § 175v odst. 2, 3 OSŘ. V usnesení o rozvrhu musí být stanoveno, jaká z pohledávek a v jaké výši bude z výtěžku uhrazena, jakož i to, které pohledávky zůstanou neuhrazeny, a toto usnesení se doručí všem účastníkům řízení, tedy i těm věřitelům, jejichž pohledávka nebude (nemá být) ani zčásti uhrazena. Dědické řízení je skončeno právní mocí usnesení o rozvrhu, a proto musí být jeho součástí rovněž výrok o náhradě nákladů řízení

¹⁶¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 262-263.

¹⁶² DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1281-1282.

mezi účastníky a o tom, kdo a v jaké výši zaplatí odměnu notáře a jeho hotové výdaje. Výplata pohledávek, o nichž bylo rozhodnuto, že budou z výtěžku zpeněžení alespoň částečně uhrazeny, se provede po právní moci usnesení o rozvrhu.

Pravomocným skončením likvidace zanikají proti dědicům jako osobám, které jsou povinny uhradit dluhy zůstavitele, neuspokojené pohledávky zůstavitelových věřitelů. Uvedené se vztahuje jak na pohledávky, jejichž věřitelé se na výzvu soudního komisaře podle § 175n nebo § 175t odst. 2 OSŘ vůbec nepřihlásili, tak na pohledávky, jejichž věřitelé byli v řízení známi a své pohledávky prokázali, avšak při rozvrhu nebyly uspokojeny. K tomuto zániku dochází pouze podmíněčně, s výhradou, že zůstavitel neměl jiný majetek. Jestliže se ukáže, že zůstavitel zanechal další majetek, lze tyto pohledávky uspokojit z výtěžku získaného jeho zpeněžením bez ohledu na tento zánik.

V případě, že byla nařízena likvidace dědictví, mohou věřitelé dosáhnout uspokojení svých pohledávek jen způsobem stanoveným v § 175v OSŘ. Postup podle § 175y OSŘ je možné využít pouze k určení, zda do dědictví patří další majetek, nikoliv však k přímé úhradě neuspokojené pohledávky věřitele.

Podle § 175v odst. 4 OSŘ zanikají pravomocným skončením likvidace dědictví vedle neuspokojených pohledávek věřitelů i jejich zajištění. Zánik pohledávek za zůstavitelem a jejich zajištění provedením likvidace dědictví vyplývající z § 175v odst. 4 OSŘ se však zřejmě nevztahuje na zástavní právo váznoucí na věcech ve vlastnictví třetích osob, tedy na věcech, jichž se likvidace dědictví netýká.

Pokud se kdykoliv po pravomocném skončení likvidace zjistí, že zůstaviteli patřil ještě další majetek, který doposud nebyl zahrnut mezi aktiva dědictví, soudní komisař jej způsobem stanoveným v § 175u OSŘ zpeněží a provede rozvrh takto získaného výtěžku mezi doposud neuspokojené věřitele podle shora uvedených zásad.¹⁶³ Jestliže v důsledku dodatečného objevení majetku vznikne majetkový přebytek, to znamená, že budou uspokojeni všichni věřitelé, kterým jsou dědici povinni uhradit dluhy, projedná se tento přebytek jako dědictví. Tam, kde obvyklá cena dodatečně zjištěného majetku bude zřejmě vyšší než neuspokojené pohledávky, je namístě, aby ke zpeněžení takto zjištěného majetku došlo jen v nezbytném rozsahu a majetkový přebytek byl v co největší míře pojednán „in natura.“¹⁶⁴

Již u úvodu kapitoly bylo uvedeno, že k likvidaci dědictví může dojít i v případě, kdy dědictví není předloženo, tedy když pasiva nepřevyšují aktiva, a to k návrhu státu podle § 472 odst. 2 OZ. Jedná se o situaci, kdy věřitel odmítl přijmout na úhradu pohledávky věc

¹⁶³ Tamtéž s. 1286-1288.

¹⁶⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 264-265.

z dědictví.¹⁶⁵ Pokud ale nejsou v dědictví věci, které by svou hodnotou odpovídaly výši dluhu, není splněn požadavek zákona a nelze postupovat podle § 472 odst. 2 OZ. Poněvadž procesní ustanovení je neoddělitelně spjata s ustanovením hmotněprávním, soud by měl v takové situaci návrh na nařízení likvidace dědictví zamítnout. Nelze přijmout výklad, že stát může navrhnout likvidaci nepředluženého dědictví pro existenci nicotné pohledávky a na druhé straně značných aktiv dědictví. Ustanovení § 472 odst. 2 OZ nemůže být v tomto případě aplikováno. Uvedené ustanovení zákona dopadá jen a výhradně na takovou situaci, kdy existuje přiměřenost mezi výší dluhu a hodnotou (obvyklou cenou) věci, která byla věřiteli státem nabídnuta k úhradě tohoto dluhu. Pokud není tato podmínka splněna, nelze na návrh státu nařídit likvidaci nepředluženého dědictví.¹⁶⁶

Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu je tento postup možný pouze tehdy, pokud byl podán návrh státem z tohoto důvodu před pravomocným skončením projednání dědictví. Potvrdil-li soud usnesením, že dědictví připadá státu podle § 175q odst. 1 písm. b) OSŘ, nelze po právní moci tohoto usnesení nařídit likvidaci dědictví na návrh státu podle ustanovení § 472 odst. 2 OZ.¹⁶⁷ Situace, kdy se stát pokusí použít k úhradě pohledávky věc z dědictví již v průběhu dědického řízení, bude naprosto výjimečná. Rozsah povinnosti státu k úhradě dluhů zůstavitele mu bude zpravidla známa až po skončení řízení o dědictví. Žádné ustanovení OSŘ, které upravuje likvidaci dědictví, výslovně nepočítá se situací, že by taková likvidace mohla být prováděna až poté, kdy bylo státu dle § 175q odst. 1 písm. b) OSŘ pravomocně potvrzeno, že mu připadlo dědictví podle § 462 OZ. Mimo to všechna ustanovení o likvidaci dědictví hovoří pouze o likvidaci „dědictví“, kterou se ve smyslu § 175t odst. 1 OSŘ rozumí zpeněžení veškerého majetku zůstavitele. Proto by byl takový postup po pravomocném skončení řízení o dědictví v naprostém rozporu s právy případných dalších účastníků původního dědického řízení, kteří již podle pravomocného usnesení nabyli část dědictví jako závětní dědici. Pokud by měla být v této situaci provedena likvidace dědictví zpeněžením všeho majetku zůstavitele, jak uvádí zákon, musel by být zpeněžen i majetek, jehož nabyli závětní dědici. Očividně by se tedy mohlo jednat pouze o prodej majetku, který připadl státu dle § 462 OZ. Zřejmě ani tady by vždy nešlo provést likvidaci celé této části dědictví, neboť je velice pravděpodobné, že po pravomocném skončení řízení o dědictví byla již část majetku, který takto připadl státu, uskutečněna jiným způsobem, tj. že stát předtím, než nabídl určitou věc z dědictví věřiteli k uspokojení jeho pohledávky, již jinou část nabytého dědictví sám prodal. Není tedy možné

¹⁶⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 301.

¹⁶⁶ SOLDÁN, Ladislav. Likvidace nepředluženého dědictví na návrh státu. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 1, s. 21.

¹⁶⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 2143/2000

provést likvidaci celého majetku, který státu připadl. Pro tento případ nepočítá právní úprava s žádnými zvláštními ustanoveními o rozvrhu výtěžku, tj. o tom, jak by měl být rozdělen výtěžek získaný zpeněžením majetku mezi věřitele, ani o tom, jaké je v tomto ohledu postavení věřitele, který odmítl převzít věc.¹⁶⁸

Ustanovení § 472 odst. 2 OZ a § 175t odst. 1 OSŘ je nutné v této situaci vykládat tak, že nařízení likvidace a její provedení se může týkat jen té části dědictví, která připadá státu, a nikoli i té části dědictví, kterou nabývají dědici ze závěti. Co se týče části dědictví, které připadá závětním dědicům, bude dědické řízení ukončeno běžným způsobem, tzn. potvrzením nabytí této části dědictví jednomu dědici, schválením dohody o vypořádání dědictví mezi více závětními dědici nebo potvrzením nabytí dědictví závětním dědicům podle jejich dědických podílů. Z výtěžku likvidace budou hrazeny pohledávky věřitelů pouze potud, pokud je k jejich úhradě povinný stát, závětní dědici jsou povinni hradit dluhy i vlastním majetkem podle § 470 odst. 2 OZ.¹⁶⁹

Často je však předmětem dědictví majetek, který není možné zpeněžit ani při opakovaných pokusech. Nejčastěji se jedná o staré osobní automobily, vybavení bytů, promlčené pohledávky, atd. Avšak ani tento majetek nemůže setrvat bez vlastníka, je tedy podle § 175u odst. 2 OSŘ usnesením soudu „vnucen“ státu. Tento majetek pak připadne státu na základě rozhodnutí státního orgánu tak, jak upravuje ustanovení § 132 OZ. Ochranu státu představuje to, že hodnota tohoto majetku se nezapočítává na dědický podíl, ani jeho eventuální pohledávku za zůstavitelem.¹⁷⁰

8.4 Likvidace pozůstalosti podle NOZ a ZZŘ

O likvidaci pozůstalosti hovoří NOZ v ustanovení § 1713. V případě její předluženosti je provedena soudní likvidace pozůstalosti dle procesních předpisů a uspokojeny přihlášené pohledávky způsobem upraveným ustanoveními civilního práva procesního.¹⁷¹ Jejím smyslem je tedy vypořádání poměrů předlužené pozůstalosti, která má vést k zjištění tzv. likvidační podstaty, k jejímu zpeněžení a k uspokojení dluhů zůstavitele, resp. také nákladů likvidace. Na rozdíl od obvyklého průběhu pozůstalostního řízení je při likvidaci pozůstalosti silnější role soudu ve vztahu k soudnímu komisaři a likvidačnímu správci.¹⁷²

¹⁶⁸ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 301-302.

¹⁶⁹ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 620.

¹⁷⁰ MARCEL, Josef. Stát a dědické řízení. *Ad Notam*, 2010, roč. 16, č. 4, s. 29.

¹⁷¹ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. občanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

¹⁷² WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 409.

K likvidaci pozůstalosti, kterou nařizuje soudní komisař, může dojít na návrh dědice, jenž si vyhradil soupis pozůstalosti, na návrh státu, který dědictví nabývá dle § 1634 NOZ a konečně na návrh věřitele zůstavitele, který prokázal svou pohledávku za pozůstalostí. Rozhodnutí o likvidaci pozůstalosti lze učinit, jestliže bylo stanoveno předložení zůstavitelova majetku a nebylo doposud pravomocně rozhodnuto o dědictví. Další podmínkou rozhodnutí o likvidaci pozůstalosti je skutečnost, že se nejedná o případ, kdy by měl soud zastavit řízení proto, že zůstavitel nezanechal majetek nebo se jedná o bezcenný majetek či majetek nepatrné hodnoty. Posledním předpokladem je, že došlo k vypořádání majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a jeho manžela, jestliže manželství zaniklo smrtí zůstavitele a nikoli už za jeho života. Při splnění těchto podmínek může soud nařídit likvidaci pozůstalosti i bez návrhu, pokud to vyžaduje veřejný zájem.¹⁷³

Likvidaci pozůstalosti nařídí soudní komisař usnesením, v němž zároveň vyzve věřitele, aby ve stanovené lhůtě, jež nesmí být kratší než tři měsíce, přihlásili pohledávky, které mají za zůstavitelem a poučí je o následcích, pokud své pohledávky řádně a včas nepřihlásí.

Účinky usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti dopadají na exekuce a výkony rozhodnutí, kdy je od jeho uveřejnění na úřední desce soudu není možné nařídit a ty již probíhající se zastavují. Zároveň má význam i pro správu pozůstalosti, která ke stejnému dni přechází na likvidačního správce, pokud byl jmenován, jinak na notáře, který je v řízení pověřen soudním komisariátem.¹⁷⁴ Právní mocí usnesení o nařízení likvidace nastávají i další účinky. Dochází k zániku dědických práv zůstavitelových věřitelů, včetně práva státu podle ustanovení § 1634 NOZ; vyjma práva na vydání likvidačního zůstatku, zanikají odkazy pořízené zůstavitelem, práva na povinný díl, práva zákonem určených osob na zaopatření, zaniká odloučení pozůstalosti, zůstavitelovy příkazy, pověření, plné moci včetně prokury a další jeho jednostranná právní jednání, která by jinak měla trvat i po jeho smrti, zaniká i funkce vykonavatele závěti a správce pozůstalosti.

Právní moc usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti má vliv i na dospělost pasiv pozůstalosti, kdy se pohledávky, odpovídající pasivu pozůstalosti, stávají splatnými, pokud je věřitel řádně a včas přihlásil. Rovněž se stávají vůči třetím osobám splatné ty pohledávky, které jsou zajištěny majetkem likvidační podstaty, opět za předpokladu, že se jejich věřitel

¹⁷³ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 135-136.

¹⁷⁴ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 410.

řádně a včas přihlásil a pokud ve lhůtě stanovené pro podání přihlášek také požádal o uspokojení ze zajištění, např. když zůstavitel poskytl ručení za dluh jiné osoby či zřídil zástavní právo k předmětu patřícímu do likvidační podstaty za účelem zajištění pohledávky proti jiné osobě.

Nařízení likvidace pozůstalosti se v zásadě nevztahuje na závěry pozůstalosti. Pokud soud nestanoví jinak, platí opatření přijatá k závěře pozůstalosti i nadále. Poté co je vyvěšeno usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti, může soud navíc zajistit majetek náležející do likvidační podstaty.

Z důvodu potřeb správy nebo zpeněžování majetku patřícího do likvidační podstaty nebo z důvodu sporů o pasiva likvidační podstaty přistoupí soud ke jmenování likvidačního správce. Toho vybírá soud ze seznamu insolvenčních správců, který vede Ministerstvo spravedlnosti. Svě jmenování může likvidační správce odmítnout jen z vážných důvodů. Musí být pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout při výkonu jeho funkce nebo v souvislosti s ním.¹⁷⁵ Likvidační správce může být odvolán anebo jeho funkce může zaniknout. Při výkonu své funkce jedná svým jménem na účet pozůstalosti a vykonává správu majetku v likvidační podstatě, pořizuje a vede seznam tohoto majetku, vystupuje na místě zůstavitele nebo osob, které doposud tento majetek spravovaly v řízeních o něm vedených, a vykonává další úkoly, které stanoví zákon nebo určené soudem. Je povinen postupovat s odbornou péčí. Za újmu, kterou způsobí při výkonu funkce nebo v souvislosti s ním, resp. za újmu způsobenou porušením dobrých mravů, odpovídá likvidační správce, jakož i za újmu, kterou způsobily osoby jím pověřené. Likvidační správce má právo na odměnu za výkon své funkce, náhradu hotových výdajů a náhradu na daň z přidané hodnoty, pokud je jejím plátcem.

Samotnou likvidační podstatu tvoří položky podle § 212 ZZŘ, např. patří sem především majetek zůstavitele, který vlastnil v den své smrti. Tyto položky je zapotřebí spolehlivě zjistit pomocí procesních prostředků uvedených v § 213 až 215 ZZŘ, sporné otázky posoudí soud. O majetku, který patří do likvidační podstaty, se pořizuje seznam. Pro případ, že je do soupisu majetku likvidační podstaty zahrnut majetek, který do ní nepatří, resp. je zde osoba, která tvrdí, že zařazení majetku do likvidační podstaty brání její právo, upravuje zákon vynětí a vyloučení ze seznamu. Rozdíl mezi oběma spočívá v tom, že o vynětí rozhoduje likvidační správce nebo notář, zatímco o vyloučení bude rozhodovat soud na základě žaloby podané proti likvidačnímu správci.

¹⁷⁵ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 136-137.

Následujícím krokem v likvidaci pozůstalosti je její zpeněžení, které provádí likvidační správce nebo soudní komisař po předchozím souhlasu soudu, který obsahuje i způsob a rozsah zpeněžení, ale i cenu nebo jiné podmínky. Tyto podmínky musí být při zpeněžení splněny. Předpokládaným způsobem zpeněžení je prodej, a to v dražbě provedené soudem, smlouvou, kterou s nabyvatelem uzavře likvidační správce nebo notář. Dále pak ve veřejné dražbě provedené dražebníkem, v dražbě provedené soudním exekutorem. Těmito způsoby je možné zpeněžit celou likvidační podstatu, její část, nebo jednotlivé věci hmotné či nehmotné. Pro případ, že na majetku z likvidační podstaty vázne zástavní nebo zadržovací právo, je možné zpeněžení majetku věřitelem, jemuž tato práva svědčí, avšak jen s povolením soudu vysloveným na návrh věřitele a za splnění předpokladů v § 233 ZZŘ. Výtěžek zpeněžení však musí věřitel vždy odevzdat soudu. Cena zpeněžovaného majetku se určuje posudkem znalce, který je ustanoven soudem, jestliže se jedná o nemovitost, pobočku obchodního závodu, obchodní závod nebo věc prohlášenou za kulturní památku. Majetek zůstavitele patřící do likvidační podstaty, který se zpeněžit nepodařilo, připadá státu, o čemž rozhodne soud.

Výtěžek zpeněžení majetku v likvidační podstatě slouží k uspokojení pasiv likvidační podstaty, mezi které náleží náklady zůstavitelova pohřbu a dále pohledávky, o nichž to výslovně stanoví zákon v § 238 ZZŘ. Ostatní pohledávky zanikají právní mocí usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti.¹⁷⁶

Zákon umožňuje uspokojit při likvidaci pouze takovou pohledávku, která odpovídá dluhu náležejícímu do likvidační podstaty a která byla oznámena nebo přihlášena soudu za předpokladu, že se takové oznámení považuje za přihlášku, tedy pokud došlo soudu před nařízením likvidace pozůstalosti a má všechny požadované náležitosti pro přihlášku. I bez přihlášení je možné uspokojit pohledávky, které vznikly ze smluv uzavřených s likvidačním správcem nebo notářem. Věřitel může podat přihlášku ode dne, kdy bylo usnesení o nařízení likvidace vyvěšeno na úřední desce soudu až do uplynutí lhůty v něm stanovené. Tato lhůta je hmotněprávní, což znamená, že přihláška musí skutečně v poslední den lhůty dojít soudu, nestačí pouhé podání k poštovní přepravě. Zmeškání lhůty není možné prominout. Kromě obecných náležitostí určených OSŘ musí přihláška obsahovat rovněž vylíčení skutečností, na kterých se zakládá, a vylíčení jistiny i příslušenství pohledávky v české měně. Věřitel musí uvést také důvody, proč je pohledávka vykonatelná, nebo skutečnosti vztahující se k zajištění pohledávky a připojit k ní listiny, které osvědčují vykonatelnost nebo zajištění pohledávky.

¹⁷⁶ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 410-411.

Pokud se jedná o pohledávku, kterou má věřitel proti třetí osobě a která je pouze zajištěna majetkem patřícím do likvidační podstaty, přihlásí věřitel právo na uspokojení pohledávky ze zajištění. Osobám ohroženým tím, že budou muset svým majetkem uspokojit věřitele proti zůstaviteli, např. z titulu zástavy svého majetku, ručení, můžou přihlásit svou budoucí možnou regresivní pohledávku, a to jako podmíněnou pohledávku.¹⁷⁷

Řádné přihlášení pohledávky má význam pro běh promlčecí a prekluzivní lhůty. K jejímu stavení dochází ode dne, v němž bylo usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti vyvěšeno na úřední desce soudu. U přihlášené pohledávky, která byla uspokojena nebo jinak zanikla v průběhu likvidace pozůstalosti zcela nebo zčásti, rozhodne soud o tom, že věřitel v rozsahu odpovídajícímu zániku pozbyl práva na uspokojení z likvidační podstaty.¹⁷⁸ Zákon umožňuje věřiteli se kdykoli v průběhu likvidace zcela nebo zčásti vzdát svého práva na uspokojení pohledávky.

Řádně přihlášené pohledávky jsou evidovány v seznamu, který vede soud. K jejich přezkoumání nařídí soud jednání, které se může konat nejdříve po uplynutí dvaceti dnů od konce lhůty pro přihlášení pohledávek. Při jednání soud výslovně uvede, jestli lze pohledávku považovat za prokázanou a v jaké výši. Ostatní věřitelé mají však možnost brojit proti prokázané pohledávce. Popřít lze rovněž právo na uspokojení pohledávky ze zajištění v případě, kdy nebude sice popírána vlastní pohledávka, ale bude popíráno právo na zajištění, např. pro neplatnost smlouvy o zajištění. Pokud soud i po popření trvá na závěru, že lze pohledávku nebo právo na uspokojení pohledávky ze zajištění pokládat za prokázané, může být podána žaloba na popření takové pohledávky či práva. Jestliže věřitel požaduje po soudu, aby pohledávky nebo právo, které popřel, byly uplatněny žalobou u soudu, musí počítat s určitými náklady. Soud mu totiž podle zákona uloží, aby u soudu složil jistotu na náhradu nákladů řízení o žalobě a na náhradu škody nebo jiné újmy, jež by vznikla nedůvodným popřením pohledávky nebo práva uspokojení ze zajištění anebo jejich části. Soud může od požadavku na jistotu při splnění zákonem stanovených podmínek upustit. Poté soud usnesením vyzve věřitele, jehož pohledávka byla zčásti nebo zcela popřena, aby se žalobou v občanském soudním řízení domáhal určení, že mu náleží pohledávka a v jaké výši, nebo že má právo na uspokojení své pohledávky ze zajištění, pokud ohledně jeho pohledávky nebo práva na zajištění soud uzavřel, že je není možné mít zčásti nebo zcela za prokázané nebo

¹⁷⁷ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 139.

¹⁷⁸ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 412.

pokud je popřel jiný věřitel. Součástí usnesení je rovněž poučení v jaké lhůtě a vůči komu má žalobu podat. V řízení o žalobě, které vede okresní soud, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení vůči likvidačnímu správci, ledaže by šlo o náklady, které sám zavinil, nebo vznikly v důsledku náhody, která se mu stala.

Pohledávka nebo právo na uspokojení pohledávek ze zajištění platí za zjištěné tehdy, pokud je soud pokládá za prokázané a takový závěr uvedl v přezkumném jednání nebo v seznamu pohledávek, jestliže ji nepopřel žádný z věřitelů nebo je popření neúčinné. Zjištěné jsou i pohledávky a práva na uspokojení ze zajištění, když bylo v řízení o žalobě věřitele pravomocným rozhodnutím stanoveno, že pohledávka nebo právo na zajištění náleží věřiteli.

Na přezkoumání pohledávek a práv na uspokojení ze zajištění navazuje rozvrh výtěžku, který byl získán zpeněžením majetku likvidační podstaty a slouží k hrazení pohledávek, které byly zjištěné, a pohledávek, na jejichž úhradu vzniká nárok i bez přihlášení, a pohledávek věřitelů vůči třetím osobám, jež jsou majetkem patřícím do podstaty zajištěny.

Na úhradu pohledávek je použit čistý výtěžek zpeněžení, který vznikne odečtením nákladů vynaložených na zpeněžení a správu likvidační podstaty od výtěžku zpeněžení. Věřitel, jehož pohledávka byla zajištěna, má nárok na úhradu z čistého výtěžku zpeněžení té části majetku sloužící k zajištění jeho pohledávky. Tak např. věřitel, který má zástavní právo k předmětu náležejícímu do likvidační podstaty, má právo, aby byla jeho pohledávka uspokojena v první řadě z výtěžku zpeněžení tohoto předmětu. Pokud vázne na stejném majetku více zajišťovacích práv, uspokojí se z jeho zpeněžení postupně pohledávky podle pořadí, v jakém jejich zajištění vzniklo.

Pohledávky, které nebyly uspokojeny výše uvedeným způsobem, se uspokojují dle rozvrhového usnesení, pro jehož účely jsou pohledávky rozděleny do několika skupin. Pro jejich uspokojení platí zásada přednosti. Pokud není možné uspokojit pohledávky v rámci téže skupiny zcela, uspokojí se dle zásady proporcionality, tedy poměrně. Pohledávky jsou podle zákona rozděleny do osmi skupin následovně:

1. pohledávky ze smluv, které byly uzavřeny s likvidačním správcem nebo notářem,
2. pohledávky vzniklé státu na nákladech vynaložených na zpeněžování majetku likvidační podstaty a jeho správu, popřípadě též na úschovu majetku patřícího do likvidační podstaty u vhodného schovatele,
3. pohledávka odměny a náhrady nákladů likvidačního správce, a byla-li likvidačnímu správci poskytnuta záloha, státu,

4. pohledávka odměny a náhrady nákladů notáře za úkony, které v řízení o pozůstalosti provedl jako soudní komisař,
5. pohledávka nákladů zůstavitelova pohřbu,
6. pohledávky odměny a náhrady nákladů těch, kdo vykonávali správu pozůstalosti za řízení v době do nařízení likvidace pozůstalosti,
7. pohledávky výživného,
8. ostatní pohledávky.

Soud poté v rozvrhovém usnesení rozhodne, jak vysoké plnění připadá na každou pohledávku, jež se v jeho rámci uspokojuje, a která pohledávka a v jaké výši zůstává neuspokojená. Rovněž v něm soud určí lhůtu, v jaké budou věřitelům jejich pohledávky nebo příslušné poměrné části uhrazeny. Jestliže zůstane po uspokojení všech pohledávek ještě nějaký zbylý majetek, tzv. likvidační přebytek, rozhodne soud o jeho vydání dědicům, případně státu. Komu byl vydán likvidační přebytek, není povinen hradit pasiva pozůstalosti, ani na něj pasiva pozůstalosti nepřecházejí.¹⁷⁹

Právní mocí rozvrhového usnesení je pak pozůstalostní řízení skončeno. Tímto dnem zároveň zanikají pohledávky, které nebyly uspokojeny, i když nebyly přihlášeny. Právní moc však není absolutní překážkou pro další rozhodnutí soudu, pokud by se po právní moci rozvrhového usnesení objevil další majetek.¹⁸⁰ Poté by soud v situaci, kdy nebyly uspokojeny všechny pohledávky, usnesením nařídil, aby se v likvidaci pokračovalo. V opačném případě se s tímto nově objeveným majetkem nakládá jako s likvidačním přebytkem.

Soud musí přistoupit k zastavení likvidace pozůstalosti, jestliže vyjde najevo, že je zůstavitel naživu. Právní účinky úkonu, které již byly v rámci likvidace učiněny, zůstávají nedočteny.¹⁸¹

¹⁷⁹ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 139-141.

¹⁸⁰ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 412.

¹⁸¹ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 141-142.

9 Odloučení pozůstalosti od jmění dědice

9.1 Podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Institut odloučení pozůstalosti od jmění zůstavitele občanský zákoník z roku 1964 neupravoval. I přesto je nutné se o něm v souvislosti s tématem práce zmínit. V jedné z kapitol již bylo uvedeno, že spolu s přechodem majetku zůstavitele na dědice dochází ke splnutí děděného majetku s majetkem dědice samého, tedy *confusio bonorum*.

Toto splnutí majetku by však mohlo mít za určitých okolností nepříznivý dopad na věřitele zůstavitele. Mohlo by se tak stát, když by pohledávky zatěžující samotného dědice měly vzhledem ke své povaze při vymáhání přednost před pohledávkami, které zatěžují zůstavitele, např. v případě dlužného výživného. Na rozdíl od jiných právních řádů občanský zákoník na možnost ochrany zůstavitelových věřitelů v tomto ohledu nepamatuje, např. možností dosáhnout oddělení obou druhů majetku, označované jako *separatio bonorum*, do doby uspokojení dluhů, jimiž byl zůstavitel zatížen. Tato možnost již bude v novém občanském zákoníku věřitelům umožněna.¹⁸²

9.2 Podle zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

Nová právní úprava pojednává o institutu odloučení pozůstalosti v ustanovení § 1709 a 1710 NOZ. Jde o opatření k ochraně věřitelů.¹⁸³ Představuje možnost, která věřiteli zajišťuje uspokojení své pohledávky z pozůstalosti bez zřetele na to, jestli má dědic další dluhy, případně že je předlužen. O tomto návrhu věřitele rozhoduje soud.

Pokud má tedy věřitel důvodnou obavu z toho, že dědic je předlužen a tuto obavu osvědčí před soudem, může požadovat, aby pozůstalost zůstala odloučena od jmění dědice a byla spravována jako osamocené jmění.¹⁸⁴ V návrhu musí věřitel osvědčit existenci nároku a alespoň subjektivní obavu, že bez separace by bylo uspokojení jeho nároku ohroženo. Separace má za účel znemožnit, aby došlo ke splnutí pozůstalostního majetku s osobním majetkem dědicovým.¹⁸⁵ Samotná obava z předlužení dědice plyne z toho, že sám dědic je zatížen velkými dluhy a v případě, že se jeho věřitelé budou po sloučení majetku uspokojovat i z majetku, jež zdědil, bude tím ohroženo uspokojení pohledávek, které mají věřitelé za

¹⁸² MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 34-35.

¹⁸³ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.

¹⁸⁴ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 106-107.

¹⁸⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. III. díl. Praha: V. Linhart, 1936, s. 546- 547.

zůstavitelem. Odloučením pozůstalosti se rozumí faktické odloučení. Takový majetek však není zástavou a bez exekučního titulu nemůže být zpeněžen. K oddělení pozůstalosti může dojít i v případě, kdy dědic nemá vlastní majetek. Zákon nestanoví nic o tom, že by odloučení nebylo možné za situace, kdy dědic neuplatnil výhradu soupisu. Problémem není, pokud dědí jediný dědic, případně více dědiců, jestliže existuje obava z předlužení u všech dědiců bez ohledu na to, zda uplatnili výhradu soupisu či nikoliv. Problém nastává až tehdy, je-li více dědiců a u všech není důvodná obava z předlužení. Pak by docházelo k tomu, že odloučení pozůstalosti by omezovalo i ty dědice, u kterých není obava předlužení namísto a kteří by mohli dluh uhradit např. ze svého majetku. Tím by ochránili odloučenou pozůstalost, případně její část před exekucí.

Věřitel proto musí podat návrh na odloučení pozůstalosti (*separatio bonorum*) dříve, než soud potvrdí nabytí dědictví, resp. před právní mocí usnesení. Věřitelem může být taktéž odkazovník, jehož odkaz spočívá ve vyplacení peněžité částky, nikoliv však odkazovník, kterému má být vydána věc z pozůstalosti. Ten může žalovat na její vydání. I nepominutelný dědic může být věřitelem. Ve vztahu k pohledávce může jít o splatnou, ještě nesplatnou, peněžitou, nepeněžitou, podmíněnou pohledávku.¹⁸⁶ Pokud je evidentní, že k obavě není důvod, soud návrhu věřitele nevyhoví. Tím zákon zabraňuje tomu, aby věřitelé podávali proti dědicům zjevně šikanózní návrhy.

Navržení odloučení pozůstalosti nemusí být vždy pro věřitele prospěšné. Věřitel by měl důkladně zjistit, zda pozůstalost po odloučení bude dostačující k úhradě jeho pohledávky a zda dědic nemá další majetek, který by mohl sloužit k úhradě pohledávky. Prvotním důsledkem odloučení pozůstalosti, jednoznačně ve prospěch věřitele, je fakt, že z odloučené pozůstalosti se uspokojí ten věřitel, který si vyžádal odloučení. Z druhé strany však takový věřitel ztrácí právo na uspokojení se z ostatního majetku dědice, počítaje v to situaci, kdy tento dědic neuplatnil právo soupisu.

Právě tento druhý důsledek je důvodem, proč by si měl věřitel dobře rozmyslet návrh na odloučení pozůstalosti. I pokud je pozůstalost zjevně aktivní, tedy její hodnota převyšuje výši dluhů zůstavitele, nemusí být její odloučení pro věřitele výhodné. V případě, že např. pozůstalost představuje jen jedna nemovitá věc, byť hodnotná, věřitel se zbavuje jejím odloučením možnosti, aby prověřil, jestli by nemohla být jeho pohledávka uspokojena z vlastního majetku dědice, např. z jeho úspor uložených na bankovním účtu.

¹⁸⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědictvé právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 592-594.

NOZ se výslovně nevypořádává se situací, kdy by o odloučení pozůstalosti požádalo více věřitelů zůstavitele a pozůstalost by nebyla dostatečná ke krytí všech jejich pohledávek. Zde by se zřejmě uspokojovaly pohledávky věřitelů z pozůstalosti poměrně. V úvahu připadá zajisté i možnost přednostního uspokojení některého věřitele, jestliže by např. do pozůstalosti náležela věc, na které vázne zástavní právo tohoto věřitele k uspokojení jeho pohledávky.¹⁸⁷ Otázkou je postavení věřitelů, kteří se nepřipojili k návrhu na odloučení pozůstalosti, a dědic zároveň uplatnil výhradu soupisu. Pak je dědic povinný hradit dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví. Pohledávky věřitelů by dědic uspokojoval v případě předlužené pozůstalosti ze svého majetku poměrně, do výše, v jaké by tito věřitelé dosáhli uspokojení při likvidaci pozůstalosti, přičemž by záleželo, do jaké skupiny pohledávka patří.¹⁸⁸

Navrhne-li věřitel odloučení pozůstalosti a soud jeho návrhu vyhoví, má toto za následek, že soud provede bezodkladně rovněž opatření zajišťující pozůstalost, tzv. závěru a nařídí soupis a ocenění pozůstalosti. Mimo dědice může tedy o soupis pozůstalosti požádat prostřednictvím návrhu na odloučení pozůstalosti také věřitel zůstavitele.¹⁸⁹ Záleží na povaze oddělovaného majetku, jaký bude použit druh závěry. Dále musí soud vyhotovit seznam majetku, jenž patří do odloučené pozůstalosti nebo její části. Zde dochází k rozporu s ustanovením § 1685 odst. 2 NOZ, který ukládá nařízení soupisu. Seznam bude vyhotoven, pokud nebude proveden soupis pozůstalosti, protože o něj věřitel nepožádal. Otázkou je, zda je možné nahradit soupis pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti a potvrzeným všemi dědici nebo společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku. Vzhledem k tomu, že lze očekávat kolizi zájmů věřitelů a dědiců, nebude možné soupis pozůstalosti v případě odloučení pozůstalosti nahradit těmito způsoby.

Odloučení pozůstalosti zanikne uhrazením pohledávky věřiteli, kterému bylo soudem odloučení povoleno. To se může stát tím, že se věřitel uspokojí z výtěžku jejího prodeje v exekuci. Dědic a věřitel se však můžou dohodnout také na jiném způsobu, např. na poskytnutí jistoty. Zde je zapotřebí přihlédnout k § 1713 NOZ.

V ustanovení § 1709 odst. 2 NOZ se uvádí, že návrh na odloučení pozůstalosti nebrání, aby soud nabytí dědictví potvrdil. Tento text je nepřesný a míní se jím, že odloučení pozůstalosti nebrání, aby soud nabytí dědictví potvrdil. V usnesení o potvrzení nabytí dědictví

¹⁸⁷ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 107.

¹⁸⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 594.

¹⁸⁹ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 107.

by mělo být uvedeno, že bylo povoleno odloučení pozůstalosti, popřípadě její části, ve prospěch jakého věřitele bylo povoleno a také označení věcí, jež tvoří odloučenou pozůstalost.¹⁹⁰

Tento institut upravoval již obecný zákoník občanský z roku 1811. V ustanovení § 812 bylo uvedeno, že obává-li se věřitel dědictví, odkazovník, nebo nepominutelný dědic, že by mohl býti ohrožen na své pohledávce sloučením pozůstalosti se jměním dědicovým, může před odevzdáním žádati, aby dědictví bylo od jmění dědicova odděleno, soudně uschováno nebo opatrovníkem spravováno, jeho nárok na něm byl zaznamenán a zapraven. Ale v takovém případě neručí mu již dědic vlastním jměním, i když se přihlásil jako dědic bezvýhradně.¹⁹¹

Pro srovnání úprava obsažená v NOZ stanoví, že věřitel, který osvědčí obavu z předlužení dědice, může předtím, než soud potvrdil nabytí dědictví, navrhnout, aby pozůstalost zůstala odloučena od jmění dědice a byla spravována jako oddělené jmění. Soud návrhu nevyhoví, pokud je zřejmé, že k obavě není důvod. Návrh na odloučení pozůstalosti nebrání tomu, aby soud nabytí dědictví potvrdil. Z odloučené pozůstalosti se uspokojí věřitel, který si odloučení vyžádal. Tento věřitel však ztrácí právo uspokojit se z ostatního dědicova majetku, a to i v případě, že dědic neuplatnil výhradu soupisu.¹⁹²

Institut odloučení pozůstalosti však vyvolává některé zákonem neupravené otázky. Jedná se např. o to, zda je možné povolit odloučení pozůstalosti v situaci, kdy je odloučená věc zatížena zástavním právem a odloučení požaduje jiný zůstavitelův věřitel; jestli odloučení trvá i po skončení pozůstalostního řízení; kdy odloučení skončí; zda může dědic během odloučení a po skončení pozůstalostního řízení disponovat s odloučeným majetkem; jestli je možné odloučit jen část pozůstalosti.

Než judikatura nebo legislativní úprava tyto otázky vyřeší, lze se přiklonit k tomu názoru, že odloučení by mělo trvat i po skončení řízení o pozůstalosti. Je možné usuzovat, že odloučení pozůstalosti trvá do té doby, než bude dluh, pro který k odloučení došlo, splněn, popřípadě zanikne jiným zákonem stanoveným způsobem. Znění § 200 písm. e) ZZŘ však stanoví, že právní mocí usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti zaniká mimo jiné také odloučení pozůstalosti. I další ustanovení ZZŘ spojují s právní mocí usnesení o potvrzení nabytí dědictví následky pro odloučení pozůstalosti, např. § 188 písm. a), § 188 písm. b) ZZŘ.

¹⁹⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 596-597.

¹⁹¹ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 65-66.

¹⁹² zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

Dědic v průběhu odloučení pozůstalosti v důsledku provedené závěry a správy nemůže disponovat majetkem, který je odloučený. Zákon ale nestanoví sankci pro případ, že dědic zděděný odloučený majetek po potvrzení nabytí dědictví smísí se svým ostatním majetkem, ani dědici nezakazuje nakládání se zděděným majetkem. V důsledku těchto ustanovení by věřitel neměl příliš otálet s uplatňováním a vymáháním své splatné pohledávky. Podle § 589 NOZ se může věřitel odloučené pozůstalosti domáhat, aby soud určil, že právní jednání dlužníka není vůči němu právně účinné, ovšem jen tehdy, zkracuje-li právní jednání dlužníka uspokojení jeho vykonatelné pohledávky. S ohledem na to, že zákon hovoří o odloučení pozůstalosti, je možné dovozovat odloučení celé pozůstalosti. ZZŘ ale v § 152 odst. 2 počítá i s možností odloučení části pozůstalosti.¹⁹³

¹⁹³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 592-593.

Závěr

Tato práce se snažila nalézt odpověď na otázku, co se stane s dluhy zůstavitele, které po smrti zanechal? Zůstavitelova smrt rozděluje jeho práva a povinnosti do dvou skupin, na ty, které smrtí zanikají, a ty, které přecházejí na další osobu či osoby. Z těch přecházejících se vydělují ty, jež přecházejí mimo dědění a ty, jež jsou předmětem dědického práva. Tato diplomová práce se zaměřila právě na dluhy, k jejichž přechodu dochází děděním, a na srovnání povinnosti k jejich úhradě z pohledu předchozí a nové právní úpravy.

Pokud tedy dědic neodmítne dědictví, dochází k tomu, že vedle majetku z pozůstalosti nabývá i dluhy. Je tedy povinen k jejich úhradě, a to i nejen z majetku získaného děděním, ale i z majetku vlastního, a to z důvodu splynutí obou majetků. Tato povinnost hradit dluhy zůstavitele je označována jako pro viribus hereditatis. Vedle ní existuje ještě povinnost cum viribus hereditatis, podle které jsou věřitelé zůstavitele uspokojeni pouze z majetku patřícího do dědictví (NOZ hovoří o pozůstalosti). Ta nastane v případě předlužení dědictví (pozůstalosti), kdy se dědici buď dohodnou s věřiteli na přenechání dědictví (pozůstalosti) k úhradě jejich dluhů, nebo dojde k likvidaci dědictví (pozůstalosti) zpeněžením.

V případě povinnosti pro viribus hereditatis podle OZ hradil dědic dluhy do výše ceny nabytého dědictví, resp. podle poměru toho, co z dědictví nabyli, k celému dědictví, je-li dědiců více. Naproti tomu NOZ povinnost hradit dluhy zůstavitele rozlišuje podle toho, zda si dědic vyhradil soupis, či nikoliv. Dědic vyhradivší si soupis je povinný hradit dluhy do výše ceny nabytého dědictví, tedy stejně jako podle OZ, avšak pokud se prokáže, že dědic úmyslně zatajil pozůstalostní majetek, ruší se tím od počátku účinky výhrady soupisu. Dědic, jenž výhradu soupisu neuplatnil, hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu, tedy neomezeně. Rozdíl v obou úpravách spočívá i v tom, že podle NOZ má tato povinnost povahu solidární, tedy společnou a nerozdílnou. I v případě povinnosti státu hradit dluhy zůstavitele jsou úpravy rozdílné. Zatímco podle OZ, kdy mu připadne dědictví jako tzv. odúmrtí, je povinný stejně jako dědic, NOZ institut odúmrtě nezná a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic, a má stejné právní postavení jako dědic, který si vyhradil soupis. Dále je ještě zmíněna povinnost hrazení dluhů zůstavitele v situaci, kdy zůstavitel zřídil závěti nadaci.

I u povinnosti cum viribus hereditatis jsou rozdíly patrné. Zatímco právní úprava likvidace pozůstalosti podle OSŘ je stručná, ZZŘ věnuje této problematice samostatný díl v rámci řízení o pozůstalosti, což odpovídá její závažnosti a složitosti. Vedle likvidace je připuštěna možnost dohody mezi dědici a věřiteli o přenechání předluženého dědictví věřitelům na úhradu jejich pohledávek za zůstavitelem.

V mnohém se NOZ vrací k OZO, známějšímu pod zkratkou ABGB, což dokládá převzetí jeho několika institutů do dědického práva. V nejednom případě naopak na předchozí právní úpravu navazuje, rozšiřuje a zpřesňuje ji. Přijetím NOZ došlo k velké změně nejen v oblasti dědického práva, ale i v jiných odvětvích soukromého práva. Jedná se však o právní úpravu, která byla žádoucí a zejména v oblasti dědického práva neodpovídala soudobým společenským potřebám. Zřejmě bude nějaký čas trvat, než se s ní advokáti, notáři, soudci a široká veřejnost sžije. Než se vytvoří potřebná judikatura. Jde o úpravu, která se má co nejvíce přiblížit evropským standardům. Jestli bude tato změna dostatečná, ukáže tedy až praxe, která odhalí případné neduhy.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

1. BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 301 s.
2. BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. 507 s.
3. FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006. 494 s.
4. KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 158 s.
5. KUČERA, Robert. *Dědictví*. Praha: Linde, 2001. 278 s.
6. MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 432 s.
7. MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007. 351 s.
8. NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2014. 143 s.
9. TREMLOVÁ, Renata. *Odpovědnost za dluhy zůstavitele*. Praha, 2013. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra občanského práva. Vedoucí rigorózní práce Jan Dvořák.

Komentáře a učebnice:

1. ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Občanský zákoník – komentář*. II. díl. Praha: Panorama, 1987. 832 s.
2. DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1579 s.
3. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník – Velký akademický komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2008. 1391 s.
4. HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník – komentář*. 1. svazek. Praha: Linde, 2002. 735 s.
5. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo. § 655-975. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1392 s.
6. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část. § 1-654. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2400 s.

7. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. III. díl. Praha: V. Linhart, 1936. 680 s.
8. SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka a kol. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 544 s.
9. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3. 5. akt. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 306 s.
10. ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. § 1475-1720. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s.
11. ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1096 s.
12. WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část – nalézací řízení*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014. 624 s.

Odborné články:

1. BARTOŠ, Jiří. Nová procesní úprava dědického práva. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 16-21.
2. BARTOŠ, Jiří. Otazníky nad zachováním zásady nabývání dědictví smrtí zůstavitele. *Ad Notam*, 2012, roč. 18, č. 6, s. 15-16.
3. BREJLOVÁ, Kateřina. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 12-18.
4. KASÍKOVÁ, Martina. Jak skutečně zpeněžit majetek při likvidaci dědictví? *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 4, s. 15-20.
5. MARCEL, Josef. Stát a dědické řízení. *Ad Notam*, 2010, roč. 16, č. 4, s. 22-29.
6. MUZIKÁŘ, Ladislav. Likvidace dědictví. *Ad Notam*, 2010, roč. 16, č. 4, s. 8-16.
7. MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 4, s. 7-10.
8. ŘÍHA, Martin. Nevypořádané společné jmění manželů a smrt jednoho z bývalých manželů. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 4, s. 8-10.
9. SOLDÁN, Ladislav. Likvidace nepředluženého dědictví na návrh státu. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 1, s. 20-21.
10. ŠEDIVÝ, Petr. Zpeněžení majetku zůstavitele v likvidaci dědictví mimo dražbu. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 5, s. 22-25.
11. ŠEŠINA, Martin. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 3, s. 3-4.

Internetové zdroje:

1. *Informační brožura k dědickému právu vydaná Ministerstvem spravedlnosti ČR* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_dedicke_pravo.pdf>.
2. *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/DZ_NOZ_89_%202012_Sb.pdf>.
3. *Důvodová zpráva k zákonu o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb.* [online]. beck-online.cz, [cit. 13. srpna 2014]. Dostupné na <<http://beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mrzgjpw6rnga>>.

Právní předpisy:

1. zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
2. zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník
3. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
4. zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
5. vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura:

1. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 1995, sp. zn. 24 Co 16/95
2. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. srpna 1996, sp. zn. 24 Co 214/96
3. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. listopadu 1999, č. j. 24 Co 321/99-171
4. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. června 2002, č. j. 24 Co 127/2002-72
5. usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. února 1967, sp. zn. Pls 1/67
6. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 1221/2011
7. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 2143/2000
8. rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 15. července 1970, sp. zn. 6 Cz 40/70
9. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 2143/2000
10. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. listopadu 2011, sp. zn. 31 Cdo 3905/2008

Shrnutí

Tato diplomová práce se zaměřuje na téma povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele. Jedná se tedy pouze o určitou výseč problematiky v rámci dědického práva. Vzhledem k poměrně nedávné změně v oblasti soukromého práva jako celku spočívající v přijetí nového občanského zákoníku, která se nepochybně dotkla i dědického práva, a to významně, je práce psána z pohledu předchozí právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 v komparaci s právní úpravou nyní platnou a účinnou.

Začátek práce je věnován odmítnutí a neodmítnutí dědictví, což je zásadní otázka pro další pokračování dědického řízení, resp. v nové terminologii řízení o pozůstalosti ve vztahu k potencionálnímu dědici a jeho případné povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele. V další kapitole jsou rozebrány předpoklady této povinnosti, na níž posléze navazují její druhy. Stěžejním bodem v rámci této části práce je uplatnění či neuplatnění výhrady soupisu ze strany dědice, od které se odvíjí výše povinnosti hradit zůstavitelovy dluhy. Vedle povinnosti dědice je pojednáno i o povinnosti státu, případně nadace. Není opomenuta ani situace v případě předlužení dědictví, která je řešena dohodou mezi věřiteli a dědici. Nezbytnou součástí práce je rovněž i procesněprávní úprava některých institutů, zejména konvokace věřitelů a likvidace dědictví (pozůstalosti). Poslední část práce je zaměřena na institut odloučení pozůstalosti. Problematika obsažená ve zmíněných kapitolách je v pojetí nového občanského zákoníku známa, až na výjimky, i předchozí právní úpravě. Samozřejmě s odlišnostmi, které s sebou nová právní úprava přinesla.

Odvětví dědického práva doznalo v rámci rekonstrukce občanského práva výrazných změn nejen v rámci povinnosti k úhradě dluhů zůstavitele, ale i v oblasti procesní, kde se tato změna ve vztahu k této práci projevila nejvíce u likvidace pozůstalosti, kdy je jí v rámci řízení o pozůstalosti věnován samostatný díl.

Práce přináší náhled nejen do hmotněprávní roviny dědického práva, ale v nezbytné míře se zabývá také rovinou procesněprávní. Přibližuje problematiku té oblasti dědění, která může mít pro dědice jak pozitivní, tak negativní následky. Má ukázat, jak se může daná osoba, pokud byla účastníkem řízení o pozůstalosti, zachovat, jaké možnosti mu právní úprava nabízí v souvislosti s přechodem zůstavitelových dluhů. To vše z pohledu dvou právních úprav.

Summary

This thesis focuses on the theme of obligation to pay the debts of the testator. So it is a certain slice of issues within the inheritance law. The work is written from the viewpoint of the previous legislation in effect until December 31, 2013 compared with the current valid and effective legislation, due to the relatively recent change in private law as a whole; consisting in the adoption a new Civil Code, which significantly influenced the inheritance law.

The beginning of work is devoted to the rejection and non-rejection of heritage, which is an important question for the further continuation in inheritance, resp. the new terminology the proceedings of estate of the decease in relation to the potential heritor and its eventual obligation to pay the debts of the testator. The next chapter discusses the assumptions of this obligation, which are followed by its types. The main point in this part is the application or non-application objections inventory by the heritor, which determines the amount of the obligation to pay the debts of the testator. Addition to the responsibilities of heir is discussed the obligations of a State or a foundation. Is not omitted the situation in case of over indebtedness heritage, which is solved by an agreement between creditors and heritors. A necessary part of this work is also the procedural adjustments of some institutes, especially the convocation of creditors and the liquidation of an estate (inheritance). The last part is focused on a separation of the estate. Issues contained in these chapters are the concept of the new Civil Code, known as the previous regulations, to certain exceptions. Of course, with some differences that came with the new legislation.

The sector of inheritance law has been subjected by significant changes in the recodification of civil law. Not only regarding the obligation to pay the debts of the deceased, but also in the process areas, where this change is expressed the most at disposal of the estate in relation to this work. Therefore it's dedicated a special section in the proceedings of the estate.

The thesis offers insight not only into substantive legal level of inheritance law, but it also deals with level of procedural law as necessary. It provides a closer look to the area of inheritance, which can have both positive and negative consequences to the heritor. It shows how a person may act if it was a participant of the proceedings of the estate. And what options offer the legislation to this person in connection with the transition of testator's debt. All this is from the perspective of two different legislation.

Seznam klíčových slov

Dědic, dědictví, zůstavitel, pozůstalost, občanský zákoník, dluhy, věřitel

Key words

Heritor, inheritance, testator, estate of the deceased, civil code, debts, creditor